

प. यू. डॉ. यासासाहेब आंबेडकर पांनी

प्रस्थापित केलेला इमारत फंड

अर्थात्

श्री बॉम्बे ग्रेडयूल्ड कास्टस् इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट,

मुंबई.

१९-३-३८ ते ३१-३-६५ अखेरपर्यंतचा

अ ह वा ल

कांही उपयुक्त पुस्तकांची यादी लोकांच्या माहितीसाठी
खाली देण्यांत येत आहे.

पुस्तकाचे नांव	लेखक	किंमत	टपाल खर्च
बाबासाहेब आंबेडकर (चरित्र)	धनन्जय कीर	२४-००	२-५०
बाबासाहेब आंबेडकर	ए. के. घोरपडे	३-००	१-००
भी. रा. आंबेडकर खंड २ रा	चां. भ. खैरमोडे	५-००	१-२५
भी. रा. आंबेडकर खंड ३ रा	" " "	१२-००	१-५०
बाबासाहेबांच्या सहवासात	शंकरराव खरात	४-५०	१-२५
डॉ. आंबेडकरांची पत्रे	" "	८-००	१-५०
अस्पृश्यांचा मुक्तिसंग्राम	" "	४-००	१-२५
डॉ. बाबासाहेबांचे धर्मान्तर	" "	१८-००	१-५०
गुलामगरी	महात्मा फुले	२-५०	१-००
महात्मा फुले समग्र ग्रंथ	अधिकारी, प्रकाशन	१०-००	२-००
बहुजन समाजाचे शिल्पकार	माधवराव बागल	६-००	१-५०
डॉ. आंबेडकरांची प्रतिभा	कांबळे कैलापुरकर	२-००	०-८०
भारतीय राज्य घटना	चित्रशाळा प्रकाशन	५-५०	१-५०
माझ्या बंधु भगिनींनी भाषण संग्रह १	संग्राहक : पोखर्गीकर	२-००	१-००
बौद्ध धर्म कां पाहिजे	" " २	२-००	१-००
हिन्दू धर्म म्हणजे काय	" " ३	२-५०	१-००
भगवान बुद्ध	धर्मानंद कौसंबी	५-००	१-२५
सुत्तनिपात	" "	५-००	१-२५
बुद्ध लीला-भाग १ ला	" "	१-००	०-८०
बौद्ध पर्व	वा. गो. आपटे	३-५०	१-२५
जातक कथा-भाग १ ला	दुर्गा भागवत	२-५०	१-००
भगवान बुद्धासाठी	शंकरराव देव	३-५०	१-००
बुध्ददेव	गोपीनाथ तळवळकर	१-५०	०-८०
मिलिन्द प्रश्न	हरिभाऊ पगारे	३-००	१-२५
भगवान बुद्ध दर्शन	रा. गो. कोलांगडे	७-००	१-५०
धर्मचक्रवर्ती भगवान बुद्ध	" " "	३-००	१-००
माझे बौद्ध तीर्थाटन	अंकुश गुढजी	३-००	१-००
अमंग धर्मपद	श्री. मा. वर्णेकर	६-००	१-२५
धर्मपद	अ. रा. कुलकर्णी	२-००	१-००

वरील पुस्तके मिळण्याचे सुबईतील एक ठिकाण :- निमजीभाई अॅण्ड कंपनी
बुक सलर्स, नाथगांव क्रॉस रोड, दादर, मुंबई-१४. मनी ऑर्डरीचे पैसे मिळताच
पुस्तके पाठविची जातात.

धी बॉम्बे शेडयूल्ड कास्टस्
इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.

२५ वर्षांचा अहवाल

हिशोबाचे तत्ते

व

स्पष्टीकरणें

★

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

यांची

इमारत फंडाबाबतची भाषणें.

प्रकाशक :-

शां. अ. उपशाम, सेक्रेटरी,
बॉम्बे शेड्यूल्ड
कास्टल् इन्डुस्ट्रिज ट्रस्ट, मुंबई,
मोकुलदास वास्ता रोड, मुंबई-१४.

प्रकाशन काल :-

जानेवारी १९६७

★

मुद्रक :-

भा. ल्ये. गारगीळ
आनेद प्रिंटर्स अँड पब्लिशर्स
१९० सी. डी. आंबेडकर रोड,
दादर, मुंबई १४.

प्रस्तावना

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी मुंबईत दि. १९-३-१९३८ रोजी 'इमारत फंड' स्थापन केला. त्याचाच पुढे त्यांनी १९४४ साली 'बॉम्बे शेड्यूल्ड कास्टल् इन्डुस्ट्रिज ट्रस्ट' या नांवाचा ट्रस्ट स्थापन केला. या ट्रस्टचा दि. १९-३-३८ ते दि. ३१-३-६५ अखेर पर्यंतचा अहवाल आज प्रसिद्ध करण्यास आम्हास आनंद होत आहे.

आतापर्यंत सार्वजनिक कामामाठी पैसे जमा करणे व ते गिळंकृत करणे असा पुष्कळ लोकांचा धंदा होऊन बसला होता. त्याला आज पाळण्यासाठी सरकारला शेतटी कापदा करून, चॅरिटी कमिशनरचे खाते उपहासे लागले. हा कापदा १९५० साली पास झाला. परंतु त्या पूर्वीही १२ वर्षे हा 'इमारत फंड' स्थापन झाला होता.

या इमारत फंडाचा हिशेब पहिल्यापासूनच व्यवस्थित ठेवण्यांत आला होता. १९५२ साली हा 'ट्रस्ट' वृद्धगुंबई चॅरिटी कमिशनरकडे रजिस्टर करण्यांत आला.

'सार्वजनिक पैशांचा हिशेब व्यवस्थित ठेवून तो जनतेस वेळोवेळी दाखविणे यासारखे पवित्र कार्य दुसरे नाही. तसेच सार्वजनिक पैशांचा अपहार करणे यासारखे नीच कृत्य दुसरे नाही.' 'इमारत फंड' च्या एका समेतीक बाबासाहेबांचे हे उद्गार आहेत.

या उद्गाराला अनुसरून हा अहवाल जनतेस सादर करण्यांत येत आहे.

१९५२ सालापासून दर वर्षी चार्टर्ड अकाउंटंट कडून 'ट्रस्ट' चा हिशेब तपासून घेऊन, चॅरिटी कमिशनरला सादर करण्यांत येत असतो. कारण जनतेच्या पैशांची अफरातफर न होतां तो योग्य कारणासाठीच खर्च झाला पाहिजे

हे पादापवासाठीच चॅरिटी कमिशनरचे खाते सरकारने उघडले आहे. हे खाते उघडल्यापासून जनतेसाठी निरनिराळ्या संस्थांवर चॅरिटी कमिशनरचे देखरेख ठेवतात व एखाद्या संस्थेच्या कारभारांत त्यांना कांही कमीजास्त आडळल्यास ते त्या संस्थेच्या पदाधिकार्यांना त्याबद्दल जावही विचारतात.

या कायद्याला अनुसरून, डॉ. बाबासाहेब एका सभेत म्हणाले होते की, पूर्वीचा 'इमारत फंड' मुंबई सरकारच्या विद्यस्त कायदान्वये 'शेड्युल्ड कास्ट्स इंड्युव्हेंट ट्रस्ट, मुंबई' या नांवाने रजिस्टर्ड केला आहे. तेव्हा या पैशांच्या बाबतीत कांही अफरातफर होईल ही काळजी बाळगण्याचें कांही कारण नाहीं. कारण, सरकारकडून दरसाळ हा हिशेब तपासला जात आहे.'

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी १९५६ साली बौद्ध धर्म स्वीकारला असे असूनही त्यांनी स्थापन केलेल्या या संस्थेचें नांव अद्याप बदलले कसे नाहीं? असे कोणा विचारील. त्याला उत्तर हें आहे की, बाबासाहेब हयात असतांनाच, या नांवानेच कोर्टांत ट्रस्ट तर्फे केस चालू होती व आतांही हायकोर्टांत कांही केसीस या नांवानेच चालू आहेत. त्यामुळे पूर्ण या संस्थेचे नांव बदलतां येत नसले तरी पुढे केव्हा तरी तें बदलले जाईल यांत शंका नाहीं.

दि. २८ ऑक्टोबर १९५४ च्या हीरक महोत्सवाच्या सभेत डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपल्या भाषणांत सुरवातीसच खालील उद्गार काढले.

'मित्रे! आपण ही जी पैली एक लाख, अठरा हजार रुपयांची दिली आहे खरी पण ती अगदीच हलकी आहे. (हंशा) मला घोडासा संशय आला तरी हा जो मोठा आंकडा मॅनेजिंग ट्रस्टी यांनी जाहीर केला आहे त्याची सारी जबाबदारी मी त्यांच्याकडे सोपवीत आहे.' असे उद्गार त्यांनी कां काढले? ते समजण्यास मार्ग नाहीं. मात्र, त्या पैलीत खरें पाहिले तर एकही रोख पैस

नव्हता. त्या पैलीत बँकेत त्यांच्या नांवावर भरलेल्या रकमांच्या स्थिती होत्या. हीरक-महोत्सवाचे काम चालू असतांना, दररोज हजारो रुपये मिळत होते व दुसऱ्याच दिवशी ते बँकेत भरले जात होते. हीरक-महोत्सवाच्या दिवशी ती सर्व रक्कम बँकेतून काढून आणून त्या पैलीत भरण्याचीही कांही आवश्यकता नव्हती. कारण बँकेत ती बाबासाहेबांच्या नांवेंच जमा होती. हें सर्व बाबासाहेबांना माहीत असतांनाही बाबासाहेबांनी वरील उद्गार काढले. त्याला एकच तात्काळीक कारण असावे की, पैलीत खरोखरच १ लाख, १८ हजार रु. आहेत असे समजून कोणीही ती पैली पसार करण्याचा प्रयत्न करूं नये! एवढाच हेतु असला पाहिजे असे आम्हाला वाटते.

सप्यां 'बुद्ध भूषण प्रिटींग प्रेस' ज्या इमारतीत आहे तसेच 'मुंबई प्रदेश रिपब्लिकन पक्षाचे ऑफिस ज्या इमारतीत आहे त्या ट्रस्ट विन्दीगशिवाय हा 'इमारत फंड' किंवा हा 'ट्रस्ट' ज्या हेतुने स्थापन केला त्या कामाला अद्याप सुरवात करतां आलेली नाहीं याबद्दल ट्रस्टींना पराकाष्ठेचे दुःख होत आहे. ते कार्य कां सुरु करतां आले नाहीं याबद्दल अहवालाने सुलासा आहेच. परंतु यापुढे हें कार्य लवकरच सुरु व्हावे असा प्रयत्न ट्रस्टी करतील याबद्दल आम्ही आपणांस आश्वासन देतो.

सार्वजनिक पैशांचा जवळ जवळ गेल्या २७ वर्षांचा हिशेब दिला एवढे श्रेय जरी आम्हाला या अहवालाने दिले तरी त्यांतही समाधान मानावयास आम्ही तयार आहोंत.

हा अहवाल 'आनंद प्रिंटर्स एन्ड पब्लिशर्स' चे मालक श्री. अ. कृ. सावंत यांनी परिश्रमपूर्वक व काळजीपूर्वक छापून दिण्याबद्दल आम्ही त्यांचे आभारी आहोत. पुढें तपासण्याचें कामही त्यांनी आम्हाला पडूं दिले नाहीं हे विशेष होय. इतके काळजीपूर्वक काम करून देणारा हा पहिलाच छापखाना आम्हांला आडळला.

आम्ही इमारत फंडास व हीरकमहोत्सवास १ रु. देणारांचीही नावे छापणार होती परंतु या कामासाठी छपाईचा खर्च बेसुमार (२५ हजार रु.) येणार होता व अहवालाची पृष्ठसंख्याही बेसुमार (१५०० पृष्ठे) होणार होती १५०० पृष्ठांचा अहवाल एका पुस्तकांत बांधणी करतां आला नसता. त्यासाठी अहवालाचे ३।४ भाग पाडावे लागले असते. ही सर्व आपत्ती टळावी म्हणून आम्ही २५ रु. च्या खाली रक्कम देणारांची नावे छापू शकलो नाही याबद्दल दिलगीर आहोत.

शेवटी जनता जनार्दनान्या चरणी सादर अहवाल आम्ही सादर करीत आहोत. कळावे.

आपले सर्वांचे मग ट्रस्टी

अध्यक्ष : डी. जी. जाधव, बी. ए; एलएल. बी. (मॅनेजिंग ट्रस्टी)
 सेक्रेटरी : शांताराम अनाजी उपशाम, सेक्रेटरी व ट्रस्टी
 ट्रस्टी : भाऊराव कृष्णाजी गायकवाड, एम. पी. (माजी मॅनेजिंग ट्रस्टी)
 " : पांडुरंग नाथूजी राजभोज, (माजी एम. पी.)
 " : गोविंदजी टाभाभाई परभार, (मुकामी)
 " : बळवंत हनुमंत थराले,
 " : डॉ. पुंडलीक तुकाराम थोराले, बी. ए.; एलएल. बी.; पीएच. डी.
 अडिस्टंट सेक्रेटरी : जनार्दन भार. मोरे, एम. ए.; एलएल. बी.; एल. टी. सी.

याचासाहेबांनी प्रस्थापित केलेला इमारत फंड

अर्थात्

P. M. Dhawar,

बॉम्बे शेड्यूल्ड कास्ट्स इंप्रुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई

— पंचवीस वर्षांचा अहवाल —

(स्थापना दिन १९-३-१९३८)

—•••••

अनुक्रमणिका :-

विभाग पहिला

नांव

	पृष्ठ
१. प्रास्ताविक—इमारत फंडाची स्थापना	१
२. बॉम्बे शे. का. इंप्रुव्हमेंट ट्रस्ट	२
३. ट्रस्ट रजिस्टर करण्यांत आला.	५
४. जागा परत मिळविण्यासाठी.	५
५. हिशेब जनतेस सादर.	६
६. बँकेतील खाते	६
७. चार्टर्ड अकाउंटंटच्या सूचना.	७
८. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या महापरिनिर्वाणा नंतर ट्रस्टने केलेली कामे :-	८
१. ट्रस्टची जागा मोकळी करून घेणे	९
२. कोर्टाच्या एका केसीतून अनेक केसीस.	१५
३. थॉमस प्रकरण.	१६
४. अवतारसिंग केस.	१७
५. प्रेस भाडे केस.	१७
६. ट्रस्टच्या जागेत म्यु. ची दशवार्षिक योजना	१८
७. बाबासाहेबांच्या नांवावर असलेल्या फिक्स डिपॉझिटची केस	२०
८. व्याजा ऐवजी देणगी	२०
९. अॅडमिनिस्ट्रेटर्सची फी.	२१
१०. कोर्ट खर्चाची रक्कम परत मिळावी.	२२
११. इन्कम टॅक्सची केस	२२

विभाग दुसरा

पृष्ठ
१-२८

१. जमा-सर्चाबे तक्ते व खुलासे

विभाग तिसरा

१०. डॉ. बाबासाहेबांचो इमारत कंशाबदलची भावणे.

१.	दिनांक १९-३-१९३८ चे भावण	१
२.	" ३-१२-१९३८ " "	२
३.	" २६-२-१९३९ " "	३
४.	" १८-६-१९३९ " "	३
५.	" २६-८-१९४० " "	४
६.	" २३-११-१९४० " "	५
७.	" २४-१०-१९४० " "	८
८.	" १५-२-१९४१ " "	१२
९.	" २६-८-१९४१ " "	१४
१०.	" ११-१-१९४२ " "	१५
११.	" १४-७-१९४२ " "	१७
१२.	" १७-८-१९४२ " "	२१
१३.	" २८-९- " "	२४
१४.	" २९-५-१९४३ " "	२६
१५.	" ३-६- " "	२८
१६.	" २८-१०-१९४४ " "	२३

प० पू० डॉ० बाबासाहेब आंबेडकर

श्री. जी. जाधव
चेअरमन व मॅनेजिंग ट्रस्टी

श्री. के. माधवराव
भाजी मॅनेजिंग ट्रस्टी

श्री. टी. परमेश्वर, गुडनी
ट्रस्टी

श्री. व. राजभोज
ट्रस्टी

श्री. एच. बरोळे
दुरती

★

एस. ए. उपधाम
दुरती व सेक्रेटरी

★

श्री. वी. टी. फोखळे
दुरती

जे. आर. मुरे
क.वि. सेक्रेटरी

V. M. Mure,

श्री. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी प्रस्थापित केलेला इमारत फंड
म्हणजेच

बॉम्बे शेड्यूल्ड कास्टस् इंप्रुव्हमेंट ट्रस्ट

श्री. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी हा 'इमारत फंड' 'मुंबईत दिनांक १९-३-१९३८ रोजी स्थापन केला. सदर दिवशी माझगांव-ताडबाडी भागातील आपल्या समाजातील जुने कार्यकर्ते श्री. रामजी रावजी बोरीकर यांनी 'सौमवंशीय हितकारी समाज, ताडबाडी, माझगांव' या संस्थेतर्फे श्री. बाबासाहेब आंबेडकर व श्री. सोळंकी यांना मानपत्र व पैली अर्पण केली. श्री. सोळंकी आजारी असल्यामुळे या समारंभाला येऊ शकले नाहीत. अध्यक्ष श्री. रामभाऊ तटणीस, संपादक 'विविधवृत्त' हे होते.

त्या वेळेस भाषण करतांना, श्री. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मुंबईत असुरूपकारिता एक सार्वजनिक हॉल (इमारत) बांधण्याकरिता एक निधी-फंड उभारण्याचा आपला संकल्प जाहीर केला. सदर समेत बाबासाहेबांना १०१ रु. ची पैली मिळाली. ती रक्कम त्यांनी या फंडाला अर्पण केली. अशा रीतीने हा 'इमारत फंड' सुरू झाला.

पुढे हा 'इमारत फंड' जमविण्यासाठी पावती पुस्तके काढण्यांत आली. त्यांत १ नंबरची पहिली ५ रु. ची पावती शु. वा. बळवंत सावळाराम घोरे यांच्या नांवाची आहे.

त्या वेळेस बाबासाहेब म्हु. कामगार संघाचे अध्यक्ष होते व कै. गणपत महादेव नाथव उर्फ मडकेबुवा हे सेक्रेटरी होते. प्रथम म्हु. कामगारांकडून मडकेबुवा यांच्या मार्फत हा फंड जमविण्यात आला. म्हु. कामगारांनी १,६५२ रु. ८ आणे एवढी रक्कम या फंडाला दिली.

निरनिराळा व्यवसाय करणारे लोक किंवा निरनिराळ्या ठिकाणी राहाणाऱ्या लोकांनीही कमिठ्या नेमून हा इमारत फंड जमविण्यास मदत केली त्यांत पहिली मॉड पोलीस म्हात्यांत काम करणाऱ्या लोकांच्या कमिठीची आहे.

पूर्वी असुरूप वर्गात निरनिराळ्या कामांसाठी अनेक लहान मॉडे फंड जमविण्यांत येत असत. मात्र, या कामासाठी ते जमविण्यांत येत ती कामे

पूर्ण होत असतच असे नाही. त्यामुळे लोक कोणत्याही फंडाला मदत करायला तयार नसत.

बाबासाहेबांनी स्थापन केलेल्या या फंडाला मात्र, लोकांनी सख्ख हातांनी मदत केली. सध्या हा फंड लाखांनी मोठ्यापारख्या आहे. एवढा मोठा फंड या पूर्वी अस्पृश्य वर्गात आतांपर्यंत जमलेला नाही.

सुरवातीस आपल्या समाजांतूनच या फंडाला वर्गणी मिळाली. इमारत फंडासाठी बाबासाहेबांनी काढलेले एक जाहीर निवेदन खाली देते आहे.

“अस्पृश्य वर्गातील सर्व जनतेस कळविण्यांत येते की, मी मुंबईत १९३८ साली ‘इमारत फंड’ स्थापन केला. हा फंड आता ‘शेड्यूल्ड कास्ट इंप्रुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई’ या नांवाने सरकारांत रजिस्टर केला आहे. या फंडाचा हेतु मुंबईत अस्पृश्यांच्या मालकीचा एक हॉल बांधायला असा आहे. अस्पृश्य वर्गाची आतांपर्यंत मी जी चळवळ केली तिचे तीन हेतु होते. त्यांपैकी अस्पृश्यांत राजकीय जागृती करून, स्वाभिमान उत्पन्न करणे व अस्पृश्यांना शिक्षणाची गोडी लावणे हे दोन हेतु बऱ्याच अंशी सफल झाले आहेत यात शंका नाही. मात्र, खेड्यांतील जनतेचे दुःख निवारण करणे हा जो माझा तिसरा हेतु तो मात्र आतांपर्यंत सफल झाला नाही. या कामी लागणारा पैसा कोटून आणायला हा माझ्यापुढे मोठा प्रश्न आहे. हा प्रश्न सोडविण्यासाठीच मी ‘इमारत फंड’ स्थापन केला. या फंडांतून जो हॉल बांधला जाईल तो निव्वळ नाटक, तमाशे करण्यासाठी बांधायला नाही, तर या हॉलचे जे उत्पन्न येईल त्यांतून खेड्यांतील लोकांचे दुःख निवारण करता येईल. कोणावर बेकायदेशीर जुद्धम झाला तर एवढा वकील देऊन तो जुद्धम नाहीसा करता येईल. या कामासाठी हॉल हे कायम उत्पन्न देणारे साधन तयार होईल. हॉल जरी मुंबईत बांधला जाणार असला तरी तो मुळतः खेड्यांतील लोकांसाठी बांधला जाणार आहे. हे बरीच विवेचनायकरून लक्षांत येईल.

हा फंड आतांपर्यंत १ लक्ष ११ हजार रुपयांवर जमावा आहे. त्यांतून हॉल ज्या जागेवर बांधला जाणार आहे ती जागा खरेदी करण्यासाठी ३६ हजार रुपये खर्च झाले आहेत. सध्या ‘भारत भूषण प्रिंटिंग प्रेस’ ज्या इमारतीत आहे ती इमारत बांधण्यास २५ हजार रुपये झाले आहेत व बाकीची ४० हजार रुपये रक्कम बँकेत आहे.

आता, जो हॉल बांधायला आहे त्याला २ लाख रुपये खर्च येणार आहे. मुंबईतील लोक मला (माझ्या वयाला ६० वर्षे पूर्ण झाल्याबद्दल) ६० हजार रुपये देणार आहेत. ते सर्व पैसे मी या हॉलसाठीच खर्च करणार आहे. बाकीचे एक लाख रुपये तुम्ही सर्व ठिकाणाच्या लोकांनी मला दिले पाहिजेत.

दसरा—दिवाळीच्या सुमारास या हॉल बांधण्याच्या कामास सुरुवात होणार आहे. त्यापूर्वी किंवा त्या सुमारास ही रक्कम तुमच्याकडून मला मिळाली पाहिजे.

मुंबई, अहमदाबाद, पुणे, सोलापूर, धारवाड, नागपूर अशा शहरांतील नोकरी करणाऱ्या माणसांनी पुढीलप्रमाणे रक्कम दिली पाहिजे. १०० रु. किंवा १०० रु. या आंत पगार मिळविणारांनी कमीत कमी ५ रु., १०० रु. व्यावर व २०० रु. व्या आंत पगार मिळविणारांनी १० रु. व २०० रु. व्यावर पगार मिळविणारांनी कमीत कमी २५ रु. दिले पाहिजेत. नोकरीवर नसलेल्या माणसाकडून प्रत्येकी १ रु. घेण्यास हरकत नाही.

खेड्यांतील लोकांनी खेडे अगदीच लहान असेल तर कमीत कमी १० रु. व खेड्यांत १० पेक्षा अधिक घरे असल्यास दर घरामागे कमीत कमी १ रु. याप्रमाणे वर्गणी द्यावी. ज्यांना जास्त रकम आहे त्यांनी अधिक रक्कम द्यावी. व्यक्तीने २५ रु. किंवा त्यापेक्षा अधिक रक्कम किंवा आपला एक महिन्याचा पगार दिला तर, संस्थेने १०१ रु. व्यावर रक्कम दिल्यास त्यांची नावे हॉलच्या बोर्डावर लिहिली जातील.

एक गोष्ट मात्र सर्व लोकांनी लक्षांत ठेवावी की, हा निधि जमविणारांनी तो जमा झाल्याबरोबर ‘शेड्यूल्ड कास्ट इंप्रुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई’ या संस्थेचे सेक्रेटरी श्री. शांतायाम बनानी उपशाम, यांच्या नांवावर ‘भारत भूषण प्रिंटिंग प्रेस, मोकुळदास पास्ता रोड, मुंबई १५’ या पत्त्यावर मनीऑर्डराने किंवा ‘रज्युअर्ड लेटर’ने पाठवावी. तुमची रक्कम त्यांना मिळताच ते ताबडतोब बँकेत पाठविण्याची व्यवस्था करतील.

सामूहिक पैसा मध्येच गडप करण्याची काही लोकांना संवय लागली आहे. तिची बाधा या निधीला होणार नाही याबद्दल सर्वांनी खबरदारी घ्यावी.

ही वर्गणी जमा करताना शहरातील लोकांनी चाळकमिठ्या नेमून व खेड्यातील लोकांनी तालुका कमिटी किंवा काही गावांचा एक गट तयार करून गट कमिटी बनवून ही वर्गणी वसूल करावी. जेथे १०।२० पावण्याच फाटणार असतील त्यांनी पावती बुकाची वाट पाहू नये. त्यांनी वर्गणी जमा करून, जमलेली रक्कम, पैसे देणारांची नावे व पूर्ण पत्ते बरील पत्त्यावर पाठवून घ्यावेत म्हणजे त्यांना मुंबईहून पावत्या तयार करून पाठविण्या जातील. इतरांनी मागणी बेरुपास नकर तेवढीच पावती बुके पाठविण्यात येतील. एका गावच्या संयुक्त वर्गणीसाठी एकच पावती घ्यावी. मात्र, गावांतील कोणी व्यक्तीने आपल्या घराची १ रु. वर्गणी देऊन शिवाय नादा वर्गणी दिली तर त्याला निराळी पावती घ्यावी. कोणत्या गावाने किती रक्कम दिली हे 'जनता' पत्रात प्रसिद्ध होईल. 'जनता' पत्र तुमच्याकडे येत नसेल तर ते तुम्हाी मागवून घेतले पाहिजे. म्हणजे सदर बाबतीत काय चालले आहे ते तुम्हाला दर आठवड्याला घर वसुल्या समजेल. कळ्याचे. दि. २१-८-५२"

राज्यद, दार.

भूमिपत्र रामजी आविडकर

१९३८ ते १९४२ पर्यंत या फंडाबद्दल मुंबईत व जिन्न्या - जिन्न्यातून खूप चळवळ झाली. मुंबईत प्रत्येक चालीतून दर माणसी १/२ रु. वर्गणी जमवून बाबासाहेबांना येथील रूपांने देण्यात आली.

१९४२ साली बाबासाहेब आविडकर मजूर मंत्री होऊन दिल्लीस गेल्यानंतर इकडील चळवळ जरी थंडावल्या सारखी वाटली तरी तिकडे दिल्लीस बाबासाहेब आविडकर यांनी आपल्या इतर वर्गीय मित्रांकडून या फंडासाठी बरीच मोठी रक्कम मिळविली.

बोम्बे शे. का. इन्फुन्डमेंट ट्रस्ट

१९४४ साली या इमारत फंडाचा ट्रस्ट बनविण्यांत आला. प्रथम ट्रस्टीमध्ये ६ ट्रस्टी घेण्यांत आले :-

- (१) डॉ. बी. आर. आविडकर, चेअरमन (२) श्री. बी. के. गायकवाड
- (३) श्री. डी. जी. जाधव (४) श्री. जी. एम. जाधव (५) श्री. जी. टी. परमार आणि
- (६) श्री. पी. एन. राजभोज, श्री. एस. ए. उपशाम, हे ऑनररी सेक्रेटरी म्हणून काम करित होते. त्यावेळी ते ट्रस्टी नव्हते.

ट्रस्टीची १ ली सभा दि. २९-५-४६ रोजी झाली. त्यावेळी १९३८

पासून मे १९४६ पर्यंतचा फंडाचा सर्व हिशेब ऑनररी सेक्रेटरीनी ट्रस्टींना दिला व तो मान्य करण्यांत आला.

या वेळेपर्यंत वर्गणी	७५,८६४ रु. १५ आ. ३ पै.
देणग्या	१११ रु. ६ आ. ६ पै.
जमिनीचे भाडे इत्यादि	९,१०० रु. ० आ. ० पै.
एकूण जमा	८५,०७६ रु. ५ आ. ९ पै.

होती. यातून जमीन खरेदी, जमिनीच्या रकमेचे व्याज, म्यु. टॅक्स मिळून जमिनीसाठी ४८,६५६ रु. १२ आ. खर्च झाला. इतर खर्च २,९६७ रु. १० आ. झाला. त्यांत टाणे बोर्डींगला ३३८ रु. दिले, प्रेससाठी १,३८० रु. ६ आ. खर्च झाले. तसेच लुपार्ड, भाडेवसुलीचा खर्च असे खर्च आहेत. सदर ५१,६२४ रु. ६ आ. खर्च वजा जाता त्यावेळी इंपिरियल बँकेत डॉ. बी. आर. आविडकर खाती ट्रस्टची ३३,४५१ रु. १५ आ. ९ पै एवढी रक्कम शिल्लक होती.

ट्रस्टीपैकी श्री. जी. एम. जाधव उर्फ मडफेखुवा हे १९४८ साली दिवंगत झाले. बाबासाहेब त्यावेळी दिल्लीस कायदेमंत्री होते. ते राजिनामा देऊन १९५२ साली मुंबईस परत आल्यावर त्यांनी ट्रस्टीची दुसरी सभा दि. १७-४-५२ रोजी घेतली. या सभेत दिगंबत जी. एम. जाधव यांच्या ऐवजी श्री. बी. एच. घराळे यांना एक ट्रस्टी म्हणून घेण्यांत आले. ट्रस्टीची एक नागा वाडवून श्री. एस. ए. उपशाम यांना ७ वे ट्रस्टी करण्यांत आले. शिवाय सेक्रेटरी म्हणून तेच पुढेही ट्रस्टचे काम पाहू लागले.

३) ट्रस्ट रजिस्टर करण्यांत आला.

१९५२ सालीच चॅरिटी कमिशनरकडे ट्रस्ट रजिस्टर करण्यांत आला. या वर्षापासून पुढे प्रत्येक वर्षी चार्टर्ड अकाउंटंटकडून ट्रस्टचा हिशेब तयारून चॅरिटी कमिशनरकडे सादर केला जात आहे.

४) जागा परत मिळविण्यासाठी

बाबासाहेबांनी इमारतीसाठी जागा खरेदी केेली त्यावेळी जगांत दुसरे महायुद्ध सुरू होते. इमारतीचे सर्व बांध - सामान महामुळे होते. म्हणून इमारतीचे

काम पुढे टकलण्यांत आले. जागा मोकळीच होती म्हणून बाबासाहेबांनी योग्य करार करून घेऊन ती एका मोटार मॅजिस्टाटी माळ्याने दिली होती. पुढे प्रेससाठी विन्डिंग बांधण्याचे इत्यनंतर ही जागा खाली करून घेण्यांत आली. यावेळी श्री. गणपत महादेव जाधव ऊर्फ मडकेखुबा हे मॅनेजिंग ट्रस्टी होते. ते सदर भाडे वसूल करित व सेफ्टरीकडे देत आणि सेफ्टरी ते बँकेत भरित असत. श्री. मडकेखुबा १९४८ साली निवृत्तले. पुढे एप्रिल १९५२ पासून श्री. बी. के. मायकबाड यांना मॅनेजिंग ट्रस्टी करण्यांत आले. मध्यंतरी १९४८ ते मार्च १९५२ पर्यंत मॅनेजिंग ट्रस्टीची जागा रिकामीच राहिली.

५) इमारत फंडाचा हिशेब जनतेस सादर

दि. १४-७-५२ रोजी दामोदर हॉलमध्ये निवडक लोकांची एक मिटींग घेतली गेली. मिटींगचा हेतू हा होता की, लोकांना विभासांत घेऊन, त्यांना इमारत फंडाचा हिशेब सादर करणे. त्या सभेला बाबासाहेबांनी आपल्या भाषणांत जो हिशेब सांगितला तो अशाचा तसाच येथे उधृत करण्यांत येत आहे.

बाबासाहेब म्हणाले 'आज हा इमारत फंड १,११,२२८ रु. ४ आ. ३ पै. इतका झाला आहे. या रकमेत आपल्या लोकांची रकम ३१,७०९ रु. ४ आ. ३ पै. एवढीच आहे. बाकीची ७५,५०० रु. रकम मी इतर वर्गाच्या माझ्या भिक्काकडून मिळविली आहे. (इतर जमा:- रु. ४,०१९ आहे.)

या रकमेपैकी ३६,५३५ रु. रकम जागा खोदी करण्यासाठी खर्च झाली आहे. प्रेसची इमारत बांधण्यासाठी ३५,००० रु. खर्च झाले आहेत. वरील दोन्ही बाबींसाठी ७१,५३५ रु. खर्च झाले असून बाकीचे ३९,६९३ रु. ४ आ. ३ पै एवढी रकम इंपिरिअल बँकेत शिल्लक आहे'.

६) बँकेतील खाते

फंड सुरू झाल्यापासून इंपिरिअल बँकेत 'डॉ. बी. आर. आवेडकर' नांवाच्या बाबासाहेबांच्या खातगी करंट अकाउंट खाल्यांतच पैसे भरले जात हो प्रथम 'स्वतंत्र मजूर पक्षाचे' पैसे या खात्यांत होते फंडाचे पैसे भरण्या सुरुवात करताना स्वतंत्र मजूर पक्षाची शिल्लक रकम दुसऱ्या बँकेत ठेवण आली. या खात्यांत बाबासाहेबांचे खातगी पैसे मुळीच ठेवले जात नव्हते.

७) चार्टर्ड अकाउंटंटच्या सूचना

ट्रस्टचा हिशेब तपासण्याचे काम चार्टर्ड अकाउंटंटकडे गेल्या बरोबर त्यांनी ट्रस्टला दोन सूचना केल्या. पहिली सूचना ही की, ट्रस्टचा पैसा सर्व ट्रस्टींच्या नांवावर पाहिजे. ट्रस्टीपैकी कोणाच्याही खातगी खाल्यांत तो ठेवता कामा नये. तसेच दुसरी सूचना ही की 'ट्रस्टचा पैसा करंट अकाउंटमध्ये न ठेवता, (करंट अकाउंटमध्ये असलेल्या रकमेला व्याज मिळत नाही) काही तरी व्याज मिळेल अशा ठिकाणी ठेवले पाहिजेत. चार्टर्ड अकाउंटंटचे म्हणणे होते की, सदर रकम राष्ट्रीय सेविंग सर्टिफिकेटमध्ये गुंतवावी. परंतु ट्रस्टला सदर रकम इमारत बांधकामासाठी लवकर खर्च करण्यास पाहिजे होती म्हणून ट्रस्टने सदर रकम अल्प मुदतीच्या फिक्स डिपॉझिटमध्ये ठेवण्याचे ठरविले. त्यासाठी ट्रस्टने ठराव पास केला की, 'ट्रस्टचे चेअरमन डॉ. बी. आर. आवेडकर यांच्या नांवावर 'बँक ऑफ इण्डिया' या बँकेमध्ये फिक्स डिपॉझिट म्हणून रु. १,९०,००० ठेवावेत.

या ठरावाची अंमलबजावणी दि. ८-१२-५४ रोजी इंपिरियल बँकेतून १,९०,००० रु. चेकने काढून त्याच दिवशी बँक ऑफ इंडियामध्ये ते ठेवण्यास डॉ. बाबासाहेब आवेडकर स्वतः गेले. त्यास बँकेच्या मॅनेजरने सांगितले की, ट्रस्टचे पैसे आम्ही ट्रस्टीपैकी कोणा एकाच्या नांवावर ठेवणार नाही. सर्व ट्रस्टींच्या नांवावर रकम ठेवली जाईल व त्यापैकी ठरावीक कोणाही दोन किंवा तीन ट्रस्टींच्या सद्दानी रकम काढता येईल असे बँकेस ट्रस्टींनी लिहून दिले पाहिजे.

असा पेशप्रसंग उत्पन्न झाल्यामुळे, ती रकम ता.पुरती डॉ. बी. आर. आवेडकर यांच्या खातगी खात्यावरच फिक्स डिपॉझिट म्हणून ठेवण्यांत आली.

वरील ठरावाप्रमाणेच इंपिरिअल बँकेतील अकाउंटंटही ट्रस्टींतील चेअरमनच्या नांवावर फिरविण्याचा ठराव पास केला. इंपिरिअल बँकेने फार्मावर सर्व ट्रस्टींच्या सद्दानी घेऊन ट्रस्टच्या नांवावर अकाउंट फिरविला व फक्त चेअरमनला पैसे काढण्याचा अधिकार दिला.

दि. १४-७-५२ च्या सभेत डॉ. बाबासाहेब आवेडकर यांनी आपल्या हीरक महोसवाबद्दल ही लोकांना विभासांत घेऊन सांगून टाकले की तुम्ही

मादवा हरिकमहोत्सवानिमित्त जरी मला पैली अर्पण केली तरी ती शेवटी इमारत फंडालाच देणार आहे. याचा परिणाम असा झाला की, हरिक महोत्सवाची रक्कम अर्पेदेखाई जास्त जमली. दि. २८-१०-५४ रोजी आपण बाबासाहेबांना हरिक महोत्सवानिमित्त १ लक्ष १८ हजारची पैली अर्पण केली. पूर्वी सांगितल्याप्रमाणे ही. बाबासाहेब आविडकरांनी त्यातला एक पैसाही स्वतःसाठी न घेता ती सर्व रकम इमारतीसाठी बांधवे शे. का. इंग्लिशमेट ट्रस्टच्या खाती जमा केली. या रकमेतूनच दि. ८-१२-५४ रोजी बँक ऑफ इंडियात १ लक्ष ९० हजार रु. फिक्स डिपॉझिट ठेवण्यानंतर दि ३१-३-५५ रोजी इंपिरिअल बँकेत १८,४९७ रु. ० आ. १० पै एकटी रकम शिल्लक होती. फिक्स डिपॉझिटचे पहिल्या सहा महिन्यांचे (९-१२-५४ ते ८-६-५५ चे) व्याज २,८५० रु. आहे ते दि. ५-८-५५ रोजी इंपिरिअल बँकेत बांधवे शे. का. इ. ट्रस्टखाती जमा केले आहेत. त्यानंतर बाबासाहेब आविडकरांनी बँक ऑफ इंडियाला कळविले की, दर सहा महिन्यांनी होणारे व्याज आम्हाला न देता फिक्स डिपॉझिट खातीच जमा करावे. याप्रमाणे बाबासाहेबांच्या महापरिनिर्वाणपर्यंत ही बँक ऑफ इंडियातील फिक्स डिपॉझिटची रक्कम २,००,९६० रु. ३१ नवे पैसे इतकी झाली होती. सदर रकम तापुरती डॉ. बी. आर. आविडकर यांच्या खाती ठेविली होती हे वर सांगितलेच आहे. पुढे ही रकम ट्रस्टच्या नांवावर बदलून देण्याचीच डॉ. बाबासाहेब आविडकरांचे महापरिनिर्वाण झाले. पुढे कोर्टात सदर रकम ट्रस्टची आहे असे सिद्ध करण्यावर ती ट्रस्टच्या ताब्यांत मिळाली.

डॉ. बाबासाहेब आविडकर यांच्या महापरिनिर्वाणानंतर ट्रस्टने केलेली कामे

डॉ. बाबासाहेब आविडकर यांच्या महापरिनिर्वाणानंतर दि. २२-४-५७ रोजी नागपूर मुळावी ट्रस्टची सभा भरून, बाबासाहेबांच्या मंतर श्री. डी. जी. जाधवसाहेब बी. ए. एल्लू. बी. यांची चेअरमन म्हणून निवड करण्यात आली.

डॉ. बाबासाहेब आविडकर यांच्या हयातीत ट्रस्टची जी कामे सुरू होती ती तशीच पुढे चालू ठेवणे हे एक मुख्य काम ट्रस्ट पुढे होतानेच शिवाय बाबासाहेबांच्या आकरिमक महापरिनिर्वाणामुळे ट्रस्ट पुढे आणखीही नवीन कामे उपस्थित झाली. ती ट्रस्टींनी कशी पार पाडली त्याची हकिकत खाली देण्यात येत आहे.

(१) काढात चाललेल्या केसेसमध्ये ' ट्रस्टची जागा मोकळी करून घेणे ' हे मुख्य काम होते.

प्रेससाठी स्टने बांधलेली इमारत तयार झाल्यानंतर सप्टेंबर १९४७ मध्ये ' भारत भूषण प्रिटींग प्रेस ' नवीन इमारतीत सुरू झाला. प्रेसचे व्यवस्थापक म्हणून बाबासाहेबांचे एकुलते एक सुपुत्र श्री. यशवंतराव ऊर्फ भण्यासाहेब आविडकर हे तेथे काम पाहात होते. प्रेसच्या इमारतीच्या आसपासची जागा मोकळीच होती. ती त्यांनी पाकिस्तानमधून निर्वासात होऊन आलेल्या तीन निर्वासितांना तीन रूँट करून १९४९ साली मासिक भाड्याने देऊन टाकली. त्यांचेकडून काही वेळी करार करून न घेतांच त्यांनी ती भाड्याने दिली. त्यामुळे, जागेवरून मोठाच घोटाळा निर्माण झाला व ट्रस्टींना आपले इच्छित कार्य पूर्ण करणे अशक्य होऊन बसले.

बाबासाहेब १९५२ साली परत मुंबईस आल्यावर त्यांनी सदर जागा खाली करून घेण्याचा प्रयत्न केला. हे तीन माहोजी सहजासहजी जागा सोडून जात नाहीत हे पाहून बाबासाहेबांनी ट्रस्ट तर्फे, रमॉल कॉलेज कोर्टात सदर तीन माहोज्यांवर मुकदमे चालू केले.

या मुकदम्यांमुळे ट्रस्टचा प्रथमच कोर्टाच्या कामाशी संबंध आला आणि आता दहा वर्षे पुरी झाली तरी हा संबंध सुटलेला नाही तर वाढतच जात आहे. श्री. यशवंतराव यांच्या माहोजी मरण्याच्या या लहानशा चुकीचे प्रायश्चित ट्रस्टला सतत भोगावे लागत आहे व पुढेही किती दिवस भोगावे लागेल ते सांगता येत नाही.

सदरील पहिल्या कसेचा निकाल दि. १५-१०-५५ रोजी लागला व तो सर्वेस्वी ट्रस्टच्या बाजूने लागला. कोर्टाने ऑर्डर दिली की, ' या तीन माहोज्यांनी ट्रस्टची जागा मोकळी करून दिली पाहिजे. मात्र, त्यांनी या जागेवर बांधकाम करण्यासाठी बरेच पैसे खर्च केले आहेत म्हणून त्यांना जागा मोकळी करून देण्यासाठी तीन वर्षांचा अवधी देण्यात येत आहे. दि. १५-१०-५८ पूर्वी जर या तीन माहोज्यांनी सदरील जागा मोकळी करून दिली नाही तर त्या तारखेपासून त्या जागेवर असलेले त्यांचे बांधकामही ट्रस्टच्या मालकीचे होईल. '

या निकालप्रमाणे या तीन भाडोऽप्यांनी दि. १५-१०-५८ पूर्वी ट्रस्टची जागा मोकळी करून दिली नाही. त्यामुळे त्यांनी बांधलेली सर्भ (स्ट्रक्चर्स) बांधकामे ट्रस्टच्या मालकीची झाली. असे झाले तरी ट्रस्टची जागा मोकळी करून घेण्याचा प्रश्न काही सुटला नाही. कारण या मूळ तीन भाडोऽप्यांनी त्या जागेत लहान मोठी बांधकामे करून चौवीस पोट भाडोऽप्री भरलेले आहेत.

या मूळ तीन भाडोऽप्यांना जागा मोकळी करून देण्यासाठी कोर्टाने तीन वर्षांची मुदत दिली हे बाबासाहेबांना मुळीच आवडले नाही. त्यांना हॉल आणि इतर इमारतीची कामे आपल्या हयातीतच विनाविलंब उरकून घ्यावयाची होती. १९३८ साली 'इमारत फंड' सुरू करून, आतापर्यंत ती कामे व्हावयाची राहिली याबद्दल त्यांना वाईट वाटत होते. तेव्हा आणखी तीन वर्षे बांधावयास त्यांची मुळीच तयारी नव्हती. ही तीन वर्षे मुदत कमी करून घेण्यासाठी त्यांना पहिल्या निकालाबिहद अपील केले. या अपिलाचा निकाल त्यांच्या हयातीनंतर लागला व तोही कोर्टाचा पहिला निकालच कायम करण्यांत आला. सारांश, हॉल व इतर इमारतीची बांधकामे बाबासाहेबांना शक्य तितक्या लवकर उरकावयाची होती. ती कराराशिवाय जागा भाडोऽप्रीने दिली गेल्यामुळे त्यांचा नाइलाज झाला व त्यांची इच्छा मूर्त स्वरूप घेऊं शकली नाही.

बाबासाहेबांच्या महापरिनिर्वाणानंतर या मूळ तीन भाडोऽप्यांनी भरलेल्या २४ पोट-भाडोऽप्यांना काढून टाकण्यासाठी ट्रस्टला परत स्मॉल कॉलेज कोर्टांत जाणे लागले व समाधानाची गोष्ट ही की, या केसचा निकालही संपूर्णतया ट्रस्टच्या बाजूने लागला. कोर्टाने निकाल दिला की, 'सदर पोट-भाडोऽप्री ट्रस्टने भरलेले नसण्यामुळे, ते ट्रस्टचे पोट-भाडोऽप्री होऊं शकत नाहीत. त्यांनी दि. ३१ डिसेंबर १९५९ पूर्वी सदर जागा सोडून जावे. तसे ते मेळे नाहीत तर पोलीस आणून त्यांना काढून टाकावे'.

आम्हाला वाटले की, दि. ३१-१२-५९ रोजी जागा नव्ही आमच्या ताब्यांत मिळेल. परंतु झाले भलतेच.

सदर मुदतीत ते पोट-भाडोऽप्री काही गप बसले नव्हते. त्यांनीही इतर बाकिलांचा 'पुढे काय करता येईल' याबाबत सध्या घेतला असणारच व वकीलही निरनिराळ्या कायद्यांचा आधार घेऊन सध्याही देऊं शकतात. त्याप्रमाणे सदर

पोट-भाडोऽप्यांनी दि. ३१-१२-५९ पूर्वीच बरिष्ठ कोर्टांचे इन्वेकशन मिळवून, मूळ कोर्टाची बरील ऑर्डर तहकूब करून घेतली व रेंट जॅकटप्रमाणे 'आम्हाला पोट-भाडोऽप्री समजा' अशी ट्रस्टीवर स्मॉल कॉलेज कोर्टांत फिर्याद दाखल केली. या फिर्यादीत त्यांनी असे दाखविले की 'ज्यावेळी आम्हां मूळ तीन भाडोऽप्यांकडून, स्ट्रक्चर्स भाड्याने घेतली त्यावेळेसच खासालची जागाही भाड्याने घेतली आहे. जागा (जर्मन) जर भाड्याने घेतली (स्ट्रक्चर्ससह) तर ते कायद्याने पोट-भाडोऽप्री होऊं शकतात. या कायद्याप्रमाणे मूळ तीन भाडोऽप्री व त्यांनी भरलेले पोटभाडोऽप्री (हे एकमेकांच्या परिचयाचे होतेच. एवढेच नव्हे तर काही एक्सेक्युटिव्ह असही होते) यांनी आपसातमागील तारखांचे करार मदार (लेखी स्टॅप कागदावर) करून घेऊन कोर्टांत दाखविले.

बरील २४ पैकी, २० पोट-भाडोऽप्यांनी ट्रस्टीवर फिर्याद केली होती. ४ पोट भाडोऽप्यांनी फिर्याद केली नव्हती. परंतु 'स्टे' ऑर्डरमुळे त्यांची जागाही आतापर्यंत ट्रस्टच्या ताब्यांत मिळाली नाही. त्याबाबतीत कोर्टांत सध्या प्रयत्न चालू आहेत. अशा रीतीने एकाच केसमधून अनेक केसीसू उत्पन्न झाल्या व त्या चालविण्यांतच अनेक वर्षे निवून गेली.

या २० पोट भाडोऽप्यांनी ट्रस्टीवर केलेल्या फिर्यादींचा निकाल १९६२ साली लागला. त्यांच्यापैकी, सात पोट भाडोऽप्यांचे कागदपत्र-दस्त ऐवज-कोर्टांत विधिसनीय वाटले नाहीत म्हणून त्यांच्या फिर्यादी कोर्टाने काढून टाकल्या. मात्र, १३ पोट भाडोऽप्यांना कोर्टाने पोटभाडोऽप्री म्हणून मान्य केले.

बरील सात पोट-भाडोऽप्री नी ट्रस्टीच्या बिहद अपील केले. या १३ पोट-भाडोऽप्यांच्या बिहद ट्रस्टीनी अपील केले. या अपिलांचे काम पाहण्यासाठी दोन मॅजिस्ट्रेटचे स्पेशल कोर्ट नेमण्यांत आले होते. दि. १४-९-६४ ते दि. २१-९-६४ अखेर सदर स्पेशल कोर्टाने बरील २० फिर्यादींचा विचार कला व सदर कोर्टासचा निकाल दि. २५-२-६५ रोजी म्हणजे जवळ जवळ पांच महिन्यांनी लागला व तोही पहिल्या कोर्टाने दिलेला निकालच कायम करण्यांत आला.

ज्या ७ एकांचे अपील नामंजूर करण्यांत आले त्यांनी आतां ट्रस्टच्या बिहद होण्याकोर्टांत अपील दाखल केले आहे. अशा रीतीने हे भारतीयचे शेवट लांबतच चालले आहे.

आतांपर्यंत ट्रस्टच्या कोर्टातील कामाबद्दल माहिती दिली. आतां सदर बाबतीत ट्रस्टला नफा नुकसान किती झाले ते पाहू. १९४९ सालच्या सुरुवातीस श्री. यशवंतराव आवेडकर यांनी दरमहा प्रत्येकी ११० रु. भाडे टावून तिघां निर्वासितांना ही नागा भाड्याने दिली. म्हणजे दरमहा ३३० रु. त्यांना भाड्याचे मिळत होते. मार्च १९५२ पर्यंत त्यांनी हे भाडे वसूल केले. ते सुमारे ११॥ हजार रु. होते. त्यापैकी ३॥ हजार रु. त्यांनी आपण होऊनच ट्रस्टला दिले. बाकीचे भाडे त्यांच्याकडे येणे दाखवावे लागले. सदर बाबतीत ट्रस्टच्या सेक्रेटरीने नॅनेजिंग ट्रस्टी श्री. माऊराव कृष्णाजी गायकवाड यांना दि. २१-२-५४ रोजी ले पत्र लिहिले ते पत्र येथे दिले तर त्याची सर्व कल्पना येईल. ते पत्र खालीलप्रमाणे :

‘मुंबई दि. २१-२-५४. श्री. दादासाहेब गायकवाड यांस :— आदरपूर्वक नमस्कार वि. वि. काल तुम्हाला एक एक्सप्रेस डिलिव्हरी पत्र पाठविले आहे. आज सकाळी श्री. परमार गुरुजी व मी जुद्धला जाऊन डॉ. बाबासाहेब आवेडकर यांना भेटलो (सदर वेळी बाबासाहेब थोडे आजारीच होते व ते त्यांचे मित्र श्री. नायर यांच्या जुद्ध येथील वंगल्यांत राहात होते.)

‘पहिली गोष्ट ही की, आतां त्यांची प्रकृति अधिक चांगली आहे. दिनांक २७-२-५४ च्या ट्रस्टच्या मिटींग पुढे ठेवावयाच्या कामांची चर्चा त्यांच्याबरोबर केली. त्यांत ट्रस्टच्या येण्यादेण्याचा प्रश्न निघाला. त्यावेळी इमारतीच्या जागेवर जे तीन भाडोत्री १९४९ पासून आहेत व मार्च १९५२ अखेर ज्यांच्याकडून श्री. यशवंतराव यांनी जे भाडे वसूल केले आहे ते भाडे सुमारे ११॥ हजार रु. होते. त्यापैकी, त्यांनी ३॥ हजार रुपये ट्रस्टला दिले आहेत. त्यांनी कांही दुसऱ्यांचा खर्च केला आहे शिवाय भाडे वसूलीचा खर्च म्हणून आपण त्यांना दर हा १० रु. देऊं शकू. राहिलेली रक्कम त्यांच्याकडे येणे दाखविली पाहिजे. हे सर्व म्हणजे त्यांनी शांतपणे ऐकून घेतले व म्हणाले की ‘हे सर्व व्यवस्थित झाले पाहिजे. यशवंत माझा मुलगा असला तरी हिशोबाच्या बाबतीत सर्व व्यवस्थित झाले पाहिजे. नाहीतर पर्यायाने माझ्याकडे दौप येण्याचा संभव आहे. मी त्यांना सांगितले की, मी श्री. माऊराव गायकवाड यांना बोलावून घेतो व त्यांच्या हाताने या गोष्टी मिटावितो. ट्रस्टच्या येण्याच्या बाबतीत सोळापूर

त्रिस्तांतून पूर्वीच्या वर्गणीपैकी, बरीच रकम येणे आहे. तसेच मनमाड बोर्डिंगकडेही कांही रक्कम येणे आहे. जरूर पडली तर पुढे ही रक्कम आपण यांना देणगी म्हणून देऊं. परंतु आज ती ट्रस्टचे येणे म्हणून दाखविलीच पाहिजे. दुसऱ्याही कांही रकमा येणे म्हणून दाखवावयाच्या आहेत. तरी आपण मुंबईस येण्याची कृपा करावी, कळायें. आपला— डॉ. अ. उपशाम, सेक्रेटरी वॉम्बे शे. का. इ. ट्रस्ट. मुंबई.’

यानंतर दि. २६-८-५५ रोजी श्री. यशवंतराव यांनी ट्रस्टच्या देण्याबद्दल ट्रस्टींना खालीलप्रमाणे लिहून दिले. त्यावेळी श्री. मा. कृ. गायकवाड, श्री. डी. जी. नाथव, श्री. जी. टी. परमार गुरुजी, श्री. बी. एच. वराळ व श्री. एस. ए. उपशाम हे ट्रस्टी हजर होते.

श्री. यशवंतराव आवेडकर यांनी लिहून दिलेला करार :—

‘श्रीपुत्र सेक्रेटरीसाहेब शे. का. इ. ट्रस्ट मुंबई यांचकडेस :— मी, यशवंतराव आवेडकर विनंतीपूर्वक कळवितो की, आपण शे. का. इ. ट्रस्टच्या समासदांसमवेत येऊन माझ्याकडे असलेल्या देण्याबाबत जी दि. २६-८-५५ रोजी सकाळी समक्ष चर्चा केली त्याबाबत मी नम्रपणे कळवितो की :

- (१) सध्यां पावसाळ्याचे दिवसांत प्रेसचा धंदा मंदीचा असल्याने यावेळी मला आपल्या देण्यापैकी कांही देतां येत नाही याबद्दल वाईट वाटते.
- (२) तथापि यावर्षी मी आपल्या देण्यापैकी सुमारे १,७०० (सतराशें) दिले असून या वर्षाच्या नोव्हेंबर अगर डिसेंबर १९५५ अखेर असलेल्या देण्याच्या पोटी रु. २,००० (दोन हजार) रक्कम देईन एवढें कवूल करतो.
- (३) जनता पत्राचा हिशोब इ. स. १९५० सालापासून लिहून काढण्याचे काम चालविले आहे. ते येत्या डिसेंबर ५५ चे आंत पूर्ण होईल. ते आपणास दाखवून जनता पत्राबाबत जी घस (टूट) मला आलेली आहे त्याचा तपशील आपणापुढे सादर करीन. त्या तुटीतल रु. १,५०० मला देण्याची तबवीज शे. का. इ. ट्रस्टने शक्य त्या मार्गे करावी.
- (४) आज पर्यंतचे मठा मान्य असलेले हिशोब खालीलप्रमाणे आहेत.

(१) वसूल केलेले जागेचे भाडे	रु. ६,१७४-११	आणे
(२) प्रेसचे १९५२ पर्यंतचे भाडे	} " ९,१६-११	"
सप्टेंबर ४७ ते मार्च १९५२ अखेर }		
(३) १९५२/५३ नंतरचे भाडे	" २००-००	"
५३/५४चे "	" ६००-००	"
५४/५५ मार्च अखेरचे "	" ६००-००	"
एप्रिल ते जुलै ५५ चे "	" २००-००	"
हीरकमहोत्सवापैकी येणे	" ५२४-०६	"
	रु. ९,२१५-१२	आणे

या रकमेपैकी छपाईचे बिल रु. १,१२५ आण आपण मान्य केल्यामुळे ती रकम बजाव्हावी.

तसेच डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांना भी रु. १,००० (एक हजार) चेकने दिले आहेत ती रकम बजाव्हावी.

(हंभजी सही) चा. वी. आंबेडकर

याप्रमाणे श्री. यशवंतराव आंबेडकर यांनी ट्रस्टला जरी लिहून दिले तरी या देण्यापैकी, एक पैसाही ट्रस्टला त्यांनी आजपर्यंत दिला नाही.

'जनता' पत्राचा हिशेब ते ट्रस्टींना दाखविणार होते. परंतु तो त्यांनी ट्रस्टींना केव्हांच दाखविला नाही. त्यामुळे जनता पत्राला किती तूट आली हेही समजण्यास मार्ग नाही.

वरील रकमेपैकी, रु. ७५० ची रकम तर प्रलक्ष प. पू. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनीच वसूल करून ट्रस्टींना दिली.

प्रेसचे भाडेही, प्रेस बुध्दीस्ट सोसायटी ऑफ इंडियाच्या मालकीचा झाल्या-नंतर, मार्च १९६० अखेर पर्यंतचे भाडे बुध्दीस्ट सोसायटी ऑफ इंडियाकडून मिळाले. हीरकमहोत्सवाची येणे रकमही वरील रकमेत वसूल झाली आहे. फक्त करार कालम ४ (१) नधील ६,१७४ रु. ६९ पैसे रकम वसूल करता आली नाही.

आता, सदर रकम कायदेशीर रीतीने वसूल करण्याच्या दृष्टीने मुदती बाहेर

वृद्ध १५ वैदिमाक १ संवत्ताच (Write Off व्यापुढें)

तथापि चॅरिटी कमिशनर व्हडमुंबई यांनी त्यांचा जा. नं. S./A-E/ 21604 of 1965 दिनांक ३० डिसेंबर १९६५ ने ही रकम ट्रस्टींनी व्यक्तिशः मरावी असा हुकूम काढला आहे. ट्रस्टींनी स्वाभावत अपीलही केले आहे असे वाचवे.

जाहीर आहे. असे असल्यामुळे, त्यांच्या एकुलत्या एका मुलाने ट्रस्टची कांही रकम बुडवावी हे बरे दिसत नाही. ही शास्त्री नैतिक बाजू.

धार्मीक बाजूने विचार केला तरी ही ट्रस्टची रकम देणे तुमचे परम कर्तव्य आहे. आपण भारतीय बौद्ध महासभेचे अध्यक्ष आहात. ज्याचे आपण देणे लागतो, त्याचे तें देणे आपण दिले पाहिजे हे एक बुद्धचर्माचे तत्व आहे. सदरील रकम ट्रस्टला दिली तर समाजांत आपला लौकीक वाटल्याशिवाय राहणार नाही.'

'सदर पत्र खानगी असल्यामुळे, ते प्रसिद्ध होणार नाही. मात्र, लवकरच ट्रस्टचा २५ वर्षांचा अहवाल प्रसिद्ध होणार आहे. त्यांत आम्हाला आमची इच्छा नसतानाही हे बाबेंच लागणार आहे. तरी कृपा करून, या पत्राचा नीट विचार करून उत्तर पाठविण्याची कृपा करावी'. कळावे. दि. ७-७-६४ एम. ए. उपशाम, सेफ्टरी, बॉम्बे शेडव्हाल कॉन्स्टस इम्प्रुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.'

सदर पत्र रजिस्टर करून पाठविले होते. त्यांना ते मिळाल्याबद्दलची पोच पावती आमच्याकडे आहे. मात्र या पत्राचे उत्तर आलेच नाही हे येथे नाइलानाने नमूद करावे लागत आहे.

२. कोर्टाच्या एका केल्लेतून अनेक केसीस.

आतांपर्यंत कोर्टातील एका मुख्य केसीच्या अनुरोधानेच लिहिले. मात्र एका केसीतून अनेक लहान मोठ्या केसीस कदा निर्माण झाल्या त्याची माहिती येथे दिली पाहिजे.

गेलेली आहे. म्हणून ट्रस्टींनी ती वकिलांच्या सल्ल्यावरून ट्राय करून, आपल्या अकाउंट मधून काढूनही टाकली आहे. (Write Off)

सुदर चावतीत दि. ७-७-६४ रोजी पत्र पाठवून आम्ही त्यांना कळविले आहे की, ' असे जरी असले तरीही नैतिक किंवा धार्मिक दृष्टीने सुदर रकम ट्रस्टला मिळणे जरूर आहे. आपण ती ट्रस्टला अद्यापही घाबी अशी ट्रस्टीची आपणास विनंती आहे.'

आम्ही त्यांना असेही कळविले होते की, आपण प. पू. बाबासाहेब आवेडकर यांचे एकुलते एक सुपुत्र. प. पू. बाबासाहेबांनी हा ट्रस्ट स्थापन केला व आपल्या हीरक महोत्सवाची एक लक्ष अठरा हजार रुपयांची रकम एक पैसाही स्वतः न घेतां सर्व रकम त्यांनी ट्रस्टला (हॉल व इमारतीसाठी) दिली हे जग जाहीर आहे. असे असल्यामुळे, त्यांच्या एकुलत्या एका मुलाने ट्रस्टची काही रकम चुडवावी हे बरे दिसत नाही. ही शाली नैतिक बाजू.

धार्मीक बाजूने विचार केला तरी ही ट्रस्टची रक्कम देणे तुमचे परम कर्तव्य आहे. आपण भारतीय बौद्ध महासभेचे अध्यक्ष आहात. उपाचे आपण देणे लागतो, त्याचे ते देणे आपण दिले पाहिजे हे एक बुद्धधर्माचे तत्त्व आहे. सदरील रकम ट्रस्टला दिली तर समानांत आपला लौकीक वाढण्याशिवाय राहाणार नाही.'

'सुदर पत्र खानगी असल्यामुळे, ते प्रसिद्ध होणार नाही. मात्र, लवकरच ट्रस्टचा २५ वर्षांचा अडवाल प्रसिद्ध होणार आहे. त्यांत आम्हाला आमची इच्छा नसतानाही हे घाबेच लागणार आहे. तरी कृपा करून, या पत्राचा नीट विचार करून उत्तर पाठविण्याची कृपा करावी'. कळावे. दि. ७-७-६४ एम. ए. उपशाम, सेक्रेटरी, बॉम्बे शेडवूल कॉस्टस इम्प्रुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.'

सुदर पत्र रजिस्टर करून पाठविले होते. त्यांना ते मिळाल्याबद्दलची पोच पावती आमच्याकडे आहे. मात्र या पत्राचे उत्तर आलेच नाही हे येथे नाइलाजाने नमूद करावे लागत आहे.

२. कोर्टाच्या एका केसीतून अनेक केसीस.

आतांपर्यंत कोर्टातील एका मुख्य केसीच्या अगुरोधानेच लिहिले. मात्र एका केसीतून अनेक लहान मोठ्या केसीस कशा निर्माण झाल्या त्याची माहिती येथे दिली पाहिजे.

या रकमेपैकी छुपाईचे बिल रु. १,१२५ आले आपण मान्य केल्यामुळे ती रकम बजाव्हावी.

तसेच डॉ. बाबासाहेब आवेडकर यांना मी रु. १,००० (एक हजार) चेकने दिले आहेत ती रकम बजाव्हावी.

(इंग्रजी सही) **घाण. बी. आवेडकर**

याप्रमाणे श्री. यशवंतराव आवेडकर यांनी ट्रस्टला जरी लिहून दिले तरी या देण्यापैकी, एक पैसाही ट्रस्टला त्यांनी आजपर्यंत दिला नाही.

'जनता' पत्राचा विशेष ते ट्रस्टींना दाखविणार होते. परंतु तो त्यांनी ट्रस्टींना केव्हाच दाखविला नाही. त्यामुळे जनता पत्राला किती तूट आली हेही समजण्यास मार्ग नाही.

बरील रकमेपैकी, रु. ७५० ची रकम तर प्रकाश प. पू. डॉ. बाबासाहेब आवेडकर यांनीच वसूल करून ट्रस्टींना दिली.

प्रेसचे भाडेही, प्रेस बुन्दीस्ट सोसायटी ऑफ इंडियाच्या मालकीचा शाल्यानंतर, मार्च १९६० अखेर पर्यंतचे भले बुन्दीस्ट सोसायटी ऑफ इंडियाकडून मिळाले. हीरकमहोत्सवाची येणे रकमही बरील रकमेत वसूल झाली आहे. फक्त करार काल ४ (१) नवील ६,१७४ रु. ६९ पैसे रकम वसूल करता आली नाही.

आतां, सुदर रकम कापदेशीर रीतीने वसूल करण्याच्या दृष्टीने मुदती बाहेर

(१) दि. १५-१०-५८ पासून मूळ तीन मुख्य भाडोऱ्यांनी ट्रस्टच्या बागेवर बांधलेले बांधकाम ट्रस्टच्या मालकीचे झाल्यानंतर तेथे असलेल्या खोर्वास भाडोऱ्यांकडून ट्रस्टने भाडे घेतले असते तर ते मिळण्यासारखे होत. मात्र ट्रस्टने भाडे घेतले असते तर ते ट्रस्टचे पोटभाडोत्री झाले असते. म्हणून ट्रस्टने त्यांच्याकडून भाडे घेतले नाही. या २४ भाडोऱ्यांपैकी, २० भाडोऱ्यांनी रेंट अॅक्ट खाली येव्हा ट्रस्टवर कोर्टात फिर्याद केली. तेव्हा त्यांनी भाड्याऐवजी नुकसान भरपाई म्हणून कोर्टात पैसे भरण्यास सुरुवात केली. ऑक्टोबर ५८ ते फेब्रुवारी ५९ या पांच महिन्यांची रकम बरदुरुस्तीचा अर्थ म्हणून कोर्टाने त्यांना माफ केली. मार्च ५९ पासूनची रकम फिर्याद करणारे २० लोक कोर्टात भरू लागले. सदर रकम दरमहा ७४० रु. होत होती. ही रकम ट्रस्टने दरमहा कोर्टातून काढली असती तरी मिळण्यासारखी होनी. परंतु ही रकम घेतली तर कोर्ट कदाचित् फिर्यादींना पोटभाडोत्री म्हणून मान्यता देताळ या भीतीने ट्रस्टने कोर्टातील रकम काही काढलीच नाही. शिवाय रकम कोर्टात असल्यामुळे ती पूर्ण सुरक्षित आहे कदा ट्रस्टचा विश्वास होना. तो कसा फोड टरला हे पुढील वृत्तांतावरून दिसून येईल.

३. थॉमस प्रकरण

ट्रस्टची पहिली केस बाबासाहेब आविडकरांनी अॅट. बी. के. बोमन बेहराम, एम्. ए. एलएल. बी. या पारशी बकिलास दिली होती. आतापर्यंत ट्रस्टचे तेच बकील आहेत. सध्या ते मुंबईत म्यु. कार्पोरेटरही आहेत. सध्या त्यांचे वय ५० वर्षांच्या आसपास असून ते आविवाहितही आहेत. ते मुंबईच्या स्मॉल कॉलेज कोर्टातील फार इशार बकील असून त्यांची प्रॅक्टिसहि फार मोठी आहे. त्यामुळे त्यांनी आपल्या मदताला श्री. कटकी नांवाचा एक बकील व २-३ क्लॉर्क्स ठेवले होते. त्यापैकी थॉमस नांवाच्या एका गोवानीज क्लॉर्कने श्री. कटकी बकील यांच्या सोळा सहा करून श्री. बी. के. बोमन बेहराम यांच्या काही अशिक्षांचे कोर्टातील बरेच पैसे काढले. सदर रकम १०/१५ हजार रु. होईल. सदर रकमेत ट्रस्टचेहि त्याने ६,८३० रुपये काढले. सदर गोष्ट ट्रस्टच्या सेक्रेटरीची दुसऱ्या बाजूच्या बकिलाने उलट तपासणी घेतली तेव्हा उघडकीस आली. दुसऱ्या बाजूच्या बकिलाने ट्रस्टच्या सेक्रेटरींना भ्रष्ट केला की हे फिर्याद करणारे २० लोक दरमहा कोर्टात पैसे भरतात काय? होय. हे पैसे कोर्टातून तुम्ही काढले आहेत

काय? नाही. एक पैसेहि काढला नाही? कोर्टातून तर पैसे काढले गेलेत, मग ते कोणी काढले? माहीत नाही." पुढे चौकशी केल्यावर समजले की, ते थॉमसने काढले. पुढे त्याला पोलीसच्या ताब्यात दिले गेले व चौकशी होऊन त्याला तीन वर्षांची सक्त मजुरीची शिक्षाही झाली.

ट्रस्टने आपल्या बकिलामार्फत कोर्टातील पैशांची मागणी केलेली नव्हती. असे असताही कोर्टाने (सरकारने) पैसे दिले म्हणून ट्रस्टने सदर पैशांच्या बाबतीत सरकारवरच केस केली आहे. सदर केस अॅट. व्ही. व्ही. अलबल या बकिलाकडे दिली आहे. हे पूर्वी सातारा जिल्ह्यात डिस्ट्रीक्ट जज होते. आता आमच्या या बकिलाने आम्हाला सभिगतले आहे की, सदर पैसे सरकार ट्रस्टला देणार आहे.

४. अवतारसिंगची केस.

मुख्य तीन भाडोऱ्यांपैकी श्री. अवतारसिंग हा एक आहे. त्याने ऑक्टोबर ५७ ते सप्टेंबर ५८ पर्यंतचा म्यु. टॅक्स दावयास पाहिजे होता. तो दिला नाही म्हणून तो ट्रस्टला भरावा लागला. सदर रकम १,८०४ रु. ८८ पैसे एवढी आहे. सदर रकम वसूल करण्यासाठी ट्रस्टने अवतारसिंगवर केस केली होती. परंतु ती बोर्डावर आल्याची तारीख सदरील थॉमस नांवाच्या क्लॉर्कने बकिलास न दिव्यामुळे ही केस काढून टाकण्यात आली होती. सध्या त्याच केसमध्ये रिटिज्जन् पिटीशन हाय कोर्टात सादर करण्यात आला आहे. ही केसही अॅट. व्ही. व्ही. अलबल यांनाच दिली आहे. सदर केसचा निकाल नुकताच ट्रस्टच्या विरुद्ध लागला आहे.

५. प्रेस भाडे केस

मागे येऊन गेले आहे की, प्रेसचे मार्च १९६० पर्यंतचे भाडे बुद्धीस्ट सोसायटी ऑफ इन्डिया या संस्थेकडून मिळाले. तुम्ही म्हणाल मग ते श्री. यशवंतरावांकडूनच तुम्हाला मिळाले असेल. तेच त्या संस्थेचे अध्यक्ष आहेत. पू. बाबासाहेबांच्या महापरि-निर्वाणानंतर बुद्धीस्ट सोसायटी ऑफ इन्डिया या संस्थेचे अध्यक्ष श्री. यशवंतरावच आहेत व 'बुद्धमूर्तण प्रिन्टिंग प्रेस' चे व्यवस्थापकही तेच आहेत ही गोष्ट खरी आहे. मात्र सदरील भाडे त्यांच्याकडून मिळालेले नाही ही गोष्टही तितकीच खरी आहे. ते कसे मिळाले ते खाली देण्यात येत आहे.

फेब्रुवारी १९५६ मध्ये प्रेस वाचासाहेबांनी बुद्धीस्ट सोसायटी ऑफ इन्डिया या संस्थेच्या मालकीचा केला. त्यापूर्वी वाचासाहेबांच्या नांवावर प्रेस होता व त्याचे चिन्हही श्री. यशवंतराव हे मालकी हक्काने तो अनेक वर्षे चालवीत होते. वरील संस्थेच्या मालकीचा प्रेस केल्यानंतर वाचासाहेबांनी प्रेसच्या कामाची निराळी व्यवस्था केली. ती अशी की, प्रेसची व्यवस्था पूर्वीप्रमाणेच श्री. यशवंतरावांनी पाडावयाची, मात्र त्यांनी प्रेसला भरपूर काम मिळवून दिले पाहिजे. त्यावरच त्यांचा पगार अवलंबून राहिल. मात्र प्रेसची आर्थिक वाजू श्री. एस्. ए. उपशाम यांनी पाडावयाची. लोकांना जमेच्या पावायाही त्यांनीच पावयाच्या व जमाकर्चीही त्यांनीच ठेवावयाचा. ही लोकशाहीपद्धति श्री. यशवंतरावांना मुळीच आवडली नाही. त्यांनी प्रेसवर बहिष्कार घातला.

श्री. यशवंतराव यांनी प्रेसमध्ये येण्याचे सोडून दिले तरी प्रेस चालूच राहिला. श्री. एस्. ए. उपशाम यांच्याकडे वाचासाहेबांनी प्रेसची एक आर्थिक बाव दिली होती. परंतु सदर परिस्थितीमुळे त्यांच्याकडे प्रेसची सर्वच व्यवस्था आली. श्री. उपशाम त्यांना प्रेसच्या कामाचा एक दिवसाचाही अनुभव नव्हता. परंतु पोहतां न येणारा माणूसही पाण्यांत पडला की, हातपाय हालवू लागतो. त्याप्रमाणे असलेल्या लोकांच्या मदतीनेच ते प्रेसचे काम पाहू लागले. इमारत फंडाचे म्हणजेच बॉम्बे शे. का. इंप्रुव्हमेंट ट्रस्टचे काम दि. १९-३-१९३८ पासून त्यांच्याकडे होतेच. ते जून १९५५ मध्ये सेवानिवृत्त झाल्यावर दि. ३१-७-५५ पासून मुंबई राज्य कनिष्ठ गांवकामगार असोसिएशनचेही काम त्यांच्याकडेच आले होते व आतां, 'प्रबुद्ध भारत' व प्रेसच्या व्यवस्थेचे कामही त्यांच्याकडेच आले. एकाच माणसाला एकाच वेळी ४ संस्थांची कामे करणे कठीण होते. मात्र, सध्या कळकळीने काम करण्याची श्री. उपशाम यांना संवय असल्यामुळे, ही चारही कामे करण्यांत ते यशस्वी झाले. दि. १-३-५६ ते दि. ३१-७-५७ अखेर १७ महिने त्यांनी प्रेसचे काम पाहिले. या मुदतीत प्रेसला पूर्वी केव्हाही झाला नव्हता एवढा नफा त्यांनी मिळवून दिला. प्रेसच्या व्यवस्थेला सुरुवात करतांना, प्रेसमध्ये ७/८ कामगारच काम करीत होते. श्री. उपशाम त्यांच्या व्यवस्थेच्या शेवटी प्रेसमध्ये २० कामगार काम करू लागले होते. 'प्रबुद्ध भारताच्या' अंकांची छपाईही सहा हजारारून बारा हजारार गेली.

या मुदतीत प्रेसला जो नफा झाला त्यातून अनेक उपयुक्त सामान प्रेससाठी त्यांनी खरेदी केले. नवीन फर्निचर, नवीन टायप, नवीन लार्जट इत्यादी सोयी प्रमुख होत. वरील मुदतीत मिळालेल्या नफ्यातून प्रेसचे एकलेले भाडे व नंतरचेही मार्च १९६० पर्यंतचे एकूण ४,२५६ रु. ६९ पैसे भाडे त्यांनी ट्रस्टला दिले.

वास्तविक प्रेसची नवीन व्यवस्था दि. १-८-५७ पासून ही. यशवंतरावांकडे आली. तेव्हापासून त्यांनी दरमहा ५० रु. भाडे ट्रस्टला पावयाम पाहिजे होते. परंतु तेव्हापासून आतांपर्यंतचे भाडे त्यांनी दिलेले नाही. त्यामुळे निरुपायास्तव स्मॉल कॉजिस कोर्टांत ट्रस्टला त्यांच्यावर केस करावी लागली.

६. ट्रस्टच्या जागेंत मुंबई म्युनिसिपालिटीची दशवार्षिक योजना

गोकुळदास पास्ता रोडवरील ट्रस्टच्या जागेंत प्रेसची इमारत ही एकच पक्की इमारत झाली आहे. वाकौच्या जागेवर मूल तीन भाडोप्यांनी बांधलेले व खेे बांधकाम आहे हे वर आलेच आहे.

मुंबई म्युनिसिपालिटीने शहरांत जेथे जेथे मोकळी जागा आहे किंवा कच्चे बांधकाम आहे, तेथे तेथे आपली दशवार्षिक योजना आंखलेली आहे. या योजनेत लोकांच्या हिताच्या दृष्टीने कोठे जागा तर कोठे शाळा, कोठे वाचनालय, तर कोठे दवाखाने अशासाठी जागा राखून ठेवल्या आहेत.

प्रेस बिल्डींग सोडून ट्रस्टची बाकीची जागा मुंबई म्युनिसिपालिटीने 'सेकंडरी स्कूलसाठी - हायस्कूलसाठी' आपल्या दशवार्षिक योजनेत राखून ठेविलेली आहे.

आम्ही ज्यावेळी वाचासाहेबांच्या योजनेप्रमाणे हॉल व इतर इमारती बांधण्याचा परवानगी म्युनिसिपालिटीकडे मागितली त्यावेळी म्युनिसिपालिटीने ट्रस्टला कळविले की, 'आमच्या दशवार्षिक योजनेत ट्रस्टची जागा सेकंडरी स्कूलसाठी आम्ही राखून ठेविलेली आहे. तुमच्या जागेवर तुम्हा जो 'हॉल' बांधणार आहात तो तुम्ही बांधण्यास आमची कांही हरकत नाही. मात्र, 'हॉल' बांधून राहिलेल्या जागेंत हायस्कूलसाठी इमारत बांधून हायस्कूल तुम्ही चालविणार असाल तर आम्ही तुम्हाला तुमची जागा तर देऊच, शिवाय शेजारचे दोन हॉटेली आम्ही तुम्हाला अर्बेवापर करून देऊं. तसेच 'हायस्कूलसाठी तुम्ही इमारत बांधून

ते तुम्ही चालविणार नसाल तर हायस्कूलसाठी जे कोणी इमारत बांधून चालविणार असतील त्यांना तुमची जागाही आमही अंक्वायर करून देऊं'.

म्युनिसिपालिटीच्या वरील म्हणण्याचा ट्रस्टने विचार केला आणि ठरविले की, 'मुंबईत दिवसा चालू असलेले आपल्या समाजाचे एकही हॉयस्कूल नाही तेव्हा म्युनिसिपालिटीच्या दशवार्षिक योजनेप्रमाणे हायस्कूलसाठी इमारत बांधून ते चालविण्यास ट्रस्ट तयार आहे. अर्थात् स्वतःच्या योजनेप्रमाणे ट्रस्ट 'पब्लिक हॉल' बांधणारच आहे'. सदर ठराव म्यु. कडे पाठवून ट्रस्टने शेजारचे दोन प्रॉट अंक्वायर करून मिळवण्याबद्दल म्यु. ला कळविले. सध्या शेजारचे दोन प्रॉट अंक्वायर करण्याचे काम कलेक्टर ऑफिसांत चालू आहे.

७. प. पू. बाबासाहेबांच्या नांवावर असलेल्या फिक्स डिपॉझिटची केस.

बँक ऑफ इंडिया मध्ये ट्रस्टची रु. २,००,९६०-३१ पैसे एवढी रक्कम फिक्स डिपॉझिट म्हणून बाबासाहेबांच्या नांवावर होती हे मागे आलेच आहे. पू. बाबासाहेबांच्या महापरि-निर्वाणानंतर सदर रक्कम त्यांच्या इस्टेटात गेली. ही रक्कम परत मिळविणे ट्रस्टला बरेच कठीण गेले. प्रथम ही केस बाबासाहेबांचे एक मित्र सॅलिसिटर कोठारी यांच्याकडे देण्यात आली होती. त्यांनी ती व्यवस्थित चालविली होती. परंतु केस पुरी होण्यापूर्वीच ते आकस्मिक रीतीने निघून पावले. नंतर सॅलिसिटर काळे यांनी ही केस पूर्ण केेली व कोर्टात सिद्ध झाले की, 'प. पू. डॉ. बाबासाहेब आवेडकर यांच्या नांवावर जरी फिक्स डिपॉझिटची रक्कम असली तरी ते पैसे त्यांचे स्वतःचे नसून ट्रस्टचे आहेत.'

सदर बाबतीत पू. बाबासाहेब आवेडकर यांचे वारस-त्यांचे एकुलते एक सुपुत्र श्री. यशवंतराव यांनी कोर्टाला लिहून दिले होते की, 'ही रक्कम आमची नसून ट्रस्टची आहे व ती ट्रस्टला देऊन टाकावी.' या त्यांच्या लिहिण्यामुळेही ट्रस्टला ही रक्कम परत मिळण्यास सोपे गेले. याबद्दल ट्रस्ट त्यांचे आभार मानते.

अशा रीतीने सदर रक्कम परत मिळविण्यांत ४ वर्षे निघून गेली.

८. न्यायापेवजी देणगी

जे फिक्स डिपॉझिट होते ते सहा महिने मुदतीचे होते. मुदत संपली की, न्याय व मुदल मिळून दुसरे फिक्स डिपॉझिट घ्यावे लागत होते. पू. बाबासाहेबांच्या हयातीपर्यंत हे रीतसर चालले होते. परंतु त्यांच्या महापरिनिर्वाणानंतर हे कोण

कारणार? कारण फिक्स डिपॉझिट पू. बाबासाहेबांच्या नांवाचे होते. वरील ४ वर्षांत फिक्स डिपॉझिट बदलले गेले नाही. त्यामुळे, कोर्टाने ती रक्कम ट्रस्टची आहे असे ठरविल्यानंतर बँक ती रक्कम ट्रस्टला देण्यास तयार होती. मात्र, ४ वर्षांचे न्याय देण्यास तयार नव्हती. बँकेचे म्हणणे असे पडले की, गेल्या ४ वर्षांत फिक्स डिपॉझिटचा व्यवहारच झालेला नाही तर न्याय मिळणार कसे? ट्रस्टचे म्हणणे असे होते की, गेली ४ वर्षे रक्कम तुमच्याकडेच होती. तिचा वापर तुम्ही केलेला आहे. म्हणून न्याय मिळालेच पाहिजे. ट्रस्टने बँकेच्या युनियनकडे आपले गाऱ्हाणे नेले. मात्र, न्याय देणे कायबात बसत नाही असे त्यांचेही म्हणणे पडले. यामुळे ट्रस्टपुढे मोठा पेच प्रसंग निर्माण झाला. सदर न्याय जवळजवळ २४,००० रुपये होत होते व अशा रीतीने ते बुडत होते. सदर रकमेसाठी ट्रस्टची कोर्टातही जाण्याची तयारी होती. मात्र, एकतर वेळ जाणार होता व परत केस ट्रस्टच्या बाजूचीच होईल असा भयंसाही नव्हता. शेवटी आम्हाला एकाने युक्ति सुचविली. हे फिक्स डिपॉझिट पू. बाबासाहेबांनी प्रथम बँकेत ठेविले ते श्री. बळमदास सुखलाल या जोकरच्या मदतीने ठेविले होते. त्यानेच ही युक्ति आम्हाला सुचविली. त्यांनी सांगितले की, 'तुम्ही हा ट्रस्ट अतिशय गरीब समाजाचा आहे हे बँकेच्या लक्षांत आणून या व सांगा की, तुम्हाला सदर रक्कम न्याय म्हणून देता येत नसेल तर देऊं नका मात्र, हीच रक्कम देणगी म्हणून देण्यास तुम्हाला कोणीही अडथळ करू शकणार नाही. तुम्ही सदर रक्कम देणगी म्हणून देणार असाल तर ती देण्याची आमची तयारी आहे.' या प्रमाणे ट्रस्टने बँकेस कळविले. शेवटी, होय नाही करतां करतां बँकेने देणगी म्हणून ट्रस्टला २०,८६० रु. ७७ पैसे दिले व ट्रस्टने ते स्वीकारले.

९. अॅडमिनिस्ट्रेटरची फी ५,२५० रु.

सदर २,००,९६० रु. ३१ पैसे रक्कम पू. बाबासाहेबांची नसून, ट्रस्टची आहे असे कोर्टाने ठरविल्या नंतर अॅडमिनिस्ट्रेटर जनरलने त्यांच्या इस्टेटातून काढून ती ट्रस्टला दिली. मात्र, असे करताना, त्यांनी ५,२५० रु. आपली फी (इस्टेटीवरील कर) म्हणून काढून घेतली. सदर बाबतीत ट्रस्टने महाराष्ट्र सरकारकडे तक्रार केली की, सदर रक्कम ही पू. बाबासाहेबांच्या इस्टेटात चुकून

मेली होती. तेव्हा तिच्यावर जॅडमिनिस्ट्रेटर कमरलने की आकारापयास मके होती ती आकारवी आहे. तरी सदर रक्कम ट्रस्टला परत मिळण्याबद्दल विनंती आहे. ट्रस्टच्या सदर विनंतीचा महाराष्ट्र सरकारने सहानुभूतीपूर्वक विचार करून सदर ५,२५० रु. रक्कम ट्रस्टला परत केली. याबद्दल महाराष्ट्र सरकारचे आम्ही आभारी आहोत.

१०. कोर्ट खर्चाचे ५,५०० रु. परत मिळाले.

बाबासाहेबांच्या नांवावर असलेली फिक्स डिपॉझिटची रक्कम परत मिळविण्यासाठी कोर्टखर्चासाठी सॅलिसिटर कोठारी यांना ट्रस्टने ५,५०० रु. दिले होते. परंतु सदर केस पूर्ण होण्यापूर्वीच ते दिवंगत झाल्यामुळे, सदर पैसे परत मिळतात की नाही याबद्दल शंका उत्पन्न झाली होती. परंतु त्यांच्या पश्चात् त्यांच्या पत्नीने व मुलीने बाबासाहेबांचे व त्यांचे संबंध लक्षात घेऊन (बाबासाहेबांचे ते फार चहाते होते. त्यांच्या घरी बाबासाहेबांचा एक फार मोठा कोठो एनलार्ज केलेला आहे.) ही सर्व रक्कम ट्रस्टला परत केली. त्यांचेही आम्ही फार आभारी आहोत.

११. इन्कम टॅक्सची ५,००० रु. रक्कम परत मिळविली.

ट्रस्टच्या घटनेतील काही मजबुराचा विपरीत अर्थ लावून, इन्कम टॅक्स ऑफिसने ट्रस्टवर साखील प्रमाणे इन्कम टॅक्स आकारला.

सात	टॅक्स आकारलेली रक्कम रु.	आप. टी. रु. पैसे	एस्. सी. रु. पैसे	एकूण रु. पैसे
५६-५७	१७,३५२	२,४४७-७१	+ ३१३-७९	२,७६१-५०
५७-५८	१८,३४५	२,०६६-५४	+ १२६-३६	२,१९२-९०
				४,९५४-४०

वरील दोन वर्षांचा इन्कम टॅक्स ट्रस्टला प्रथम मरावाच लागला. नंतर ट्रस्टने तो परत मिळविण्याचा प्रयत्न केला. प्रथम एका पारशी गृहस्थातर्फे केस लढविण्यात आली. तिचा निकाल ट्रस्टच्या विरुद्ध लागला. या निकाला विरुद्ध

ट्रस्टने अपील केले व बॅरिस्टर समर्थ यांच्याकडे केस दिली. या अपिलाचा निकाल ट्रस्टच्या बाजूने लागला व ट्रस्टने भरलेला इन्कम टॅक्स ट्रस्टला परत मिळाला. आता ट्रस्टला इन्कम टॅक्स माफ आहे.

अशा रीतीने गेल्या पंचवीस वर्षांत ट्रस्टला गिरगिराळ्या तऱ्हेच्या अनेक बेसीस लढवांच्या लागण्या. ट्रस्टची जागा अनधिकृत रीतीने भाड्याने दिण्यामुळे ट्रस्टचे मुख्य काम बाजूलाच राहिले.

ट्रस्ट खेळघातील जनतेला त्यांच्यावर होणाऱ्या अन्याय व जबरदस्तीबद्दल बकिलाची मदत देणार होती परंतु स्वतः ट्रस्टलाच आपल्या कामांत अनेक बकिलांची मदत घ्यावी लागली.

टीप:— बॉमस प्रकरणातील रु. ६,८२० सरकारकडून ट्रस्टला मिळाले.

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पुष्ट	संस्थेचे नांव	रु. आणे पै
४७	डॉ. बाबासाहेब आर्चिडकॉरकडे सार्वजनिक कामासाठी असलेली रक्कम त्यांनी हमारात फंडास दिली	३२,४३७.१३.७
४८	टाटा ट्रस्ट, मुंबई	३०,०००.०.०
८९	टी बँक ऑफ इंडिया लि. (ग्याजा ऐवजी देणगी) फॅब्रिक फाऊंडेशन, मुंबई-१	२०,८६४.७७ पैसे
९८	वाडिया चॅरीटी फंड, मुंबई	५,०००.०.०
१००	बेवूर अस्पृश्य संघटना मंडळ	३,००२.०.०
९८	दिह्री जॉय मिन्स, न्यु दिह्री	२,५००.०.०
९९	हरेगांव घुगर कंपनीतील कामगारांकडून, श्री. पी. जे. रोहम यांचे मार्फत जि: अहमदनगर	२,३५२.०.०
६०	श्री. एल्. ए. हिंदळेकर यांचे मार्फत महार ज्ञानी पंचायत समिती, मुंबई	१,६२७.२.०
९८	एच्. एम्. आय. एन्. डॉकयार्ड, मुंबई	१,१०२.०.०

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रु.	आणे पै
९९	शेडवुन्ड कार्टस को-ऑपरेटिव्ह बंधुमर्स सोसा. माटुंगा लेबर कॅम्प, मुंबई	१,००१	००.००
१००	इंडियन नेव्हल डॉकयार्ड शेडवुन्ड कार्टस वर्कर्स, मुंबई	१,०००	००.००
९९	बी. ई. एस्. टी. दलित दितचितक मंडळ, मुंबई	७५०	००.००
९९	शिवडी लिब्ररी वरर्स अस्पृश्य कामगारांतर्फे श्री. लक्ष्मण बाबू सोनवणे यांचे हस्ते	६०२	००.००
३०	सोलापूर जिल्ह्यातील लोकांकडून, सोलापूर	५३८	१३.००
९८	खडकी शे. का. फेडरेशन शाखा डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती महोत्सव श्री. बी. एस्. भेंडारे खजिनदार यांचे मार्फत	५०१	००.००
६१	गोविले मोकसा शे. का. फे. तर्फे. जि. कुलाबा.	४५२	००.००
८९	नांदगाव ताडुका दलित फेडरेशन मनमाड जि. नाशिक श्री. अ. र. एन्. सोनवणे, यांचे मार्फत.	४३१	००.००
९८	खडकी अरमोअर सेक्शन ५१२, कमान्ड ई. एम्. ई. वर्कशॉप, मधील दलित वर्गीय कामगारांकडून जिल्हा :- पुणे.	४०१	००.००
९८	मनमाड गव्हेर शीप चाळ. डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती उत्सव समिती, सु. मनमाड, जि. नाशिक, श्री. यमनराव महादू मालेराव यांचेतर्फे	४०१	००.००
३०	बसरा येथील सैनिकांकडून	३५५	००.००
३१	नंदागळ रेल्वे मनदूर युनियन कल्याण शाखा, जि. ठाणे श्री. एस्. एस्. मालेराव यांचे हस्ते	३५४	००.००
७८	पी मेटल बॉक्स कंपनी ऑफ इंडिया लिमिटेड, वरळी, मुंबई, अस्पृश्य कामगारांतर्फे	३१३	००.००
१००	रिचर्डसन एन्ड कुडास कंपनी लिमिटेड. भायखळा येथील अस्पृश्य कामगारांतर्फे	२९५	००.००

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रु.	आ. पै
९७	दलित कामगार हितवर्धक संघ, भायखळा लोकोशेड जी. आय. पी. रेल्वे उर्फ सेटूल रेल्वे श्री. पांडुरंग यशवंत कदम व श्री. श. गे. जगताप यांचे मार्फत.	२९२	००.००
१००	जनता ग्राहक सहकारी सोसायटी लिमिटेड. वरळी, चाळ नं. ८३, मुंबई	२५१	००.००
१००	बारांमती जयंती उत्सव कार्यकारी समिती डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांच्या जयंती उत्सवानिमित्त. जिल्हा पुणे.	२५१	००.००
७१	म्युनिसिपल कामगार संघ, मनमाड श्री. अर्. एन्. सोनवणे यांचे हस्ते जिल्हा नाशिक	२५०	००.००
४९	कासारवाडी येथील समेत (कासारवाडी येथील मंडळी कडून)	२३९	००.००
५६	हवेली ताडुका प. भाग. द. फे. शाखेमार्फत सु. हवेली. जिल्हा पुणे	२३८	००.००
८९	सिगरेट कंपनी परळ मुंबई येथील अस्पृश्य कामगारांतर्फे	२३२	००.००
३०	म्युनिसिपल कामगार, फलटण रोड, मुंबई	२३०	००.००
३०	नगर जिल्ह्यातील लोकांकडून (कोसूल परिषदेत मिळालेली रक्कम)	२२३	००.००
९६	महार वंचायत कासारवाडी, मुंबई	२०५	००.००
६५	काळटेक्स कंपनी, मुंबई शिवडी येथील अस्पृश्य कामगारांतर्फे	२०१	००.००
९७	फलटण परिषदेत मिळालेली रक्कम, जिल्हा पुणे	२०१	००.००
३०	डॉ. आंबेडकर सुवर्ण महोत्सव कमिटी, मुंबई	२००	००.००
६५	वेस्टर्न रेल्वे महालयनी स्टोअर्स, अस्पृश्य कामगार तर्फे मुंबई	१८७	१०.००

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
९८	डॉ. अंबेडकर ज्येष्ठी उत्सव समिती कराची श्री. माने यांचे मार्फत	१७५
९०	समस्त मंडळी नाशिक-जिल्हा. माटुंगा लेबर कॅम्प मुंबई येथील रहिवाश्यांतर्फे	१६५
७८	दलित शिक्षण मंडळ, अँग्लोप विद्वलेज बदाळा मुंबई के. यशवंत पुंजानी गांगुहे यांच्या स्मरणार्थ	१६२
५	दलित फेडरेशन ग्रामसंस्था, गोरगांव लुई मार्फत तातुका-जिल्हा अकोला श्री. गणपत सुदाम तापडे यांचे हस्ते.	१६१
३०	कुलाबा येथील लोकांकडून मिळालेली वर्गणी	१५७
५६	अहमदाबाद महाराष्ट्र दलित संघ, अहमदाबाद सरसपुर बाजार लुला हनुमान भिमनगर छपरा श्री. बापूराव रामजी जामुळकर सेक्रेटरी मार्फत	१५२ - ८ आणि
५०	सतधेय प्रचारक जलसा मंडळ, कल्याण श्री. जगताप व मोलेराव यांच्या हस्ते	१५१
६५ अ	परळ महिला मंडळ बी. आय. टी. चाळ नं. १ व ६ आणि ट्रॅम कं. चाळ नं. १ व २ येथील महिलांकडून, मुंबई	१५१
७१	मीम मानी जलसा मंडळ, अंबेडकर चौक, मनमाड जिल्हा नाशिक	१५१
७५	विचोलीकर समस्त महार मंडळी मु. विचोली, पोष्ट देहूरोड ता. हवेली जि. पुणे	१५१
९४	दलित फेडरेशन शाखा श्रीरामपूर जि. अहमदनगर डॉ. बाबासाहेब अंबेडकर यांच्या ६१ व्या ज्येष्ठी उत्सवा निमित्त श्री. आर्. के. ठोसर यांच्या मार्फत	१५१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
९८	दलित महिला मंडळ डिलाईल रोड, मुंबई	१५१
८९	दलित कामगार मंडळी, करंसी नोट प्रेस बाय, वे कंट्रोल सेक्शन नाशिकरोड श्री. विधाम आबाजी निळे यांचे मार्फत जि. नाशिक	१५१
४९	कुलाबा करीरोड अस्पृश्य फंड मंडळ कामगारांकडून हरिक महोत्सवाच्या रुपाने इमारत फंडास देणगी अध्यक्ष श्री गोपाळ सज्ज्या पवार यांचे मार्फत	१५१
५७	गेरगांव टप्पा बर्तास गांव ता. माणगांव जि. कुलाबा श्री. चांगुजी गोविंद साळवे (सरपंच) यांचे मार्फत	१४७-१२ आणि
६४ अ	प्रिमियर अँटोमोबाइल कामगारांतर्फे, कुर्जा	१४२
२६	दि यंग महार्स सोशल क्लब, दांडी, कुलाबा, मुंबई	१४१
४५	अंबेडकर सत्यवादी मंडळ, नाशिक रोड, श्री. बी. टी. पगारे मार्फत	१३२
२९	कामठी येथील सैनिकांकडून श्री. कुण्याजी हरी अंकुश हवालदार मेजर वी. कंपनी व एन्. एम्. ईंगळे हेड गैंगर यांचे मार्फत	१२७
५३	समता प्रवर्तक संगीत जलसा मंडळ, डिलाईल रोड, मुंबई, संचालक प्रो. एम्. के. कांबळे	१२६
५६	पुणे गाडीतळ समस्त मंडळी श्री. जयराम विठोबी चव्हाण यांचे मार्फत २२६, गाडीतळ पुणे	१२५
७९	महिला मंडळ, गार्डर शॉप रेल्वे चाळ, मनमाड जिल्हा नाशिक	१२५
९०	मुकुंद आयर्न अँड स्टील वर्क्स लि. जापारोड येथील १२२ लोकांचे	१२२
६३	कोल्हापूर शुगर मिल्स लि. समस्त दलित कामगार मंडळी कोल्हापूर श्री. दा. ई. कुरणे व श्री. दा. म. शिर्के यांचे मार्फत	११२

आवासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
५५	दौड अस्पृश्य रेल्वे कामगार मंडळ, मु. दौड, पुणे	१११
५८	नाशिक रोड कॅम्पेसी नोट प्रेस, डब्ल्यू. वे. सेकशन कंट्रोल, श्री. धोंडीराम सत्ताराम जाधव शे. का. के. तर्फे	१११
६४अ	वेस्टर्न रेल्वे, परळ वर्क शॉप अस्पृश्य कामगारांतर्फे, मुंबई	१११
६५	दलित बंधू जलसा मंडळ भिमवाडी, वडाळा मुंबई भिमराव प्रचारक जलसा मंडळ श्री. बाबूराव गांगुडेंकर श्री. रामचंद्र बोडारे यांनाकडून	१११
६९	निर्मय तरुण जलसा मंडळ श्री. गरुड वेदारे कृत एफिन्स्टन रोड, रेल्वे चाल मं. ११ ई. सोली मं. ५ श्री. टी. के. गरुड यांनाकडून, मुंबई	१११
८६	समस्त मजूर मंडळी, कान्हेगांव तालुका कोपरगांव जिल्हा अहमदनगर श्री. एकनाथ मोदा गायकवाड यांचे मार्फत	११०
६५अ	महार जाती पंचायत र. मं. ८५ बी. आय. टी. चाल मं. १, मुंबई	१०५
४२	वरळी चाल मं. ३९ चौथा मजला, वरळी (पाठी) बी. डी. डी. चाल, मं. ३९	१०३
२८	समस्त मंडळी, मळवाडी, जिल्हा नाशिक	१०२
९७	समस्त पगारे बंधू, चांदोरी गांव:- पोष्ट:- चांदोरी तालुका:- निफाड जिल्हा:- नाशिक	१०२
	श्री. कृपानी नामदेव पगारे यांनाकडून	१०२
५३	समस्त मंडळी खडबारे ता. हवेली जिल्हा पुणे श्री. मळीबा रक्षमानी कांबळे व श्री. कुशाबा धोंडू आन्हाट गुडनी मार्फत	१०२

आवासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
५३	विवेक जलसा मंडळ, चांद्री, चांद्रा रेल्वे चाल मं. १९ ई. मुंबई श्री. पंढरीनाथ रावबा निरभवणे यांचे मार्फत	१०२
९७	समस्त महार मंडळी, मुरुड पु. तालुका लातूर, जिल्हा उस्मानाबाद	१०१ रु. १० आ. ८ पै
७८	सेंट्रल मेटल हॉस्पिटल कामगार, दलित बंधू जयभीम मंडळ एरवडा, पुणे मं. ६ श्री. एस्. बी. जाधव खानिनदार यांचे मार्फत	१०१
७९	दलित फेडरेशन, गायकवाड चौक समस्त मंडळी, मनमाड शाबेतर्फे जिल्हा नाशिक श्री. सटवानी पांडुरंग आढाव यांचे मार्फत	१०१
८०	जावळी तालुका दलित मंडळ (कोयना खोरे) श्री. एस्. टी. कदम यांचे मार्फत जि. सातारा	१०१
८०	शेवतुलड कास्ट्रस फेडरेशन शाखा व समान कार्यवाहू मंडळ, देहुरोड पुणे श्री. हरी गंगाराम चवरे यांचे मार्फत	१०१
८०	बो.पूळ समस्त मंडळी, तालुका दिंडोरी जि. नाशिक श्री. मुरलीधर नामेश गांगुई मार्फत	१०१
८७	बॅकवर्ड सर्वोदय को-ऑपरेटिव्ह डीपॉजिट लिमिटेड, चांद्रा, अमृतनगर, मुंबई, श्री. बी. डी. कांबळे मार्फत	१०१
८८	निफाड स्टेशन स्टाफ जलसा मंडळ, निफाड, जिल्हा नाशिक	१०१
८८	समस्त मंडळी नांदूर, जिल्हा नाशिक	१०१
८८	समस्त मंडळी, शहादे तालुका जिल्हा प. खानदेश श्री. पी. एल्. लळीगकर मार्फत	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
७५	बार्निस हायस्कूल, देवळाळी समस्त मंडळी. मु. देवळाळी, जि. नाशिक श्री. एन्. आर्. गरुड तर्फे	१०१
७५	कॉलेज समस्त मंडळी ता. श्रीवर्धन, जि. कुलाबा श्री. बी. के. यादव यांचे मार्फत	१०१
७६	वाडगांवकर समस्त मंडळी, मु. वाडगांव, ता. जि. नाशिक, श्री. लकुळा रावजी वाघमारे मार्फत	१०१
७६	संगमेश्वर महाल अष्टुद्य समाज शिक्षण प्रचार संघ, जि. रत्नागिरी	१०१
७७	कामाठीपुरा, १३ बी गल्ली, वार्ड नं. १७ मुंबई पंच कमिटीतर्फे जयंती उत्सवानिमित्त मिळाळेळी देणगी, श्री. सखाराम पुनाजी दारोळे (वस्ताद) यांचे हस्ते	१०१
७७	म्हसावद दलित विकास मंडळ, मु. म्हसावद ता. जळगांव जि. पूर्व खानदेश, सेक्रेटरी श्री. नामदेव तुळशीराम सपकाळे यांचे मार्फत	१०१
७७	पळसुंडे समस्त मंडळी ता. अकोला जि. अहमदनगर श्री. सोनाजी गंगाराम संगारे यांचे मार्फत	१०१
७८	नायगांव तरुण जयंती उत्सव मंडळ, चाळ नं. १३, १४, १५ व विल्डींगज	१०१
७९	ऑर्डिनन्स फॅक्टरी, वडाळा, मुंबई दलित कामगारांतर्फे	१०१
७२	यवेल तालुका दलित फेडरेशन जि. नाशिक श्री. शंकरराव गायकवाड यांचे तर्फे	१०१
७२	नवचैतन्य उर्फ आंबेडकर मानी जलसा मंडळ पोष्ट मनमाड, तालुका नांदगांव, जि. नाशिक, गडेरसोप	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
७२	समस्त मंडळी नांदुर-कोटार पो. ता. नांदगांव जि. नाशिक	१०१
७२	दलित फेडरेशन विद्यार्थी संघ (२२ विद्यार्थ्यांतर्फे) ट्रेनिंग कॉलेज मनमाड ता. नांदगांव, जि. नाशिक	१०१
७२	रायगड-मांडळे समस्त मंडळी ता. महाड जि. कुलाबा श्री. गंगाराम आबाजी साळवे यांचे मार्फत	१०१
७४	महार ज्ञाती स्थानिक पंचायत, डिल्हाईल रोड बी. डी. डी. चाळ, नं. २०, मुंबई	१०१
७४	ऑय्गुनिशन फॅक्टरी टी. सेक्शन (टूलरूम) समस्त कामगार मंडळी, खडकी, पुणे नं. ३ श्री. एन्. बी. नाईक नवरे यांचे मार्फत	१०१
६०	बेचाळीस गांव अष्टुद्य हितवर्धक संघ ता. वार्ड, जि. सातारा	१०१
६२	शेड्डुण्ड कास्टम् फेडरेशन, नळेगांव मु. लातूर जि. उस्मानाबाद	१०१
६६	आवरे गांवच्या मुंबईतील रहिवाश्यांतर्फे पो. कुडली, ता. गुहागर, जि. रत्नागिरी	१०१
६६	हनुमान ब्रास बँड पयक व तालीम (ज्ञानु वस्ताद यांच्या आश्रयाखालील) डिल्हाईल रोड, मुं ११ बी. डी. डी. चाळ, नं. २९ खोली नं. २ श्री. विष्णु लक्ष्मण पहेलवान यांजकडून	१०१
६६	भाटगांव समस्त शेजवळ मंडळी, मुंबई, गांव भाटगांव ता. चांदवड जि. नाशिक	१०१

आस्थासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
३०	रामबळी गांधी समस्त मंडळी, श्री. संभाजी सजनाजी शिरे यांचे हस्ते मु. रानभळी, पो. श्रीवर्धन, जि. कुळाबा	१०१
३१	सिद्धार्थ जलसा मंडळ, चेवूर, श्री. आर्. पी. साळवे व श्री. आर्. जी. टेंगळे यांचे मार्फत	१०१
५५	गंगापूर धरण दलित फेडरेशन कामगार मंडळ, मु. पो. गंगाबाडी ता.-जि. नाशिक,	१०१
५५	पांचाड येथील समस्त महार मंडळी, मु. पांचाड, पो. नाते ता. महाड, जि. कुळाबा श्री. जयराम गंगाराम गायकवाड मार्फत	१०१
५६	इंदिया सिक्झरिटी कॅरंसी नोट प्रेस 'झेडवे' मधील अस्पृश्य कामगार मंडळी, नाशिक रोड,	१०१
५६	द्विगोणे समस्त महार पंच मंडळी, मु. द्विगोणे ता. यावळ, जि. पूर्ब खानदेश	१०१
५७	बन्हाणपूर मिल मजूर व रेव्हे कामगार समस्त मंडळ श्री. तुकाराम सुकाभी भाळेश्वर यांचे मार्फत मु. बन्हाणपूर जि. निमार पी. डन्नु. आय. ऑफीस	१०१
५७	मोरखंडी समस्त महार पंच मंडळी, बिंदर	१०१
५८	गिरणोर समस्त मंडळी, गांधी गिरणोर ता. नाशिक जि. नाशिक	१०१
५८	शहादे तालुका दलित फेडरेशन शाखा, गांधी-ता. शहादे जि. पश्चिम खानदेश	१०१
५९	समस्त मंडळी, सिल्लेंकर, पराड मंडळी, गांधी सिल्लें पो. राजूर ता. अकोले जि. अहमदनगर	१०१

आस्थासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
५०	अरविंद मिलच्या त्रासन खात्याच्या रात्रपाळीतील कामगारांतर्फे, मु. सरसपूर बोर्ड मरोडाराडे जि. अहमदाबाद	१०१
५१	विद्यार्थी संघ परळी-वैजनाथ ता. मोमीनाबाद जि. बिड (बीदाबाद)	१०१
५१	चंदनवाडी चाल, न. २ तर्फे ६१ व्या जयंती उत्सव मंडळातर्फे श्री. एस्. एल्. सावंत मार्फत	१०१
५१	नाशिक विन्हा युवक संघ, संगीत जलसा मंडळ, श्री. भीमराव भोंडीबा कर्डक, सेक्रेटरी, यांचेमार्फत	१०१
५२	बर्मा शेल वेन्झीन पेट्रोल कंपनीतील, अस्पृश्य कामगारांतर्फे	१०१
५४	मौपाडा समस्त मंडळी, आगाखान वाडी, जि. ठाणे श्री. लक्ष्मण गणपत दुधवडे यांचे हस्ते	१०१
५४	नवजीवन मिल कलोल, उत्तर गुजरात दुसऱ्या (बीजा) पाळीतील प्रोसेस खात्यातील संयुक्त कामगारांतर्फे श्री. कांतीलाल एम्. राठोड यांचे मार्फत	१०१
५४	ग्लॅक्सो लॅबोरेटरीज इंडिया लिमिटेड, मधील कामगारांकडून, वरळी, मुंबई नं. १८ श्री. पी. बी. साळवी व श्री. जी. आर. जाधव यांचे मार्फत	१०१
२७	बलनामं प्रासादिक मजूर मंडळी, औषितपाडा, मुंबई	१०१
४८	समस्त मंडळी, करीरोड, म्हशीचा तबेला	१०१
४८	ग्यु लेबर कॅम्प नं. ६ गेट, शिवडी, मुंबई समस्त मंडळी,	१०१

आभासन पूर्ण केकेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
४८	समस्त सातपूर महार मंडळी, जि. नाशिक	१०१
४८	समस्त पाथरी महार मंडळी, जि. नाशिक	१०१
४८	समस्त सुठपा मंडळ, जि. नाशिक	१०१
४९	समस्त मंडळी, जोगवाड, नाशिक रोड	१०१
४९	समस्त मंडळ बांस, नाशिक	१०१
४९	समस्त महार लोक, बोरावणी, सोलापूर	१०१
५०	मिाज मदीवेस समस्त महार मंडळी, श्री. बी. एच्. वराळे मार्फत मु. मिरज, जि. सातारा	१०१
५०	बन्दारपूर शे. का. के. शाखा मु. पो. बन्दारपूर, ता. चांदा (मध्य प्रदेश)	१०१
९५	शेतकरी संघ, मुंबई, जि. रत्नागिरी	१०१
९६	डॉ. नावासोडेक आविरेकर, जयंती उत्सव मंडळ 'श्री' ज्येष्ठ, ज्येष्ठ विद्वेज, वडाळा, मुंबई	१०१
६०	मुठे सोन्यानील तेग गांवची वर्गणी श्री. नधू कुंडलीका सरावडे यांचे मार्फत गांव बहुली, पो. पिरंगुट, ता. हवेली, जि. पुणे	१०१
६०	ता. हवेली तर्फे (जाठ गांवची वर्गणी) श्री. चंद्रकांत रावजी जगताप मु. जौध, जि. पुणे यांचे मार्फत	१०१
९७	समस्त महार पंथ मंडळी, आसनगिडे पो. नांदेरे, ता. पाचोरे, जि. पूर्वे खानदेश	१०१
७२	नाशिक म्युनिसिपल अस्पताल शिक्षक संघ, नाशिक	१०१
८९	समस्त महार मंडळी, गौडे कुठुवेकर श्री. व्ही. आर्. मोरकर यांचे मार्फत मु. कुठुवे, ता. वरधीर जि. कोल्हापूर	१०१

आभासन पूर्ण केकेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
७८	पुणे स्टेशन पोर्टर चाळ, दत्तमंदीर या संस्थेचे बतीने श्री. चंद्रबुधा गंगाधने व श्री. संभाजी गोपाळ घेडे यांचे मार्फत	१०१
७८	रायनाक पांचाडकर समस्त मंडळी, मु. पाचाड, पो. नात, ता. महाड, जि. कुलाबा श्री. गोपाळ महादेव जाधव मुंबई व श्री. जयराम गंगाराम गायकवाड यांचे मार्फत	१०१
८०	बुधलवाडी मोडळा समस्त मंडळी, मनमाड मु. मनमाड, जि. नाशिक श्री. आर्. के. उवाळे यांचे मार्फत	१०१
७९	माणगांव समस्त मंडळी, मु. माणगांव ता. हातकळंगळे जि. कोल्हापूर श्री. दा. म. शिर्के यांचे मार्फत	१०१
७४	कसबा आळी समस्त महार मंडळ, ता. हातकळंगळे, जि. कोल्हापूर श्री. दा. म. शिर्के यांचे मार्फत	१०१
४९	समस्त महिला मंडळ, ज्येष्ठ नं. जे. एच्. एल्. आणि शोपटपट्टी, ज्येष्ठ विद्वेज, वडाळा, मुंबई	१०१
८०	पूर्वे वांदा, रेल्वे चाळ, नं. १९ ई. स्वानिक रहिवाश्या तर्फे, मुंबई	१०१
७५	जयनिम क्रांति प्रचारक जलता मंडळ, ठाणे चाळक श्री. पवार गुरुजी यांचे मार्फत	१०१
८०	आगवाडा चाळ, नं. २७३ समस्त मंडळी तर्फे मुसावळ जि. पूर्वे खानदेश श्री. पुंजाजी राणोजी शिरसाठ यांचे मार्फत	१००
६५	अस्पृश्य कामगार सेटल रेल्वे, वडाळा, मुंबई	९१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
५८	नाशिक रोड, शे. का. के. जयंती उासव समिती श्री. ए. जी. पवार यांचे मार्फत	८६
८७	बी. ई. एस्. टी. चाळ, नं. २ परळ मधील ६१ कामगारांकडून, मुंबई	८२
६४अ	श्री. पी. पी. गांगुर्डे मार्फत शेडबुन्ड कास्टस् केबरेशन, बसवन्त मु. पिंपळगांव, जि. नाशिक	८१
८९	समस्त आबेडकर अनुयायी मंडळ श्री. दादासाहेब गावकवाड यांचे मार्फत मु. गोवर्धन, जि. नाशिक	८०
६०	समस्त जयंती उासव समिती, इगतपुरी श्री. के. जे. बनकर यांचे मार्फत	७७-१२ अडे
६३	पेन्शनर न्यू पंच नवा मोदीखाना, पुणे अध्यक्ष श्री. कोंडीराम लक्ष्मण जाधव यांचे मार्फत	७६
२९	श्रीमती इंदिराबाई मापदेव अध्यक्ष माळशिरस महिला मंडळ, सोलापूर	७५
५९	श्री. जगन्नाथ केराव महाले मार्फत मालेगांव येथील बिड्डा सोपटपट्टीची समस्त मंडळी जि. नाशिक	७०
२६	आंगवली महारवाडा मदत फंड, मुंबई झार्क रोड, सीमेंट चाळ, मायवळा	६९-९आ-९१
६५	सेट्टल रेन्वे जनरल स्टोअर्स, परेळ येथील अस्पृश्य कामगारांतर्फे, मुंबई	६९
६३	श्रीम जयंती उासव, जळगांव	६५
५९	समस्त मंडळी, जबलपूर सीटी	६४-८ आडे
६५ अ	मुंबई मोटर हायव्हर्स अस्पृश्य समाज सेवा संघ, मुंबई	६३

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
६३	ग्राम शे. का. के. जलसा मंडळ	६१
६४ अ	समस्त मंडळी, रेवणगांव, डॉ. बाबासाहेब आबेडकर यांच्या ६१ व्या वर्षाच्या हीरक महोत्सवाच्या निमित्ताने, मु. रेवणगांव, ता. खानापूर, जि. दक्षिण सातारा	६१
९०	समस्त रहिवाशी हिन्द मिन्स चाळ, नं. १ ते ८ गोखले रोड, (साऊथ) मुंबई नं. २८	६१
६४ अ	दलित लोक सेवा मंडळ, कामाठीपुरा १० बी गल्ली मुन्शी शेठची बैठी चाळ, नं. ५५. खो नं ८ अध्यक्ष श्री. ए. जी. शिंदे मार्फत	६०
६०	शेडबुन्ड कास्टस् केबरेशन, पंच आंबी ता. परंदा जि. उस्मानाबाद श्री. महादू आंबानी गावकवाड यांचे मार्फत	५९
४२	चोरखेल, काकडखेल, म्हळसमखेल तर्फे दर्यापूर, अमरावती	५६
९५	समस्त मंडळी, आंबूलगा, महारवाडा चाळ, पो. हलगरा, ता. निळंगा, जि. बीदर,	५६
२८	अहिल्याश्रम नाट्य मंडळ, पुणे.	५५
६५	जयंती उासव मंडळ, आगाखान वाडी, जि. ठाणे.	५५
२९	मुंबई अस्पृश्य विद्यार्थी संमेलन, मुंबई.	५१-१ आ. ३१
९४	गंजपेट धाडेकर मंडळी, धाडेकर वाडा, डाळआळी, गंजपेट, पुणे नं. २ श्री. शंकर रामजी कांबळे यांचे मार्फत.	५१
९४	गुलझार वाडी, समस्त महिला मंडळ, गुलझार वाडी, पो. सुभाष रोड, नाशिक रोड, श्री. गुजर आंबानी पगारे यांचे मार्फत	५१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
९६	म्यू तरुण भारत संगीत नाट्य मंडळी, देवळाळी कॅम्प, जि. नाशिक	५१
३४	श्री. किसन भगवान वाकोडे यांचे मार्फत मलकापूर नगर, रो. का. फे. तर्फे आंबेडकर मोहळा, मलकापूर जि. बुलढाणा.	५१
४४	श्री. एन्. टी. चव्हाण यांचे मार्फत समस्त जयंती उत्सव मंडळी, मंगळवार पेठ, (श्रीमनगर) पुणे नं. २.	५१
४९	रावळी कॅम्प, कधी चाळ, नं. २७ चाळ कमिटी कडून	५१
४९	समस्त मंडळी, सांघरगांव, नाशिक.	५१
५८	समस्त मंडळी, शे. का. फे. इ. द. शाखा जि. उस्मानाबाद.	५१
६०	भालेराव मंडळी, चाटोरी, व समस्त कळार वीरे, ता. निफाड, जि. नाशिक,	५१
६३	जयंतपुरासव मंडळ, रावळी कॅम्प, मुंबई.	५१
६३	विद्यार्थी संघ, शेवडुण्ड कार्टूम फेडरेशन वसंतगृह उस्मानाबाद, यांचे तर्फे जि. उस्मानाबाद.	५१
६३	समस्त ग्रामस्थ मंडळ, भवानी पेठ, पुणे २	५१
६४ अ	दलित फेडरेशन, साकरी, मु. मनुर. जि. पश्चिम खानदेश.	५१
६५	गवाळीया टॅक रोड, परनसवाडी, मुंबई.	५१
८९	दलित फेडरेशन, माडेगांव शाखा, जि. नाशिक.	५१
८९	नाशिक जयमीम सोसायटी, नाशिकरोड जि. नाशिक	५१
८८	समस्त महार पंच मंडळी, ता उमरगा, जि. उस्मानाबाद.	५१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
९४	जयमीम समाज बिकहीळ, पो. कुर्दवाडी जि. सोलापूर श्री. भानुदास दादू माने, सेफेठरी, मार्फत	५१
३४	मालीनगर समस्त मंडळी, मालीनगर, ता. मालशिरस जि. सोलापूर	५१
२६	शंभोदय नाट्य मंडळ, शिवडी, मुंबई	५१
३०	ताळुका संघ, दिंडोरी, नाशिक.	५१
३७	मंशनल टॉन्सपोर्ट. मुंबई.	५१
३७	व्हाईट अॅन्ड कंपनी, मुंबई.	५१
३७	व्ही. एस्. ब्रदर्स अॅन्ड कंपनी लिमिटेड, मुंबई	५१
३८	बी. अॅपेरटॅन्ड अॅन्ड कंपनी लिमिटेड, मुंबई	५१
३९	मेसर्स फोनेक्स वॉच कंपनी, मुंबई	५१
४०	रॅपीड सायकल लिमिटेड, मुंबई	५१
४०	ओरीएंटल इंपोर्ट अॅन्ड एक्सपोर्ट, मुंबई	५१
४०	इरे लिब्ररी वॉच कंपनी, मुंबई	५१
४८	अंबरनाथ दलित फेडरेशन	५१
४८	अस्पृश्य कामगार, टांकसाळ, मुंबई	५१
२९	कोंकणी पंच, न्यु मोदी खाना, पुणे	५०
६५ अ	संगीत जलसा मंडळ, डिल्गईल रोड, मुंबई	५०
९५	समस्त महार मंडळी, राहता मु. पो. राहता, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर	५०
९५	समस्त महार मंडळी, वारी मु. पो. राहता, ता. कोपरगांव, जि. अहमदनगर	५०
९०	सिद्धार्थ गायनपाटी, गोवंडी, कुर्बा श्री. निवृत्ती गजबाब जघव यांचे मार्फत	५०
४२	श्री. रावजी आबाजी भालेराव कल्याण, वांघ्याकडे निरनिराळ्या कार्याकरीता जमा झालेली रक्कम ऑफिस:- टाऊन हॉल, फोर्ट, मुंबई १	४७-८ आणि

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
२०	नांदगांव दलित केंद्रेशन, मु. नांदगांव, जि. नाशिक श्री. बी. एन्. शिरसाट यांचे मार्फत.	४७
५९	भीम जयंती निमित्त मु. भांडणे जि. पश्चिम खानदेश	४७
६५ अ	जयंती उत्सव समस्त मंडळी, गोवंदी चेंबूर	४६-१४ आणे
५९	समस्त मंडळी, केलडे पो. ता. म्हसळे, जि. कुलाबा (जेजीरा विभाग)	४३
६५ अ	डिहाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ, न. २८- मधील ४३ भगिनी, मुंबई.	४३
४८	श्रीमती तार्डवार्ड कांबळे, मुलीच्या प्रभात फेरीतील जमलेली रक्कम	४०
६१	पंच कमेटी, देगांव चाळ पंचायत, पोष्ट : बर्नाराबाद, ता. जि. नांदेड	४०
६३	प्रागतिक समाज सेवा मंडळ, बुट्टी स्ट्रीट, कॅम्प पुणे	४०
६४ अ	अस्पृश्य संघटना मंडळ, सातरस्ता, मुंबई	४०
८७	समस्त अस्पृश्य कामगार मंडळी, सोलापूर श्री. शंकर ल. चितोर मार्फत	४०
९५	मोरगांव रोड येथील समाजातर्फे मु. मोरगांव रोड, ता. वर्धा जि. यवतमाळ.	४०
९६	फायरस्टोन टायर कंपनी लिमिटेड, शिवडी येथील अस्पृश्यतर्फे श्री. पी. आर. गांगुर्डे व श्री. पी. बी. गांगुर्डे यांचे हस्ते	४०
९७	समस्त मंडळी दास्ते, दादाराव धावारे मु. जवळे, पो. सीराटोण ता. कळेव	३९-१४ आणे
यादी	जि. उस्मानाबाद	
८६	अस्पृश्य विद्यार्थी संघ, लव्हेलेन, मुंबई	३८-१५ आणे

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
३४	भिमदास जलसा मंडळ, मुसाबळ जि. पूर्व खानदेश	३७-८ आणे
३०	डिहाईल रोड, चाळ, नं. ६ मधील लोकांकडून, मुंबई	३७
६२	पंच मंडळी, नळगीरगांवकर मु. पो. नळगीर, ता. उदगीर, जि. बिंदर	३७
६२	पंच मंडळ, बेरफळ, पो. औस, जि. उस्मानाबाद	३६
६२	समस्त अस्पृश्य समाज, सेलु पो. ता. औसा, जि. उस्मानाबाद	३६
६३	लेबर कॅम्प ऑफिस, सेंट्रल ॲम्बुनिशन डिपार्टमेंट पुलगांव येथील समस्त मंडळी, जि. वर्धा	३५
८९	चौला पोंबर हाऊस, ठाकुरली सेंट्रल रेल्वे कामगारांकडून	३४-८ आणे
६१	सर्वश्री नारायण, नामा, तुकाराम इत्यादि पंचमंडळी, मु. कबल सांगवी, पो. चाकुर ता. उदगीर, जि. बींदर	३३
४५	श्री. शि. ना. कांबळे यांकडून, उत्तर सदर बझार, पराटपूरा भिमनगर व लडकर सदर बझार, भिमनगर, सोलापूर	३२
८८	समस्त महार पंच मंडळी, तांदुळवाडी ता. भूम, जि. उस्मानाबाद	३२
२५	समस्त मंडळी, चिरेबझार, मुंबई	३१-७ आणे
४९	महिला मंडळ, रसूल जीवा चाळ, आर्थर रोड, सातरस्ता, मुंबई	३१
	सी. तानुवार्ड गोविंद वाघमारे यांचे मार्फत	
४७	समस्त मंडळी, रुपवली जि. कुलाबा	३०
५९	समस्त मंडळी, (इमारत फंड बु. नं. १२३५- पा. नं. ७७७३४)	३०

आन्ध्रप्रदेश पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

क्र.	संस्थेचे नांव	रुपये
६०	समस्त पंच मंडळी, चारगांव पुवरा ता. पातोदा, जि. बीड श्री. काशिनाथ घोडीया सरोदे यांचेकडून	३०
६४	समस्त मंडळी काळमसोरे, ता. चाधोरे जि. पु. कामरेड	३०
६४	समस्त मंडळी, चाधोरे	३०
१००	मंडळकार पेट, गाडीतळ, पुणे	३०
९५	सादलमोही येथील समस्त मंडळी तर्फे मु. सादलमोही, ता. जि. बीड (दक्षिण डेराबाद)	२९-४ आ
६५	अवंती उत्सव मिमिड, श्री. बी. एच. हाटे यांचे मार्फत कण्ठमोह पंटींग रेटेशन, मु. चाळ वाटे नं. २९	२९
९४	समस्त मंडळ, वेलापूर पो. वेलापूर ता. श्रीरामपूर, जि. अहमदनगर कायसीमा बापुजी तेलबरे यांचेकडून	२९
९७	समस्त मंडळी, मीमे हसुरी ता. मिलेगा, जि. बीडर	२९
७६	मोय्दर हेव इन्विजमेंट कुर्ली टँक हाउस कायगाव मंडळी कडून श्री. यमाजी येसूजी गोण्डे यांचे हस्ते	२८
६५	सेंट्रल रेल्वे व्ही. टी. स्टाफ असुरवातर्फे, मुंबई ट्रेन लायटिंग डिपार्टमेंट (मेन्टेनेन्स)	२७
६०	समस्त मंडळी, वारणेदे जि. नाशिक	२६
६०	समस्त मंडळी, भाळगांवकर मु. भाळगांव पो. बिर, ता. मुद्दाम, जि. राजगिरी श्री. बी. का. मोहिते व श्री. सखाराम लक्ष्मण कादंबे मार्फत	२६

आन्ध्रप्रदेश पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

क्र.	संस्थेचे नांव	रुपये
६२	कार्यकर्ती मंडळी, मीमे मेट, मु. मीमे मेट पो. भादा ता. औसा जि. उस्मानाबाद	२६
६४ अ	अलसा मंडळ, कुर्ली	२६
६५	अहमदनगर जिल्हा दक्षिण येथे संघ, मुंबई	२६
४९	मध्यमलाबाद आणि चौक पर्यची आजी मंडळी, नाशिक	२५-४ आणे
९४	डॉ. जावेदकर अवंती उत्सव मंडळ, अ. न. अख्खारवाडी व सांडगांव, ता. संगमनेर जि. अहमदनगर	२५-४ आणे
५८	मीमसेवक एकतारी मजदूर मंडळी, नाशिक रोड जि. नाशिक	२५
९६	दक्षिण सेवक ङ्क, रतन विक्रम अडान मु. पुळगांव जि. वर्धा	२५
९७	समस्त महार मंडळी, देवदानुर पो. ता. कळंब, जि. उस्मानाबाद	२५
४३	श्री. राणी गेणू जाधव यांचे मार्फत मु. बाळग (सुद्रक) येथील समस्त मंडळी तर्फे मु. बाळग (सुद्रक) पो. बिरघाडी ता. महाद, जि. कुलाबा	२५
४५	श्री. काशिनाथ विमणाजी कांबळे यांचे मार्फत केरपुड कास्टमु फेडरेशन, भटाळा शाळा मु. भटाळा, पो. सेगांव, ता. वरेर जि. चांदा (मध्यवरेड)	२५
४७	समस्त मंडळी, येरमाळा मु. येरमाळा, पो. कळंब, जि. उस्मानाबाद	२५
९०	आनंद मुबन, लेडी हार्मिंग रोड, माहिम अवंतमुसव मंडळी तर्फे श्री. के. एम्. मागाडे व श्री. एम्. बी. शिबे यांचे हस्ते	२५

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
८७	नवीन स्टेशन वाडी अस्पृश्य मंडळ, मु. देवळाली, ता.-जि. नाशिक श्री. ए. व. डेंगळे सेक्रेटरी मार्फत	२५
८८	समस्त मंडळी, अष्टेकर श्री. पी. एल्. लळीगकर मार्फत पश्चिम खानदेश	२५
८८	विजय मिल त्रासन खाते, दिवसपाळी कामगार अहमदाबाद श्री. छोटालाल हरकाभाई सोलंकी मार्फत	२५
९४	समस्त मंडळी, कुंबळे मु. कुंबळे, ता. महाड जि. कुलाबा, श्री. रामचंद्र बाबाजी साळवी यांचे मार्फत	२५
९४	समस्त दलित फेडरेशन मंडळी कांक्रवे मु.-पो. कांक्रवे ता. तुळजापूर जि. उस्मानाबाद	२५
९४	समस्त मंडळी रांजणी, मु. रांजणी पो. मादळमोर्दा ता. गेवराई, जि. बीड	२५
६०	समस्त मंडळी, वाडीमोकर, धुळे, जि. प. खानदेश	२५
६२	शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन, देवस मु. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२५
६२	समस्त मंडळी तेलंगे, मु. तेलंगे, पो. दासगांव, ता. महाड, जि. कुलाबा श्री. अशुन बाबाजी तेलंगे यांचे मार्फत	२५
६२	श्री. ए. बी. लोखंडे, गोविल मोकामे ता. म्हसले जि. कुलाबा, येथील मंडळी तर्फे	२५
९५	समस्त मंडळी, गांवजुई मु. गांवजुई पो. दासगांव ता. महाड जि. कुलाबा श्री. मिकुराम महादेव नाथव यांचे मार्फत	२५

आश्वासन पूर्ण केलेल्या संस्थांची यादी

पृष्ठ	संस्थेचे नांव	रुपये
६२	समस्त मंडळी, शिवाचे पो. दासगांव, ता. महाड, जि. कुलाबा श्री. सखाराम भागुगाम खैरे यांचे मार्फत	२५
६४ अ	अध्यक्ष शेड्युल्ड कास्ट्स फेडरेशन, धुळे	२५
८७	मीमसेवक मजनी मंडळ, गुलजारवाडी, नाशिक रोड, नाशिक श्री. श्रावण नामदेव साकारे यांचे मार्फत	२५
८७	संगमेश्वर समस्त मंडळी, जि. रत्नागिरी	२५
१९	वाच समस्त पंच मंडळी, फेकरी ता. मुसावळ, जि. खानदेश, श्री. नुरामन वाच व श्री. गि. मा. निकम यांचेतर्फे	२५
२७	समस्त मंडळी, दिंडोरी जि. नाशिक दिनबंधू स्पोर्टिंग क्लब, नाशिक रोड	२५
३०	समस्त मंडळी, आंचे दिंडोरी, नाशिक	२५
३७	हरिलाल अॅन्ड कंपनी, मुंबई	२५
३८	मेसर्स इंग्गारिअल सायकल अॅन्ड मोटार कंपनी, मुंबई	२५
३८	युनायटेड ट्रॅन्सपोर्ट, मुंबई	२५
३९	एच्यू अॅन्ड मॅन्हेड, मुंबई	२५
३९	न्यू पॉप्युलर सायकल, मुंबई	२५
४०	खिमजी पुंजा अॅन्ड कंपनी, मुंबई	२५
४०	आनंद ट्रेडिंग कंपनी, मुंबई	२५
४९	समस्त मंडळी, वाडीवन्हे, नाशिक	२५
५९	समस्त मंडळी, अरसुली पो.-ता. मुम जि. उस्मानाबाद श्री. किसन मानानी शिंदे व श्री. नामदेव कौडीबा चंद्रनशिवे यांचे मार्फत	२५

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तिचे नांव	रुपये
३०	श्री. शिंदे सरकार, म्बालंदेर	१०,०००
४८	श्री. रामपूरचे नवाब	५,०००
२४	श्री. आर्. एस्. खैतान	२,५००
२४	श्री. भाऊराव कृष्णराव गायकवाड आणि गायकवाड बंधू, मु. आवे, (जानोरी) जि. नाशिक	२,१०६
२४	श्री. टी. बी. भोसले आणि बंधू मु. बाल्हे, जि. पुणे	१,६०२
२४	श्री. डी. बी. जाधव, बी. ए. एल्एल्; बी. 'शिवसरदन' अंधेरी कुर्सी रोड, मुंबई	१,०००
९८	श्री. इस्दत्त सिंगराव	५००
९८	श्री. के. एस्. सावंत	२५०
८६	श्री. एस्. ए. साल्हे, रेल्वे हायव्हर, चडनेरा एम.पी.	१७५
१२	श्री. शांताराम जनानी उपशाम, कमल निवास, सेट पॉल स्ट्रीट, नायगांव, मुंबई	१५६
६५ अ	श्री. बी. पी. गायकवाड	१५०
७९	श्री. भगवानराव पात्रे, मु. बुजहंग आंबुलगा ता. तिळंगा, जि. विदर्भ श्री. विष्णुनाथराव सुखसे यांचे मार्फत	११७-१३आ. १
४८	श्री. श्रीपती सुभाना	११७-१३आ. १
५७	श्री. के. जी. पाटोले, बी. एस्.बी. दिलोशा चाळ, खोली नं. ११ मु. पो. ता. मनमाड, जि. नाशिक	१०६
६९	श्री. विश्राम रामजी हाटे आदमजी पिरमाई बिल्डींग, घोबी तलाव, मुंबई	१०५
५५	श्री. शेकर सद् कांबळे मु. कोण्ड, पो. परंढवने ता. इबेली, जि. पुणे	१०२

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तिचे नांव	रुपये
६४	श्री. आर्. डी. भेंडारे, एम्. ए. एल्एल्; बी. आश्रम नगर, म्बु. वि. एफ्. ५ वडाळा, मुंबई	१०२
५०	श्री. संभा इराण्या जाधव (जनता एजेंट) मु. लातूर, जि. उस्मानाबाद	१०२
७०	श्री. सुधाजी हरी जाधव, वाडगांव ता. संगमेश्वर, पो. सिर्षोशी, जि. रानागिरी	१०१
७३	कै. सावळेराम रंगानी सोनवणे स्मरणार्थ श्री. केशव सावळेराम सोनवणे यांचे मार्फत खोली नं. १४ चाळ, नं. ५ कामाठीपुरा, १३ बी गल्ली, मुंबई	१०१
७४	श्री. यशवंत भिमराव आवेडकर, संपादक, जनता राजगृह, दादर, मुंबई १४	१०१
५१	श्री. बी. सी. कांबळे एम्. एल्. ए. (मुंबई) बी. ए. एल्एल्. बी. अॅडव्होकेट हायकोर्ट, मुंबई हौसिंगबोर्ड टेनमेन्टस ब्लॉक नं. १२ खोली. नं. १० बरळी, मुंबई १८	१०१
७७	डॉ. खेंडराव का. राऊत एम्. बी. एच्. एच्. बी. मु. दखलाना टाणकी, जि. यवतमाळ	१०१
७९	श्री. भिमा मुरारजी गामुर्हे मु. कसबेवणी, ता. दिंडोरी, जि. नाशिक राहण्याचा पता:- अह्लीवहादुरची चाळ, सिमेट कंपनी, मुलुंब	१०१
५४	कै. कुमार विजकुमार हरी डावरे यांच्या स्मरणार्थ श्री. हरी भिवानी डावरे (पाडेगांवकर) मु. दोहोद, बी. आय्. टी. चाळ नं. १, परेल, मुंबई	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
८७	श्रीमती सुमद्राबाई भिमराव कासारे, खोली नं. ४३ बी. आय्. टी. चाल, नं. १ परेल, मुंबई	१०१
८८	श्री. देवराज संभाजी आहिर भीमनगर, मनमाड, जि. नाशिक	१०१
५२	कै. खंडूजी दगडू भोसले यांच्या स्मरणार्थ श्री. एस्. डी. भोसले यांचकडून २ रा माळा, बी. ई. एस्. टी. परेल, मुंबई	१०१
६८	श्री. धर्मा रामजी शिर्के, दोहद, बी. बी. सी. आय्. रेल्वे. डॉ. साईट क्वार्टर नं. ३२६ फ्लिंडरगंज	१०१
६९	श्री. शिवराम मल्हारराव वाघ रावळी कॅम्प, पक्की चाल, टी. २३ मुंबई	१०१
७०	श्री. सयानीराव गोविंदराव गडलिंग मु. पिंपरी ता. बडनेरा जि. अमरावती (बऱ्हाड)	१०१
७१	श्री. तुळशिराम लक्ष्मण पिंपरेकर बुवा नायगांव, बी. डी. डी. चाल, नं. २० बी. खोली नं. ७४ मुंबई १४	१०१
७३	श्री. ठकसेन रावोबा पाडळे, खडकी पुणे नं. ३	१०१
७४	श्री. बाबूराव वाळके वरळी डी. डी. चाल नं. ५४/६३ मुंबई नं. १८	१०१
७५	श्रीमती सुगंधाबाई नवने इराप्पा नाथव मु. लधुर, हैद्राबाद स्टेट श्री. व्ही. एल्. सुरवसे, सेक्रेटरी, इमारत फंड, कमिटीतर्फे	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
७६	श्री. पांडुरंग यदावंत कदम मु. कळवास्ते, ता. संगमेश्वर जि. रत्नागिरी मुंबईचा पत्ता:- आग्नीपाडा स्ट्रीट. चाल नं २२ खोली. नं. १३, सेंट्रल रेल्वे, मुंबई	१०१
७७	कु. माधव उर्फ चन्द्रयाम मकाजी गंगावणे यांच्या नामकरण विधि निमित्त सी. प्रिताबाई मकाजी गंगावणे यांचकडून	१०१
६०	कै. मातोश्री जिनाबाई नयराम अहिले, स्मरणार्थ श्री. शंकर नयराम अहिले यांचे मार्फत मु. पोष्ट चिमळे, ता. श्रीगोंदा जि. अहमदनगर	१०१
६३	श्री मल्हार नानाजी दिखळे मु. जेजुरी, ता. पुरंदर, जि. पुणे	१०१
६५ अ	श्री. नंदराम मनानी साळवे (मुलाच्या नामकरण विधी प्रिथर्ष) मु. पिंपळनेर, ता. पो. दिंडोरी, जि. नाशिक	१०१
६६	श्री. नामदेव लक्ष्मण शिर्के, बी. आय्. टी. चाल, चाल नं. १२ खो. नं. २७ मुंबई नं. १०	१०१
६६	कै. मगिनी त्रेपदीबाई पिराजी जोगदंड स्मरणार्थ श्री. मरी हरी गायकवाड यांचकडून पोंवर हाऊस चाल, मुसावळ, जि. पू. लानदेश	१०१
६६	श्री. कचरू बाळाजी बर्वे, डायनहर चिंचखेड, ता. दिंडोरी, जि. नाशिक आगवाल्याची चाल, मुसावळ पू. लानदेश	१०१
६६	श्री. रामचंद्र तानु कदम (जामसूतकर) चंदनवाडी, चाल नं. २ खोली नं. २८ मुंबई.	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
५२	श्री. गणपत पिठाजी नाथव तुळसकर	१०१
५२	श्री. प्रेमजी बेचरभाई वारीया, फॉटन बेस्ट व्यापारी	१०१
५२	कै. कुण्याजी भवानराव गायकवाड श्रीमती गंगुबाई कुण्याजी गायकवाड यांचे हस्ते मु. अंगणगांव, पो. ता. येवले, जि. नाशिक	१०१
५३	श्री. अस्मान आमाराव सपकाळ, मु. फेकरी, मुसावळ, पूर्व खानदेश	१०१
५४	श्री. भिकाजी गणेश भोसले, मु. वाल्हे, ता. पुरंदर, जि. पुणे	१०१
५६	श्री. पी. के. साळवी, कॉन्ट्रॅक्टर व म्युनिसिपल कौन्सिलर इगतपुरी, नाशिक	१०१
५८	श्री. राधो हरी साळवे, अभ्युद्योग शि. प्र. अचिडकर विद्यार्थी आश्रम, नंदुरवार, जि. प. खानदेश	१०१
५९	श्री. लक्ष्मण डी. सोलंकी, मुंबई	१०१
५९	कै. गंगाराम लक्ष्मण आहिरें यांच्या स्मरणार्थ श्री. एस्. जी. आहिरें व श्री. बी. जी. आहिरें यांचे मार्फत मु. पो. टाकळी ता. निफाड जि. नाशिक	१०१
२५	श्री. त्रिमकलाळ मेघजी मकवाना	१०१
२८	श्री. मुरारजी जेठाभाई देसाई	१०१
३६	श्री. बाबुराव माधवराव धोलेप आप्रीपाडा चाळ नं. ५, टँक पासाढी, मुंबई नं. १०	१०१
४२	श्री. चांगु रामा नाथव	१०१
४७	श्री. सखाराम बाबाजी भोसले	१०१
४७	श्री. टी. एस्. अडांगळे	१०१

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
५२	श्री. गोविंदजी टी. परमार, मॅनेजिंग ट्रस्ट इमारत फंड, मुंबई पो. ता. जि. भरुच रेल्वे यार्ड चालस,	१०१
५२	श्री. किशन गंगाराम धिरे, माटुंगा लेबर कॅम्प, चाळ नं. ४१ पो. नं. ५२७, मुंबई नं. १०.	१०१
२८	श्री. पी. एल्. जोखेंडे	१००
५८	श्री. अ. ए. ए. इलिकेल	१००
५५	श्री. हरी बाबाजी कोकरे मु. काकळत, पो. ता. जि. नांदेड	८७
५१	श्री. माणिकराव लक्ष्मणराव जोधळे, श्री. आनंदराव भीमराव बनसोडे यांचे मार्फत सेटल रेल्वे चाळ, कमिटी वामाडीया मिलस कंपनी, नांदेड, हैद्राबाद स्टेट	८६-१० आणे
६४ अ	श्री. विठ्ठल बाळू भुजे	८०
४७	श्री. एच्. डी. चोपडे	७४
६१	श्री. शंकर मागुराम सवादकर जि. कुलाबा,	७३
८१	श्री. विठ्ठल काशिनाथ उपशाम	७०
२१	श्री. तुकाराम उद्दव अहिरें, गायकवाड चौक, १४ वी गल्ली, धुळे, जि. पश्चिम खानदेश	६१
६४ अ	श्री. जानबा जीबातुजी पाटील	६१
३२	श्री. एस्. एम्. भालेराव वडील:- श्री. सोमजी लक्ष्मण भालेराव, (चिनावलकर), चिनावल, नामाफाळक प्लॉट, पू खानदेश श्री. गिरीश माधव डोटुर्णीकर यांचे मार्फत	५५
३२	श्री. बळीराम राधोजी ठमके	५२-५ आणे
३२	श्री. मायाजी म्हसूजी नाथव	५२

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव
४२	श्री. माधवराव रेवजी जाधव
४३	श्री. रामा किसन मोहन
४५	श्री. बनानी लुगन शिंगाडे
४७	श्री. के. बी. मोदवडकर
४९	श्री. बाळूजी मिषानी सोनवणे नाशिक
६४ अ	श्री. मित्रानी बयानी किर्लोस्कर
३१	श्री. नामदेव संतू कांबळे, मु. बोरवडे पन्हाळा ७६१, को. मि. चा. नं. १० नि. कोल्हापूर
३५	श्री. स. ल. कांबळे, मु. नाशिक श्री बी. सी. कांबळे यांनी ८८१५ या पावतीवर रु.५१ दिले आहेत. हे पैसे श्री. जे. जी. भालनकर यांनी वसूल केले आहेत. परंतु या रकमेची आमण्याकडून भरणा पावती झाली नाही.
३३	श्री. शंकर अर्जुन कांबळे चर्चोगांव, ता. कन्हाड जि. उत्तर सातारा
३३	श्री. फकिराजी क्षिप्रलजी लांबवार पिंपळगांव निपाणी, जि. अमरावती
३३	श्री. बी. एस्. जाधव (त्रिबककर) मु. आचरे, जि. रत्नागिरी
३४	कै. विमाबाई कृष्णाजी शिंदे स्मरणार्थ श्री. गणपत कृष्णाजी शिंदे यांचे मार्फत पंचकेकर, निफाड, नाशिक
३४	श्री. शंकरराव हंसानी शेजवळ मु. माटगांव जि. नाशिक एस्. पी. आय्. नाशिक रोड,

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
५१	श्री. तुलसीदास खिमाजी, मुंबई	५१
५१	श्री. पोरण, मुंबई	५१
५१	मातोश्री रंगुबाई दादाजी डोलस मु. पो. आंबे, ता. दिन्डोरी, जि. नाशिक	५१
५१	कै. सारजाबाई तुकाराम गवळे	५१
५१	श्री. पेंशनर शिवराम बिडल	५१
५१	श्रीमती एस्. एन्. बारगे	५१
५१	श्री. भगवामराव ठुमाजी बागुल	५१
५१	श्री. दिनकर सखाराम भोसले नायगांव बी. डी. डी. चाळ नं. ७ बी. मुंबई १४	५१
३१	कै. मातोश्री रंगुबाई भिकाजी भाळेराम स्मरणार्थ श्री. कचर भिकाजी भाळेराम, हस्ते जुना वडाळा	५१
३२	कै. मातोश्री सखुबाई बापुजी लोखंडे स्मरणार्थ श्री. अप्पाजी बापुजी लोखंडे यांचे हस्ते सेंट्रल रेल्वे, पॉवर हाऊस चाळ नं. ४२० मुसावळ, पूर्व खानदेश	५१
५१	श्री. देवराज भाऊराव डांगळे सिक्कुरिटी प्रिंटिंग प्रेस, नाशिक रोड, जि. नाशिक	५१
५१	श्री. लक्ष्मण दगडू पाटील	५०
५१	श्री. एन्. बी. मोरे आणि डी. ए. जाधव	५०
५१	श्री. पांडुरंग महादेव गायकवाड	५०
५१	श्री. गणपत देवजी नातेकर	५०
५१	श्री. लक्ष्मण दगडुजी तेलुगे व- श्री. सुकाजी तेलुगे, नाशिक	५०
५१	श्री. त्रिबक सोनू भाळेराम मस्कावड, जि. पूर्व खानदेश.	५०

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
७	कु. विवेकानंद एस्. कांबळे मधुकर सिनेमा समोर, मु. नाशिक,	५०
४४	श्री. धर्माजी गणू मोरे, हीरक महोसवाचे बु. मं. ९४ मधील, ८८०६ या नंबरच्या पावतीवर ४६ रु. दिल्याची नोंद आहे. परंतु आमचेकडे ९४ नंबरचे बुक नसल्या- मुळे हा पावतीवरचे नांव देऊ शकत नाही. लावटल आम्ही दिलेगार आहोत.	४६
२२	श्री. बापू तुकाराम कांबळे, २९१, मंगळवार पेठ, पुणे, २	४५
४२	श्री. भिकाजी सोनू जाधव	४५
४१	कै. सीताबाई मनाजी साळवे यांचे स्मरणार्थ	४४-८
१४	श्री. शंकर भागुराम बुरंडीकर	४१-८
२२	श्री. सुदरका रामजी साळवे, नायगांव	४१
२०	कै. भेसूजी शिवाजी पगारे स्मरणार्थ श्री. पंढरीनाथ भेसूजी पगारे यांचे हस्ते नामाबाद हाऊस, गोविंदजी बेनी रोड, दादर	४०
२६	श्री. दामोदर रामचंद्र डावरे	४०
३०	सौ. साळुबाई शां. उपशाम	४०
४४	श्री. रामा व श्री. शेकू	४०
२२	श्री. शिवाजी गेजू गायकवाड मु. कुर्दवाडी, जि. सोलापूर. (बी. एल्. रेल्वे)	३८-४
२१	श्री. वामन कर्दक कवी, मालेगांव नाशिक श्री. ओंकार अष्टा ग्हासदे यांचे मार्फत	३८-३
४५	श्री. टकू काशिराम रणदिने	३८

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
५९	श्री. पिराजी माधव राधारे मु. वासळे, पो. पारगांव, ता. भूम जि. उस्मानाबाद	३७
३६	कै. महादेव बाबू महाभोज स्मरणार्थ श्री. सायळाराम महादेव महाभोज यांचे मार्फत मु. सोनवडे, पो. जांभवडे ता. कुडाळ जि. रत्नागिरी	३५
३६	श्री. सद्राप्पा धोंडीराम कांबळे परेल रोड कास लेन, सराफ पट्ट्याची चाळ,	३५
६१	श्री. बाळू रामा मोरे, मु. हारकोळ, जि. कुळाबा	३५
८२	श्री. देवराज धोंडीराम तपासे	३५
३६	श्री. मंगेश महादेव जाधव परेल रोड क्रॉस लेन, सराफ पट्ट्याची चाळ, मुंबई	३४
९	श्री. लक्ष्मण जानूजी आराम, पौंवर हाऊस सेंट्रल रेल्वे, मुसायळ जि. प. खानदेश	३२
६१	श्री. मोहनराव नारायणराव कंधार बेंस, महार बाडा, ता. जि. नांदेड	३१
६३	श्री. पाहुंग व श्री. नरसिंगराव, मु. हडेग चाळ :- महारपाडा, पो. ता. निलंगा जि. बीदर	३१
१८	श्री. वेताळा लिवाजी बेन्हे, रेवणगांवकर भिस्की कॉम्प्युटर, ता. खामापूर पो. रेवाकी जि. द. सातारा	३१
२०	कै. अहिल्याबाई बाळू पोळे स्मरणार्थ अॅन्टोप स्ट्रिटेज बडाला, खाकी नं. सी. ५०	३०
३०	श्री. यशवंतराव पुंजाजी गांगुर्णे	३०
६४ अ	श्री. विठ्ठल लक्ष्मण केळशिकर	३०
८२	श्री. तुकाराम महादेव साळवे	३०
८७	श्री. हनुमंत आबा	३०

आश्वासन पूर्ण केकेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
२३	श्री. के. टी. पगार (मुन्शीवा साखरपुठ्याचे निमित्त) मु. पो. नांदगांव, जि. नाशिक	३०
९०	श्री. कमळाजी सखाराम सकपाल	३०
४१	श्री. सोमा बाबू कांबळे	२८
५९	श्री. नामदेव पाटुरंग कांबळे व पंच, मु. समरकुंडी पो. कुंभलगिरी, ता. येरमाळा, जि. उस्मानाबाद	२८
९०	श्रीमती भागुबाई भागुराम भोरे बी. डी. डी. चाळ, नं. ७ ए, नांदगांव, मुंबई	२८
२२	श्री. सुदामराव सठवा, पाचपिढे मु. शिराडोण, उस्मानाबाद	२७-१२
१४	श्री. राजाराम पाटील मु. परदेशीपुरा बोंई, नं. १ एच. नं. ८ इंदूर	२७
१४	श्री. निवृत्ती खेडू कदम, खंडाकेश, नांदेड	२७
१४	श्री. राजाराम सापगानी बेलकारे, खंडाकेश, नांदेड	२७
३५	श्री. सखाराम धोंडू पवार धोबीतलाव स्वामिक पंच नं. ३०	२७
६०	श्री. तुकाराम लक्ष्मण जोधळे कंधारवेस, महारवाडा मु. पो. ता. जि. :- नांदेड.	२७
६१	श्री. काशिराम धोंडीराम गायकवाड, महारवाडा, कंधारवेस, मु. कोठारी, ता. जि. नांदेड,	२७
६२	श्री. गुंडा पांडू कांबळे मु. सांबरगांव, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२७
६४	श्री. गोविंद भोडे	२७
४३	श्री. विठ्ठलराव पुंजाजी धुतडमळ	२७
९	कै. भागवतराव किसनदास पांची शिष्य मंडळी श्री. दारोळे गुरुजी पांचे हस्ते	२७

आश्वासन पूर्ण केकेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
६१	श्री. सटवाबाई जळवा लोणे मु. लहाणा, पो. ता. जि. नांदेड	२६
६१	श्री. उंकडी केरवा नरबाडे देगांव चाळ, मु. पिंपळ, जि. नांदेड,	२६
६४	श्री. जळवा मसानी, मु. वाघाळ, पो. ता. नांदेड उस्मानशाही मिल्स, जि. नांदेड	२६
२३	कै. तुळशिराम येसुजी फुलपगार स्मरणार्थ श्री. पाटुरंग येसुजी फुलपगार यांत्रिकइन मु. माळीवाडा, जुन्नर, जि. पुणे	२६
१८	श्री. लक्ष्मीबाई सावळे, बडनेरा, एम्. पी. श्री. एस्. ए. सावळे मार्केट	२६
९०	गार्हका कु. मिराबाई प्रेमदास ब्राह्मणे	२६
१५	श्री. दादू मारुती सोरटे, खोली नं. १४९, चा. नं. १३, माटुंगा लेबर कॅम्प, मुंबई	२६
१७	श्री. पुंजाजी पुनाजी गवई मु. पो. वसाठी, लामगांव, जि. बुलढाणा	२६
४४	श्री. शांताराम बी. जगताप	२६
६१	श्री. गंगाराम धोंडीबा भोये देगांव चाळ, उस्मानशाही मिल्स मु. धानेरा, पो. लव्हा. ता. खंदार जि. नांदेड	२६
६१	श्री. दगडू रानबा बहादुरे, देगांव चाळ उस्मानशाही मिल्स पो. ता. हदगांव, जि. नांदेड,	२६
६१	श्री. जळवा ग्यानु कांबळे, पो. ता. जि. नांदेड देगांव चाळ, उस्मानशाही मिल्स	२६

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव
६१	श्री. तुकाराम संभाजी कोकरे देगांव चाळ, उस्मानशाही मिल्स मु. बोदार, पो.-ता.-जि.-नांदेड
३	श्री. फकिरराव सावळेराम शिन्दे रावळी कॅम्प, पक्की चाळ नं. टी. २३ खोली नं. १४ कोळवाडा, मुंबई २२
३	श्री. कृष्णराव देवराव गागुई रावळी कॅम्प, चाळ नं. टी. २३ कोळवाडा, मुंबई २२
३	सौ. लक्ष्मीबाई श्रावण अमंग रावळी कॅम्प, पक्की चाळ नं. टी. २३ खोली नं. ८, कोळवाडा, मुंबई २२
३	सौ. पार्वतीबाई रखमाजी ब्राह्मणे रावळी कॅम्प, पक्की चाळ नं. टी. २३, कोळवाडा, मुंबई नं. २२
४	श्री. इरॉभाऊ विठोबा पवार, गौलखेड पो. पिंपळगांव, जि. बुलढाणा, वऱ्हाड, मुसावळ
५	श्री. तुळशीराम आनंदराव खडताळे कै. वडील आनंदराव भिवाजी खडताळे निफाडकर स्मरणार्थ, गांधी रोड नजीक अविडकर कॉलनी, नाशिक
५	श्री. पंढरीनाथ पांडुरंग पगारे मु. पाटोदे ता. येवळे, नाशिक
७	श्री. श्रावण सुपडू तापडे, पौंवर हाऊस चाळ, मुसावळ, मु. माकोडी ता. मलकापूर, बुलढाणा
८	सौ. चांगुणाबाई देवराव डांगळे, नाशिक रोड सिम्पुरिटी प्रिटींग प्रेस, नाशिक

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
८	श्री. पुंजाजी ऊखर्डी इंगळे, मु. पो. पाण्डेरा (वडोदे) ता. मलकापूर, जि. बुलढाणा म्यांग नं. १४	२५
८	श्री. सखाराम हिरु कसबे वी. आय्. टी. चाळ नं. २, खोली नं. ७१ झार्क रोड, मुंबई	२५
९	श्री. गणपत पट्टु त्रिभुवने कै. मुलगा काळू गणपत त्रिभुवने स्मरणार्थ	२५
९	श्री. अर्जुन तुकाराम कोलप मु. अंकळी ता. मिरज, जि. दक्षिण सातारा	२५
१०	श्री. लडगन गंगाधर धनेधर रावळी कॅम्प, कक्की चाळ नं. २० मुंबई २२	२५
१०	श्री. जनार्दन कालिदास निकुंभ कळमसर, ता. पाचोरे, जि. पूर्व स्वामदेश	२५
१२	श्री. स्वयंभक गंगाधर डावरे, बिचूर, नाशिक	२५
१२	श्री. रामभाऊ यशवंत बंदसोडे स्वदेशी मिल, नवी चाळ, कुर्ला	२५
१२	श्री. धर्मा तुकाराम माने, परळ व्हिलेज बोटे-वैलांचे हॉस्पिटल, मुंबई नं. १२	२५
१३	श्री. गिरजाजी गेजू आगळे तळेगांव दामाले, पुणे, ता. मावळ	२५
१३	कै. गोविंद सखाराम तांबे स्मरणार्थ श्री. आर. जी. भातनकर यांचे हस्ते मु. चरई बुद्रुक, जि. कुल्हाबा, ता. माणगांव	२५
१३	श्री. नाना कृष्णाजी जाधव कारवार स्ट्रीट, फोर्ट, मुंबई	२५
१३	श्री. गोविंद नानाजी पगारे, किंगज सर्कल, हराणी चाळ खो. नं. १७, मुंबई १९	२५

आम्बासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
१४	सौ. कमल बाबुराव बाळके, वरळी, बी. डी. डी. चाळ नं. ५४, खो. नं. ६३, मुंबई १८	२५
१४	श्री. विठ्ठल चोखु गायकवाड, वरळी बी. डी. डी. चाळ नं. १५, खो. नं. ३१ मुंबई १८	२५
१६	श्री. भागुराम रामजी तांबुसकर, कमल निवास सेंट पाल स्ट्रीट, नायगांव, मुंबई १४	२५
१६	श्री. दत्त नारायण कांबळे हाफीन कासम बिल्डींग, मुंबई १४	२५
१६	श्री. तानाजी रावजी कदम हाफीन मंझील, दादर, मुंबई १४	२५
१६	सौ. चंद्राबाई विनायक भातनकर हाफीन मंझील, दादर, मुंबई १४	२५
१६	श्री. सदाशिव काळू माने, गोविंदजी केली रोड, नायगांव, दादर, मुंबई १४	२५
१८	सौ. राजीबाई गोविंदजी परमार पो. ता. जि. भरुच, रेल्वे यार्ड चान्स	२५
१८	श्री. विठ्ठल सखाराम कांबळे शिवडी बी. डी. डी. चाळ, नं. १५ खो. नं. ६२, मुंबई नं. १५	२५
१८	श्री. केशव विठ्ठल जाधव शिवडी बी. डी. डी. चाळ, नं. १५ खो. नं. ७२, मुंबई १५	२५
१८	श्री. कचरु सवानी निकम बर्माशेल पेट्रोल कंपनी पो. बॉक्स नं. २७, पुणे नं. १	२५
१९	श्री. सोपान नागोजी हनमंते, खंडाकेस, नांदेड	२५

आम्बासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	रुपये
१६	श्री. राजाराम सिताराम तायडे (न्हार्याकर) शिक्षक, मु. न्हार्या, ता. यावल, जि. ध. खानदेश	२५
२०	कै. राधाबाई नामदेव पगारे स्मरणार्थ जेनाबाई बिल्डींग, मु. पो. चांदोरी निफाड, नाशिक,	२५
२५	श्री. दादासाहेब नामदेव पगारे व इतर बंधू मार्फत	२५
२१	श्री. बाळाजी शंकरजी मु. तोडोगांव ता. बालापूर, जि. चांदा	२५
२२	श्री. खेंगारभाई श्रीकमदास परमार, चाणरमा ता. जि. मेहसाणा उत्तर गुजराथ	२५
२२	श्री. डगराभाई पुंजामाई परमार, चमनपुरा, पालडीना पो. सदर, जि. ह्याल अहमदाबाद	२५
२२	श्री. रामजीभाई लालजीभाई मेडवाळा, रामजी भगतजी चाळ मु. कलोल पो. ता. कलोल, जि. मेहसाणा	२५
२५	श्री. शिबराम भिवाजी कांबळे	२५
२६	श्री. पां ना. राजमोज	२५
२६	श्री. ज्ञानदेव गणपती सावन्त	२५
२७	श्री. शामराव ज्ञानदेव कर्णे	२५
२७	श्री. महादेव लिंबानी मोहिते	२५
२७	श्री. पांडुरंग महादेव पाझरे	२५
२७	श्री. सुडकानी तात्याबा चव्हाण	२५
२७	श्री. सखाराम गणपती मोहिते	२५
२७	श्री. महादेव बावानी जाधव	२५
२७	श्रीमती सखुबाई बापूराव पाझरे	२५
२७	श्री. रेवाराम कवाडे	२५
४८	श्री. चिमनलाल देसाई	२५

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव
२७	श्री. गोपाळराव केरुजी खरात
२७	श्री. अर्जुन लक्ष्मण खिरे
२९	श्री. धनजी भावजी मेगडीआ
३०	श्री. प्रभाकर वसंत धीवर
३०	श्री. शिवनाथ कुण्याजी माधकवाड
३५	श्री. जयराम रामा कदम घोबीतलाव स्थानिक पंच नं. ३०
३५	श्री. गणपत लक्ष्मण मोरे घोबीतलाव स्थानिक पंच नं. ३०
३६	श्री. विठ्ठल सखाराम घोडके आम्रीपाड चाल नं. ५, टँक पासाडी, मुंबई १०
३७	दलाळ नं. टी. ९, मुंबई
३८	दलाळ नं. २९, मुंबई
३८	श्री. आर्. वीरजी मुंबई
३९	श्री. टी. एच्. पाथूर, मुंबई
३९	श्री. मोहनलाल मोतीलाल, मुंबई
३९	दलाळ नं. ३९, मुंबई
४०	दलाळ नं. २३, मुंबई
४१	श्री. किसन फुलाजी जाधव
४२	श्री. तुकाराम हरी तिवेश्वर
४२	श्री. गोविंद विठ्ठल तांबे
४३	श्री. मुजाजी साधु सरोसे
४३	श्री. बाबाजी रामजी हाटे
४३	श्री. रामचंद्र चंद्रसेन कांबळे
४७	श्री. आर. आवेतकर

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	ठिकाणे
२५	श्री. हरी खंडू जगताप	२५
२५	श्री. गोबाजी खंडेराव मोरे मु. गुदें, ता. भडगांव, जि. पूर्ण. सानदेश	२५
२५	श्री. महार वाळाजी व संभाजी मु. दावनगांव, जि. विरजीला	२५
२५	श्री. शंकर महादेव जाधव मु. चिचवड, पो. ता. दापोली, जि. रत्नागिरी	२५
२५	श्रीमती रुक्मिणीबाई विठ्ठल तांबे, सुरवकर	२५
२५	श्रीमती लक्ष्मीबाई शिबराज चिचवकर	२५
२५	श्री. धोंडू बाळू तांबे	२५
२५	श्री. रमाबाई कमळाजी साळवे	२५
२५	श्री. लक्ष्मण अनंत कदम	२५
२५	श्री. सखाराम गमरे	२५
२५	श्री. हरीबा बंदाजी बाबमारे मु. वडगांव, पो. सुलुंड ता. कुळुंब जि. उस्मानाबाद	२५
२५	श्री. दोशेराव बर्माजी बनसोडे मु. पो. गंगापूर, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२५
२५	श्री. संभाजी रामजी मस्के मु. गंगापूर, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२५
२५	श्री. सदाशिव बर्माजी बनसोडे मु. गंगापूर, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२५
२५	श्रीमती ममताबाई नामदेवराव सरवडे मु. मुईसंगम, पो. गातेगांव, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद	२५

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव
६४	श्री. हरीबा बर्नोनी बनसोडे मु. गंगापूर, ता. लातूर, जि. उस्मानाबाद
६४ अ)	श्री. मारुती ताल्लाबा सरपते
६४ ब)	श्री. तुकाराम बाबू गायकवाड
६५	श्री. रमाकांत कृष्णाजी सावर्डेकर
६५	श्री. मल्हारी टिकाजी दोडे बारहिल न्यू कॉलनी, चेंबूर
६५	के. येदुबाई तुकाराम सावंत स्मरणार्थ श्री. दिनकर संताजी चंदनशिचे यांचे मार्फत कमल निवास, सेंट पॉल स्ट्रीट, नायगांव, मुंबई
६५ अ)	श्रीमती चंद्राबाई संताजी चंदनशिचे सेंट पॉल स्ट्रीट, नायगांव, मुंबई १४
८२	श्री. ज्ञानदेव पांडुरंग माने
८७	श्री. दत्तात्रय लिंबाजी गायकवाड, मु. धामणी पो. तळेगांव, ता. बडगांव, जि. पुणे
८८	श्री. निंबाजी सदाशिव गाडे, गायकवाड चौक एरंडगांव, ता. येवले, जि. नाशिक
८८	श्री. निंबाजी येसूजी पगारे, मु. शिंगणे ता. चांदवड आंबेडकर चौक, मनमाड, जि. नाशिक
२३	श्री. हुंगरभाई कचरामाई चावडा मु. जमालपूर बाई, चमनपूरा चाळ, अहमदाबाद
२३	श्री. बाबुभाई जुगतदास वणकर मु. अहमदाबाद वैश्य समामोगे टेकराबास घर नं. अ १/६४४४-अहमदाबाद

आश्वासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	पृष्ठ
२३	के. महारेंव गेनुजी अडसूळ यांचे स्मरणार्थ श्री. जी. एम्. अडसूळ यांचे मार्फत बी. डी. डी. चाळ नं. ७ बी नायगांव, मुंबई नं. १४	२५
२५	श्री. राम कमळाजी साळवे मु. बलंग पो. दासगांव, ता. महाड, जि. कुळाबा	२५
२५	के. रावजी जाबाजी भावेराव यांचे स्मरणार्थ त्यांचे तीन मुलगे व एक बंधू यांजकडून मनमाड, जि. नाशिक	२५
१०	श्री. माधव विठोबा मोरे मु. पहर, ता. जामनेर जि. पूर्वे खानदेश	२५
१०	श्री. भिकू दगडू शिंदे, मु. वारामती, जि. पुणे	२५
२५	श्री. गोविंद नारायण सावंत मु. जांबून, ता. कोतबडे जि. रत्नागिरी	२५
२५	श्री. कोंडजी तुकाराम कांबळे अॅटोप विहिलेज वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१	२५
२५	श्री. पी. पी. गरूड, अॅटोप विहिलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१	२५
२५	श्री. सत्ताराम रावळाजी दोडे अॅटोप विहिलेज वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१	२५
२५	श्री. जी. अर शेजवळ, अॅटोप विहिलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१	२५
२५	श्री. एम्. टी. गांगुर्डे, अॅटोप विहिलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१	२५

आशवासन पूर्ण केलेल्या व्यक्तींची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव
९०	श्री. पोपट सखाराम बोडारे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१
९०	श्री. जगन्नाथ भिमाजी दिरे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई ३१
९०	श्री. कोंढाजी रामजी कापडणे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई ३१
९०	श्री. चिमणराव कचरु अडिरे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१
९०	श्री. रंगुबाई कळुजा खरे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१
९०	श्री. पाहुंग महादेव गांगुडे, अँटोप विहलेज, वडाळा बी. सी. आणि ई ब्लॉक, मुंबई नं. ३१
१४	श्री. संकर गोविंद लाडगे, न्यू लेबर कॅम्प शिवाडी, ब्लॉक नं. ५, खोली नं. ५, मुंबई नं. १५
७१	कै. काळुजी लक्ष्मण साळवे यांचे स्मरणार्थ श्री. कै. बी. साळवे यांचे हस्त अँटोप विहलेज, वडाळा, मुंबई नं. ३१
२३	श्री. भिकू तायाण्या कांबळे शिवाडी बी. डी. सी. चाळ नं. १३, मुंबई नं. १५.

आशवासन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	आशवासन	मिळाले
२५	स्वप्नना- ज्यांचे आशवासन अपूर्ण आहे, त्यांनी आपल्या आशवासनाची संपूर्ण रक्कम लवकरच पूर्ण करावी ही विनंती.		
२५	पृष्ठ		
९९	दलित वर्ग को-ऑ. ही. सो. कुर्ली महार कॉलनी	रु. ४००	रु. ४०
८६	श्री. सखाराम देवजी पवार, वाघविकर खो. नं. ६४, चाळ नं. २, चंदनवाडी, मुंबई	२२५	५५
८५	श्री. घोडोराम महादेव जाधव	१६०	१०
२५	श्री. भिकाजी राणूजी ठोकळे, उप-मुख्य शिक्षक	१५५	२५
८१	श्री. देवजी महादू बोले, शिक्षक मु. पो. रेणाबी ता. सोनापूर, जि. सातारा	१४०	११०
२५	श्री. वी. एम. गायकवाड बी. डी. सी. चाळ नं. २०, नायगांव, मुंबई	१३१	४७
२५	श्री. बाबू लक्ष्मण मोहिते कानरोलकर पोलीसलाव, मरीन लाईन्स, मुंबई नं. २	१२५	१९
८५	श्री. आर्. एफ. हिंदळेकर, चाळ नं. १ खो. नं. १९, वेळामिम रोड, मुंबई नं. ८	१२०	६०
८६	श्री. वि. तु. जाधव, बी. ए. (ऑनर्स) C/o भारत चूपाण प्रिटींग प्रेस, गोकुळदास पास्ता रोड, दादर, मुंबई	१११	२५
८५	श्री. मीराबाई पंढरीनाथ पगारे	११०	२०
७३	श्री. लाडाबाई बिहुल पेडामकर आचेकर रोड, वांद्रे, मुंबई	१०१	८०
७७	श्री. शेवंताबाई भिकाजी भोसले श्री. बी. बी. भोसले यांचे मार्फत मु. बान्हे, ता. पुरंदर, जि. पुणे	१०१	२०
७७	कै. आनक सयाजी सातदिवे यांचे स्मरणार्थ श्री. जी. ए. सातदिवे यांचे मार्फत बडगांव, इगतपुरी	१०१	७६-२आ.

आश्वासन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नाव	आश्वासन	मिळाले
७४	कांतीकारक जलसा मंडळ, सिन्नरका कुर्ली श्री. दादा तुळशीराम शेजवळ यांचे मार्फत	१०१	५१
७५	राहुळ जलसा मंडळ, कुर्ली	१०१	५१
५४	श्री. आर. बी. खरात, माजी कार्पोरेटर वरळी म्यु. चाळ, मुंबई नं. १८	१०१	१०
५५	सौ. मंगारेबाबाई ऐदाळे श्रीमती गंगु निलकंठ ऐदाळे मार्फत चाळ नं. १६३ फॉरेस्ट, सोलापूर	१०१	५१
५७	श्री. लक्ष्मण महादेव सुतकर मु. पो. बेगमपूर, ता. मोडोळ, जि. सोलापूर	१०१	८६
७१	श्री. आनंदराव एस्. भोसले देगांवकर बी.ई. एस्. टी. चाळ नं. २, खो. नं. १३४ परळ, मुंबई नं. १२	१०१	६१
७२	श्री. शंकरराव खंडेराव कसबे, पिंपळवडीकर लव्हलेन, चाळ नं. ३, मुंबई	१०१	११
५०	श्री. पी. टी. मधाळे, सातारा	१०१	५
५१	श्री. ओंकार अमृता म्हसडे, जनता एजंट मु. माळेगांव, इस्लामपूरा शोपडपट्टी, जि. नाशिक	१०१	४१
५४	फै. केशवराव सहादेव बागळे (तिसगांवकर) स्मरणार्थ श्रीमती जनाबाई केशवराव बागळे यांचे मार्फत मिस्त्री विल्डींग, ज्यु. कॉलनी पार्श्व रोड, कुर्ली मुं. नं. ७०	१०१	३०
५०	भेंडाळी आढाव समस्त बंधू श्री. मोगळ मिकाजी आढाव यांचे मार्फत मु. भेंडाळी ता. निफाड जि. नाशिक	१०१	२५

आश्वासन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

पृष्ठ	व्यक्तीचे नाव	आश्वासन	मिळाले
५२	ग्रामीण विभाग शे. का. फे. शाखा नं. १ २२५, शनिवार पेठ, तळेगांव जि. पुणे, मावळ विभाग श्री. पी. व्ही. गरुड, सेफ्टरी मार्फत	१०१	५१
७३	ओझर समस्त मंडळी पो. ओझर, ता. निफाड, जि. नाशिक	१०१	४०
७६	नसरबाडी फौज (रमापती चौक) पंच समान सेवा मंडळ मु. मुसावळ, जि. पू. खानदेश श्री. बाबुराव रामदास साळवे, सेफ्टरी यांचे मार्फत	१०१	५१
७७	रमाकांत जलसा मंडळ समस्त महार मंडळी, गायकवाड चौक मनमाड, ता. नांदगांव जि. नाशिक	१०१	७५
६६	श्री. विठ्ठल हरी कदम बडील श्री. हरी लुकाजी कदम माणकेश्वर रसूल बोहरी चाळ, नं. २६८ खो. नं. ७, रे रोड, माझगांव मुं. नं. १०	१०१	२०
६६	श्री. भाऊ रावजी मोरे, मोरबाग रोड चाळ नं. ५ जुना, १ माळा, नायगांव, मुं. १४	१०१	१०
६६	श्री. अमृतराव इंदोरकर मु. इंदूर	१०१	५०
६६	श्रीमती लक्ष्मी सोलंकी मुंबई	१०१	२५
८५	सौ. प्रेमलताबाई शंकरराव दारोळे	९५	३५
८५	श्रीमती खाशीबाई मारुती खंडकर	९०	३०

आश्वामन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

सूचना- ज्यांचे आश्वामन अपूर्ण आहे, त्यांनी आपल्या आश्वामनाची संपूर्ण लवकरच पूर्ण करावी ही विनंती.

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	आश्वामन	मिळाले
३४	श्री. तुकाराम महादेव गुरकर मु. पो. मलकापुर, जि. बुलढाणा रेल्वे ग्यांग नं. १३, रेल्वे स्टेशन, मलकापुर	रु. ७५	रु. ६०
१८	श्री. नारायण तुकाराम सफट	६०	
१८	श्री. रामचंद्र महादेव बीर	६०	
३१	श्री. कृष्णा सुयाजी घाटके, चंदनवाडी चाळ नं. २, लो. नं. ६५, चिरावाझार मुं. २	५१	२१
३१	श्री. रामभाऊ सोमानी मांडवधरे कुबगांव, ता. जि. उमरावती	५१	११
३२	श्री. सी. यु. गवई, पौंवर हाऊस चाळ नं. ४२२, सेटल रेल्वे, मुसावळ	५१	१३
३४	कै. सशुबाई बापूजी लोखंडे मुसावळ, पूर्वे खानदेश	५१	११
८१	श्री. हरी काळजी उनवणे, वनू ओझरकरांची चाळ नं. ८, दुसरा माळ, कामाठीपुरा मुं. ८	५१	४१
१४	श्री. गणपत तुळशिराम साबळेकर मु. साबळे, पो. पेण, जि. कुडावा	५०	२५
८५	श्रीमती शेवंतीबाई पवार	३५	५
२१	श्री. बनावई सोनजी भाळेराम, चिनावलकर श्री. एस्. एस्. भाळेराम यांजकट्टन, जि. पूर्वे खानदेश	३१	२१
१२	श्री. पांडू रामजी वैरागळ सी. एफ्. व्ही. डी. अनफिट व्हेईकल पार्क खडकी, पुणे नं. ३	३०	१०

आश्वामन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

सूचना- ज्यांचे आश्वामन अपूर्ण आहे, त्यांनी आपल्या आश्वामनाची संपूर्ण रकम लवकरच पूर्ण करावी ही विनंती.

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	आश्वामन	मिळाले
१२	श्री. गेजूती गुंडीवा उद्धगे, मु. तांदुळवाडी पो. ता. पराट, जि. उस्मानाबाद	रु. ३०	रु. २५
१	श्री. तुकाराम रामचंद्र मेरे कै. मातोश्री चांगुगाबाई रामचंद्र मेरे स्मरणार्थ नायगांव बी. डी. डी. चाळ नं. ७ मुं. नं. १४	२५	१२
१	श्री. तुकाराम जागनु डावरे बी. डी. डी. चाळ नं. ७ बी. नायगांव, मुं. १४	२५	९
१	श्री. लक्ष्मण सखाराम येलवे बी. डी. डी. चाळ नं. ७ बी. नायगांव मु. १४	२५	९
४	श्री. लक्ष्मीबाई सखाराम भाळेराम रावळी कॅम्प, पळी चाळ नं. टी. २३ लोळी नं. १७ मुंबई नं. २२	२५	५
७	श्री. चंद्रकांत पांडुरंग तांबे (आडीकर) दिलार्ड रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. २० मुं. १३	२५	१७
९	श्री. विंगळानी भिवाजी तांबे पहिली महार चाळ, एम्. जी. रजि. अन्फिटल (कॅम्प) कांमा व्हेईडी, परेटी	२५	२०
११	श्री. ग. नं. बनकर यांजकट्टन कै. गोविंद हनुमंत बनकर यांचे स्मरणार्थ नांदे, जि. पूर्वे खानदेश	२५	१०
१२	श्री. आर. आर. पाडळे अन्फिट व्हेईकल पार्क, सी. ए. एफ्. व्ही. डेपो खडकी, पुणे २	२५	१७
१२	श्री. नामदेव भजेराम सोनवणे स्वदेशी मिल, नवी वंशनीची चाळ, कुर्ली	२५	५

आश्वासन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

सूचना:- ज्यांचे आश्वासन अपूर्ण आहे, त्यांनी आपल्या आश्वासनाची संपूर्ण लक्ष्मण पूर्ण करावी ही विनंती.

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	आश्वासन	मिळाले
१३	कै. कालुषाबा गुरुड रडेगांवकर यांचे स्मरणार्थ श्री. शिवक कालुजी गुरुड यांचे तर्फे	रु. २५	रु. १
१५	श्री. दगडू मनु गावकवाड पड्याची चाळ, कॅरेल रोड, मुंबई	२५	
१५	श्री. क्षिरक उयोतिराम दामाडे, मु. लाजगांव पो. नांदे, ता. पाचोरे जि. पूर्वे खानदेश	२५	
१५	कै. राणोजी माणकुजी कदम तुळजापूरकर यांचे स्मरणार्थ श्री. एम्. आर्. रुदन, बरळी, यांजकडून चाळ नं. ४७, लो. नं. ७३, मुंबई २८	२५	
२०	सौ. अनुसुयाबाई निकम यांचे स्मरणार्थ मु. करंजगांव, ता. चाळीसगांव जि. नाशिक	२५	
२१	श्री. भिका गैणा दामाडे मु. नांदे, ता. पाचोरे, जि. पू. खानदेश	२५	
२१	श्री. एम्. एन्. पगारे मु. पेटेलवाडी, पार्सेप रोड, कुर्ली	२५	
४१	श्री. चंद्रमान कोडीबा लेकेखरी	२५	
८१	सौ. आनंदीबाई भगवंत मायकवाड रावळी कॅम्प, मुंबई नं. २२	२५	
८२	श्रीमती विठ्ठलबाई गंगाधर शिरसाठ, शिक्षिका	२५	
८३	श्री. यशवंत सुकाजी माळवे	२५	
८३	कु. सुशिलाबाई विठ्ठल उपशाम	२५	
१०	श्री. लक्ष्मण भागोजी लोखंडे, मुसाबळ इदीवाळा चाळ, जि. पूर्वे खानदेश	२५	

आश्वासन पूर्ण न केलेल्यांची यादी

सूचना:- ज्यांचे आश्वासन अपूर्ण आहे, त्यांनी आपल्या आश्वासनाची संपूर्ण रकम लक्ष्मण पूर्ण करावी ही विनंती.

पृष्ठ	व्यक्तीचे नांव	आश्वासन	मिळाले
१०	कै. रामजी पांडुरंग ज्ञेडकर, यांचे स्मरणार्थ पुरोहीत व उयोतिपी नायगांव, चाळ १२ बी. मुंबई	रु. २५	रु. ११
१०	श्री. हिराणा विठ्ठल ग्यापनीत, मु. तक्रवाबाई, कुर्ली	२५	१०
११	श्री. लक्ष्मण दादूजी घेंडे, गुरुजी सिद्धार्थ कॉलनी, चेंबूर	२५	१०
१३	कु. प्रमिला भिकाजी यशवंते रावळी कॅम्प, लो. नं. ६, मुंबई	२५	१०

हीरक-महोत्सव

वाढ नं. १ कुळाबा, मुंबई

चाळ कमिटीची एकूण जमलेली रकम

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१	रेतीचा धक्का, कुळाबा मिल चाळ	६६४	०
२	दुसरी कोळीगल्ली, म्यु. चाळ १३ बी, पंच नं. ४, धाकटा कुळाबा	५०५	०
३	बुद्ध ज्ञाती पंचायत नं. ८ हौमजी स्ट्रीट, महाधीर विन्डीग	२७२	८
४	पायलट बंदर, बुद्ध ज्ञाती पंचायत नं. १	२८८	०
५	महाराष्ट्र बुद्ध ज्ञाती पंचायत, शाळा नं. २ बेरा स्ट्रीट, कुळाबा, मुंबई	२४५	४
६	बुद्ध ज्ञाती पंचायत नं. २१०, मध्य कुळाबा	२२१	०
७	सुलनिवास विन्डीग, पास्तालेन १, २, व ३ बुद्ध ज्ञाती पंचायत नं. १८५	१७५	०

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
८	पोलीस कोर्ट मल्ली, बेराबाजार स्ट्रीट	११८	
९	अपोलोपिअर, रॉयल बॉम्बे एन्ड क्लब बेंचर	११०	
१०	एअर रेगिमेंट, पंदिंग स्टेशन प. नं. ६	१६९	
११	टाटा ग्रीन हॉटेल, हॉल नं. २	१४०	
१२	धोबी चाळ, निगम रोड कुलाबा, मुंबई	७६	
१३	सुंदर नगरी, कुलाबा	३८	
		एकूण रक्कम	३,०२२

वार्ड नं. २ फोर्ट, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
१४	फत्तर बंदर, कोचीन स्ट्रीट, म्यु. चाळ	६६५	
१५	सेंट जॉर्ज हॉस्पिटल, फोर्ट	४७५	
१६	हनुमान विल्डींग, बझार गेट स्ट्रीट	३२७	
१७	कामा हॉस्पिटल, कुकशांक रोड, फोर्ट	१९८	
१८	घर नं. ३४, दुसरा माळा, कालिकत स्ट्रीट फिअर रोड	२३३	
१९	फत्तर बंदर, आपाची चाळ, कोचीन स्ट्रीट	२११	
२०	कारवार स्ट्रीट, फिअर रोड	६०	
२१	कॅडी हाऊस, तिसरा माळा, मेरोबंदर रोड	५३	
२२	कमळा मॅन्शन, अर्धरबंदर रोड पंच र. नं. २५०	३५	
		एकूण रक्कम	२,२५७

वार्ड नं. ३ कॉफर्ट मार्केट

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
२३	फ्लटिंग रोड, म्यु. चा. नं. ए आणि बी बुद्ध ज्ञाती पंचायत र. नं. १६	२,४०२	
२४	फ्लटिंग रोड, म्यु. चा. नं. १७ ए ब्लॉक तळमजला पं. नं. १७	८१५	

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
२५	फ्लटिंग रोड, म्यु. चाळ, बुद्ध ज्ञाती पं. नं. २१७	३१७	०
२६	कर्नाक बंदर, बी. पी. टी. चाळ	२२६	०
२७	गामडीया रोड मुंबई कर्नाक बंदर रोड, बी. टी. हॉस्पिटल स्पानिक पंच १८३	११२	०
२८	साबुसिटी क रोड, म्यु. पत्र्याची चाळ नं. ३७	१००	०
		एकूण रक्कम	३,९७२

वार्ड नं. ६ भेंडीबाजार, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
२९	उमरखाडी चाळ नं. ४२, जेलरोड नॉर्थ र. नं. २९	२८७	०
		एकूण रक्कम	२८७

वार्ड नं. १० घोषीतलाव, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
३०	घोषीतलाव स्पानिक पंच नं. ३०	३८५	३१
३१	बंदनवाडी, बी. आय. टी. चाळ नं. २	४१०	८
३२	बंदनवाडी, बी. आय. टी. चाळ नं. ६ ज्ञाती पंचायत नं. ११७	३३०	८
३३	चिराबाजार, मोनापूर लेन, मुंबई ४	९२	०
		एकूण रक्कम	१,२१८

वार्ड नं. १४ वाळकेश्वर, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
३४	७१ बी. सी. कलकत्तावाला इस्टेट लॉर्मिस्टन रोड, मुंबई	३००	०
३५	दाम्बाला चाळ, पपनसवाडी, गवाडियाटॉक	८५	०
		एकूण रक्कम	३८५

वार्ड नं १५ ताडदेव, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
३६	बेलासिस रोड, बी. आय्. टी. चाळ नं. १, ३, ५, ६ व ८, मायखळा	७८०	०
३७	बेलासिस रोड, बी. आय्. टी. चाळ नं. १८, पं. नं. ४०	४३१	०
एकूण रकम		१,२११	०

वार्ड नं १७ कामाठीपुरा, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
३८	कामाठीपुरा स्टेबल स्ट्रीट म्यु. चा. स्या. पं. नं. ४५	८४९	०
३९	जयरामभाई लेन, जुनी डोर चाळ नं. २५ बी. व सी.	३९५	०
३९-अ	सावकारी बेठी डोर चाळ, नं. १९ जयराम भाई लेन	४७	०
४०	कामाठीपुरा दक्षिण लोकसेवा मंडळ १० बी गल्ली, मुंबई	२०२	८
४१	वाण्टी रोड, म्यु. चाळ, कामाठीपुरा ई वेस्ट, पं. नं. ४७	२०७	०
४२	दत्तदिगंबर प्रासादिक भजन मंडळी घर नं. ८५, तळ मजला १३ बी गल्ली	२२०	०
४३	ओचितपाडा, नाना सुरलाची चाळ सुखलाजी स्ट्रीट, मुंबई	१५१	०
४४	बटाटा चाळ, फॉकलॅंड रोड, मुंबई	१०९	८
४५	५८ कामाठीपुरा, ९ बी गल्ली	७९	०
४६	रीपन रोड, केले मिन्डींग, जुना खडा पारशी मजीक	२४	०
४६-अ	दक्षिण कॅडरेशन कामाठीपुरा	२४३	०
एकूण रकम		२,५२७	४

वार्ड नं १८ ताडवाडी, माझगांव, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	ठ.	आणे
४७	माणकेश्वर रमूल बोहरी चाळ नं. २६६ ए व २६७	६५२	०
४८	घोडपदेव धाकू मभूषी वाडी पट्याची चाळ नं. ३१८, खो. नं ११	४१७	०
४९	बी. आय्. टी चाळ नं. १३, ताडवाडी	४००	०
५०	बी. पी. टी. रेल्वे दगड चाळ, माणकेश्वर देवळा समोर	३९२	०
५१	बी. आय्. टी. चाळ नं. ८, ताडवाडी	३६९	०
५२	बी. पी. टी. चाळ नं. ५ व ६, वाडीवंदर रोड	३५७	८
५३	बी. आय्. टी. चाळ नं. ९, ताडवाडी	३२६	०
५४	बी. आय्. टी. चाळ नं. १२, ताडवाडी	३१४	०
५५	अंजीस्वाडी, हरीराय भिमजी चाळ	२३४	०
५६	बी. आय्. टी. चाळ नं. १५, ताडवाडी	१९०	०
५७	बी. आय्. टी. चाळ नं. १०, तळमजला सेट मेरी रोड, मुंबई	१४४	०
५८	घोडपदेव म्यु. हराणी चाळ नं. २७१ ए व बी.	१४४	०
५९	ट्रॅन्स पोर्टेशन बक्स शॉप, कोल अॅन्ड वॅगन सिक सापटींग गुडस (से. रेल्वे) वाडीवंदर	११३	४
६०	चांपशी भिमजी रोड शामजी मुरारजी वाडी (अंजीर वाडी)	१३२	८
६१	माझगांव म्हातारपालवाडी, तुळझिकाडी	१११	९
६२	सेंट्रल रेल्वे चाळ, म्हातारपालवाडी रोड	१४	८
६३	बी. पी. टी. रेल्वे सिमेंट चाळ नं. १७ नबाव टँक रोड, मुंबई	१९७	०

६४	नरीवाळ बौटांचाळ	१३०	
	बाफरमाई कानजीची वाडी, सेटमेरी रोड		
६५	वाई नं. १८ दलित फेडरेशन, ताडवाडी	६१८	
	एकूण रकम	५,२८६	

वाई नं. १९ लव्हेलेन, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
६६	बी. आय. टी. चाळ नं. ३ दुसरा व तिसरा मजला ए. आर्. पी. चाळ लव्हेलेन	५८०	०
६७	बी. आय. टी. चाळ नं. १२, दुसरा मजला	४४३	०
६८	बी. आय. टी. चाळ नं. २, तिसरा मजला	१९९	०
६९	बी. आय. टी. चाळ नं. ३, तळ मजला	१४१	०
७०	बी. आय. टी. चाळ नं. २, तळ मजला	१२४	०
७१	बी. आय. टी. चाळ नं. २, पहिला मजला	९३	०
७२	व्हिन्टोरीया रोड, ३ री कॉस गळी	२००	४
७२-अ	मराठा हॉस्पिटल ससेक्स रोड, म्यु. कंपाऊंड	४७	४
७२-ब	वाई नं. १९ दलित फेडरेशन, लव्हेलेन	८०८	०
	एकूण रकम	२,६३५	८

वाई नं. २० आग्नीपारा, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
७३	आग्नीपारा, बी. आय. टी. चाळ नं. २० दुसरा व तिसरा मजला	३३९	०
७४	आग्नीपारा, बी. आय. टी. चाळ नं. ३	२५०	०
७५	टँक पाखाडी स्ट्रीट, म्यु चाळ नं. १ व २	२३३	०
७६	म्यु. चाळ नं. ५, टँक पाखाडी स्ट्रीट	३६५	०
७७	बेहरामजी विन्डींग, पाळमजी हॉटेल हेअर रोड	१७७	०
७८	बी. आय. टी. चाळ नं. २३ पं. नं. ५३	१६९	०

७९	झार्क रोड, बी. आय. टी. चाळ नं. १ ते ४	८६	०
८०	आग्नीपारा, चाळ स्ट्रीट नं. ९ व ११ पं. नं. १९९	८१	८
८१	सांखळी स्ट्रीट २ री गळी, मोरावाई विन्डींग	७५	०
८२	मोरलँड रोड, दगड चाळ	८३	०
८३	बी. आय. टी. चाळ नं. २४, तिसरा मजला	६२	०
८४	८१ मोरलँड रोड, दगड चाळ, मायखळा	४५	०
८५	सांखळी स्ट्रीट, तिसरी गळी	२७	०
८६	बी. आय. टी. चाळ नं. २० पहिला मजला पं. नं. २०८	२०	०
८६	वाई नं. २० दलित फेडरेशन, आग्नीपारा	४४२	०
	एकूण रकम	२,४५४	८

वाई नं. २१ झार्क रोड, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
८७	झार्क रोड, गोरक्षणाचा तबेडा पन्पाची चाळ	१८७	०
८७	वाई नं. २१, दलित फेडरेशन, झार्क रोड	५५०	०
	एकूण रकम	७३७	०

वाई नं. २३ शिवडी, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
८८	बी. डी. डी. चाळ नं. १३, शिवडी	९५	०
८८-अ	न्यू लेबर कॅम्प शिवडी	१८३	१२
	चाळ नं. २, ३, ४ व ५		
८९	शिवडी न्यू लेबर कॅम्प	८९	४
९०	चटई चाळ नं. १०, ९ व ८, कौटन घाट	४९	०
९१	बी. डी. डी. चाळ नं. १३ व १५	११०	०
९२	वाई नं. २३, दलित फेडरेशन, शिवडी	४२९	०
	एकूण रकम	९५६	०

वार्ड नं. २४ अविवाही, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
९२	काळाचौकी वी. पी. टी. चाळ नं. २२ पहिला माळा	१६४	०
९३	फामजी चाळ, अविवाही पं. नं. २६	७०२	६
	एकूण रक्कम	८६६	

वार्ड नं. २५ परेल, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
९४	म्यु. ब्रेठी चाळ नं. २, ३ व ४, सुपारी बाग रोड, पोयवावडी	४६०	८
९५	सेंट्रल रेल्वे, मिनीटरी ब्यारेक्स परेल सुपारी बाग रोड, मुंबई	४६८	०
९६	बी. ई. एम्. टी. चाळ नं. २ सुपारी बाग रोड, परळ	५१४	९
९७	म्यु. बी. आय. टी. चाळ नं- १, २, व ३ परेल	३०९	४
९८	सरफ पट्ट्याची चाळ नं. १ बी. आय. टी. ज्ञा. पं. नं. ८५	२७६	१२
९९	सरकारी ढाल चाळ पं. नं. ९४ टॅक रोड	१८३	८
१००	सितारामाचा अड्डा पं. नं. ९६, टॅक रोड	१३५	०
१०१	टाटा मिल्स चाळ नं. ६ स्था. पं. नं. ९०, पोयवावडी, परेल	१०९	०
१०२	बी. आय. टी. चाळ नं. ६, सुपारीबाग रोड	१२३	०
१०३	हाफ्किन इन्स्टीट्यूट, परेल	१४२	०
१०४	बुद्ध ज्ञानी पंचायत र. नं. ८५, परळ सुपारीबाग रोड बी. आय. टी. चा. नं. १	६४	०
१०५	से. रेल्वे, मिनीटरी ब्यारेक्स चाळ नं. ८	४२	४
	एकूण रक्कम	२,८२७	१३

वार्ड नं २६ नायगांव, दादर, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१०६	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं १६ वी.	७६०	०
१०७	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १७ ए	७४५	०
१०८	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. ७ वी.	५७७	०
१०९	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. ६ ए.	५४२	८
११०	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. ४ ए.	२,९२३	३
१११	सेंट्रल रेल्वे स्ट्रीट बिल्डींग, गोविंदजी केणी रोड	३६४	०
११२	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १९ वी.	३२९	०
११३	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. २३ वी. बी. जे. देवठळकर रोड, मुंबई	३५२	०
११४	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. ३ ए	२६९	०
११५	कोहिनूर मिल चाळ नं. १० स्था. पं. नं. १११	२५७	०
११६	कासारवाडी, म्यु. चाळ पत्तावाही ठक्कर रोड, मुंबई	२१४	४
११७	दादर 'एफ' वार्ड, स्टेबल म्यु. चाळ नं. ७ पं. नं. ११४	१८८	०
११८	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १५ ए	१८३	०
११९	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १३ ए	२२६	०
१२०	दादर मेन रोड, म्यु. चाळ, सूर्य सिनेमा गल्ली	१६४	०
१२१	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १४ वी.	१९६	०
१२२	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १२ वी.	१२२	८
१२३	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १३ वी.	१०१	०
१२४	नायगांव, क्रॉस रोड, जुनी पोए ऑफिसवाडी	६८	०
१२५	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. ८ वी.	४७	०
१२६	नायगांव, वी. डी. डी. चाळ नं. १५ वी.	४५	०

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१२७	सुपारीवाळा बंगला, दादासाहेब फालके रोड	३५	०
१२८	नायगाव, बी. डी. डी. चाळ नं. १० बी	२२	४
		एकूण रकम ८,७३०	११

वाढ नं. २६-अ वडाळा, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१२९	अँटॉप विहिलेज वडाळा, ब्लॉक नं. बी, सी, ई	८७३	७
१३०	अँटॉप विहिलेज वडाळा ब्लॉक नं. जे, जी, एन्, एल्, सी	२९०	०
१३१	जुना वडाळा, पक्की चाळ बी. पी. टी. रेल्वे चाळ	१८६	८
१३२	अँटॉप विहिलेज वडाळा, बी ब्लॉक	१८४	०
१३३	अँटॉप विहिलेज वडाळा, बी ब्लॉक बी. पी. टी. एल्. ब्लॉक	१५१	०
१३४	बी. पी. टी. रेल्वे चाळ, ब्लॉक जी	१४०	०
१३५	बी. पी. टी. रेल्वे चाळ, ब्लॉक एफ	९०	०
१३६	बी. पी. टी. रेल्वे चाळ, ब्लॉक ए	४८	०
		एकूण रकम १,९६२	१५

वाढ नं. २८ रावळी कॅम्प (भिमनगर) मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१३७	रावळी कॅम्प, दलित महिला मंडळ	२६३	०
१३८	रावळी कॅम्प, पक्की चाळ नं. टी. २३	३८०	०
१३९	कोळवाडा भिमनगर, कच्ची चाळ नं. ७	२००	८
१४०	कच्ची चाळ नं. ८	१८३	०
१४१	कच्ची चाळ नं. ४ व ५	१३७	८

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१४२	कच्ची चाळ नं. १६ व १९	१३४	८
१४३	कच्ची चाळ नं. १०	१२५	०
१४४	कच्ची चाळ नं. १७	१८०	१३
१४५	कच्ची चाळ नं. ३	१९६	०
१४६	कच्ची चाळ नं. २७ व २८	११७	०
१४७	कच्ची चाळ नं. १३	१०९	०
१४८	पक्की चाळ नं. टी. ९	११२	०
१४९	कच्ची चाळ नं. ३६	१०८	०
१५०	कच्ची चाळ नं. २०	११५	८
१५१	कच्ची चाळ नं. ३७	१०२	८
१५२	कच्ची चाळ नं. टी. ७	१०१	०
१५३	कच्ची चाळ नं. २५	९५	०
१५४	पक्की चाळ नं. टी. २७	७३	०
१५५	कच्ची चाळ नं. १	९१	०
१५६	पक्की चाळ नं. टी. ९, ३	९१	०
१५७	कच्ची चाळ नं. ११	१५६	०
१५८	कच्ची चाळ नं. १२	८८	०
१५९	कच्ची चाळ नं. २	१७५	०
१६०	कच्ची चाळ नं. २६	१५९	८
१६१	कच्ची चाळ नं. २३	८३	०
१६२	पड्याची चाळ, भिमवाडी ब्लॉक नं. १	११८	०
१६३	कच्ची चाळ नं. ९	४२	८
१६४	श्रीव कोळवाडा श्रेण्डपट्टी रावळी कॅम्प चाळ नं. ४० समोर	१७	०

एकूण रकम ३,७५४ ५

वाट नं. २९ डिजाईड रोड, मुंबई

वा. क. नं.	वाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१६५	बी. डी. डी. वाळ नं. २३, डिजाईड रोड	७२१	०
१६६	बी. डी. डी. वाळ नं. २९	७१३	८
१६७	आर्षर रोड, म्यु. वाळ, ब्लॉक बी	६९४	०
१६८	बी. डी. डी. वाळ नं. २०	६२७	०
१६९	बी. डी. डी. वाळ नं. १९	५७१	०
१७०	बी. डी. डी. वाळ नं. ३०	३८४	२
१७१	बकन्याचा अड्डा, म्यु. वाळ वाळ नं. ४६८	३६९	०
१७२	बी. डी. डी. वाळ नं. १४	४८	०
१७२-अ	सुधागड ताडुका, जि. कुलाबा येथील मुंबईमध्ये राहणारी मंडळी यांचे मार्फत, डिजाईड रोड	१७७	०
१७३	बी. डी. डी. वाळ नं. २८	३०३	०
१७४	नवीन म्यु. विन्हींग, चिंचपोकळी बोर्षर रोड, मुं. नं. ११	२६२	०
१७५	बी. डी. डी. वाळ नं. १८ पं. नं. ६७	४७०	८
१७६	होसाभाईची वाळ नं. ११८ करीरोड कॉम लेन, लीलेव्हड	२२०	०
१७७	दावणीची वैठी वाळ नं. १	१९०	०
१७८	बी. डी. डी. वाळ नं. ३	१७०	१२
१७९	बी. डी. डी. वाळ नं. ३२	१६२	०
१८०	बी. डी. डी. वाळ नं. २१	१६६	०
१८१	बी. डी. डी. वाळ नं. ६	१९१	९
१८२	बी. डी. डी. वाळ नं. २७	५८०	०
१८३	दादाभाईची वाळ नं. २१	२२३	८
१८४	बकन्याचा अड्डा, पन्त्याची वाळ, झोपडपट्टी	५७	०
१८५	इस्माईल इब्राहीम वाळ, दिपक सिनेमा समोर	१३१	०
एकूण रक्कम		८,४३१	१५

वाट नं. ३० एन्फॉन्स्टन रोड, मुंबई

वा. क. नं.	वाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१८६	महिमाची वाळ, एन्फॉन्स्टन रोड	१,१४३	०
१८७	ब्राह्मण वाळ नं. ५६, कॅरेल रोड	३६९	०
१८८	भरीची वाळ, तुळशीपाईप रोड	३१९	०
१८९	पाद्रीची वाळ, कॅरेल रोड	२२६	०
१९०	शिवराम व लक्ष्मीबाई आर्षी वाळ	१८०	८
१९१	महीमाची वाळ, वेल्लेकर बॅंड	१६५	०
१९२	वेस्टर्न रेल्वे, कॅरेल रोड, पन्त्याची वाळ	१८९	०
१९३	वेस्टर्न रेल्वे वाळ नं. ११ ई	१०५	०
एकूण रक्कम		२,६९६	८

वाट नं. ३१ वरळी, मुंबई

वा. क. नं.	वाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१९४	बी. डी. डी. वाळ नं. ९२, वरळी	७६५	०
१९५	बी. डी. डी. वाळ नं. १०६	५५२	०
१९६	बी. डी. डी. वाळ नं. २	५१५	८
१९७	बी. डी. डी. वाळ नं. ४०	३७५	०
१९८	बी. डी. डी. वाळ नं. ४१	३२८	०
१९९	बी. डी. डी. वाळ नं. १४	३३१	०
२००	बी. वाई, २९ लडघोव्हड पंपिंग स्टेशन स्टाफ कार्टर, वरळी	२३३	८
२०१	बी. डी. डी. वाळ नं. ५९	२२२	०
२०२	बी. डी. डी. वाळ नं. ९९	२०७	०
२०३	बी. डी. डी. वाळ नं. १५	२०९	०
२०४	बी. डी. डी. वाळ नं. २९, चौथा मजला	१५८	०
२०५	बी. डी. डी. वाळ नं. ४, तिसरा मजला	१६५	०
२०६	म्यु. वाळ नं. ५, ७, ९ व १०, वरळी नाका	१७५	१२

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२०७	बी. डी. डी. चाळ नं. ४, तळ मजला	१८१	०
२०८	बी. डी. डी. चाळ नं. ३९	२२६	०
२०९	बी. डी. डी. चाळ नं. ६१	२२७	०
२१०	बी. डी. डी. चाळ नं. ४, दुसरा माला	९४	८
२११	बी. डी. डी. चाळ नं. ८१	९४	०
२१२	बी. डी. डी. चाळ नं. ९८	९७	८
२१३	बी. डी. डी. चाळ नं. ८२	८१	०
२१४	बी. डी. डी. चाळ नं. ६०	७४	८
२१५	बी. डी. डी. चाळ नं. ५४	५४	०
२१६	बी. डी. डी. चाळ नं. ९७	८१	०

एकूण रकम ६,४४७ ४

वार्ड नं. ३४ माटुंगा, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२१७	माहीम, चुना भट्टी, वालासाहेबांची वाडी पितांबर लेन, पं. नं. १३०	७६	४॥
२१८	माहीम पांचपीर वाडी, रेशमनाला चाळ	४७	१
२१९	माटुंगा लेबर कॅम्प, चाळ नं. ९ व १०, डॉ. नं. १	१९८	०
२२०	माहीमकिडा पेंशनर लाईन, स्या. पं. नं. १३२	३७	८
२२१	माटुंगा लेबर कॅम्प, चाळ नं. १ ते ७	३०	८
२२२	न्यू माटुंगा लेबर कॅम्प, चाळ नं. १३	१०	८
२२३	न्यू माटुंगा लेबर कॅम्प, चाळ नं. १२	१९	०

एकूण रकम ४१८ १३॥

वाट्रे, खार, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२२७	पूर्व वाट्रे रेल्वे नं. १९ ई, नवपाडा रोड	१७६	८
२२८	न्यू शेरली स्या. पं. नं. २, र. नं. १९४ खार	११६	८
२२९	जुनी शेरली राजेन रोड (झोपडी) पं. नं. १९०	१३९	०
२३०	बौद्ध ज्ञाती पंच (पठार) वाट्रे र. नं. १४७ डॉ. आंबेडकर रोड	८३	०
२३१	८ भोईवाडा, वाट्रे पंचायत नं. १३४	७०	०
२३२	कोंकणस्थ बौद्ध कॉलनी, स्या. पं. वाट्रे	६९	४
२३३	न्यू शेरली, पं. र. नं. १५० डॉ. आंबेडकर रोड, वाट्रे	६१	४
२३४	सिद्धार्थ कॉलनी, खार, मांडाळी गव्हर्नमेंट न्यू रोड, खार पूर्व	१२३	१२
२३५	जुनी शेरली, राजेन रोड	६१	०

एकूण रकम ९०० ४

सांताक्रुझ, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२३६	नळाचा पाडा, वाकोला, पं. नं. १५६ सांताक्रुझ, मुंबई	२४३	१॥

एकूण रकम २४३ १॥

कुर्ली, मुंबई

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२३७	कुर्ली, तीन नळ स्टेशन, बॉर्डे पोलिस स्टेशन समोर	४६६	०
२३८	स्वदेशी मिल, नवी कंपनीची चाळ, चुनाभट्टी	३२२	०

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२३९	स्टॉटर हाऊस वार्ड, वा. क. कसाईवाडा	२१६	०
२३९-अ	कुर्ता शोपरापटी, श्री. वी. सी. कांबळे वांचा विभाग, मुंबई	१४३	०
२४०	विट्ठल चौक, कसाईवाडा	२९७	८
२४१	सुगार चाळ, पाईप रोड	१७३	०
२४२	ट्रिनिटी ऑटोमोबाईल कंपनी कुर्ता	१०५	८
२४३	स्वदेशी मिल कंपनीची जुनी चाळ, जुनामही	१४९	८
२४४	पोर्टर्स चाळ, फैलबान्पाची चाळ	७९२	१२
२४५	ट्रिनिटी ऑटोमोबाईल कंपनी बॅच अॅण्ड वार्ड समोर, वैठी चाळ लेबर कॅम्प, कुर्ता	१४०	०
२४६	जुनामही, चौलांबा, स्वदेशी मिलची चाळ	७६	०
२४७	फैलबान्पा, आश्रम बायबाला चाळ, जुना कुर्ता	८	०
२४८	कुर्ता, कसाईवाडा खाबर	४	०

एकूण रकम २,८९३ ४

घाटकोपर, मुंबई

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२४९	डॉ. दामजी चाळ, मोहळा नं. १	२८४	८
२५०	माणिकलाल चाळ, चिराग बाजार, आत्मा रोड	२०४	८
२५१	तीन चाळ, एक रस्ता हिंगणवाला जेन	१०३	०
२५२	घाटकोपर मेट्रल रेल्वे, लवाहर रोड	७८	०
२५३	बीड कॉलनी, मधूजी बोडानी चाळ आत्मा रोड, घाटकोपर	६७	०
२५४	मिना मुकादमाची चाळ, आत्मा रोड	१५९	८
२५५	डॉ. दामजीची चाळ, मोहळा नं. २	४२	८

एकूण रकम ९३९ ०

ठाणे तिवहा

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२५६	महागिरी, ठाणे कोळवाडा, पंचाची चाळ	१३३	८
२५७	पोर्टर्स चाळ नं. १०५ व १०६ कल्याण	१८८	४
२५८	कोळसेवाडी, कल्याण	३४१	१२
		एकूण रकम ६६३	८

इतर चाळ कविट्या

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२५९	मुंबई मोटर ड्रायव्हर, अस्पृश्य समाज सेवा संघ, मुंबई	३०६	०
२६०	महामुंबई म्युनिसिपल शिक्षण खात्यांतर्गत अस्पृश्य नोकरांची इ. फंड समिती	२,२२६	०
२६१	बेवूर लेबर कॅम्प, वी. एम्. डी. बेवूर	९२	०
२६२	से. रेल्वे, परळ कारखाना अस्पृश्य कामगार	३६५	०
२६३	म्यु. चाळ नं. ९, दादर मेन रोड	१२०	०
२६४-ब	जेरबाई बाजीदा हॉस्पिटल आणि चाळ	१६६	०
२६९	परेल, मुंबई		
२६५	अमृतनगर, वाट्टे, गोरवाडी, व्जार सोसायटीची घरे, मुंबई	१५०	०
२६६	बी. पी. टी. चाळ, गाडीअहा, शिबडी, मुंबई	९८	०
२६७	बी. पी. टी. टिबर पॉड चाळ, शिबडी, मुंबई	४९	०
२६८	बी. पी. टी. चाळ, मिनवर्डी मुम्बईटोनच्या मार्गे शिबडी, मुंबई	६६	०
२७०	न्यू लेबर कॅम्प, मायगांव क्रॉस रोड दादर, मुंबई १४	१२२	०
२७१	अलीबहाद्दूरची सिमेंट चाळ, जुना मुलुंड, ठाणे	१३	०
२७२	म्यु. व्यापाम शाळा, सुपारीबाग रोड बी. ई. एम्. टी. चाळीच्या मार्गे परेल, मुंबई	११०	०

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२७३	बौद्ध दलित संघ, स्लॉटर हाऊस, कुर्ली	४८	०
२७४	शिवडी, बी. डी. डी. चानस, मुंबई	१२४	०
२७५	म्यु. स्टेबल वार्ड, चा. नं. ६ दादर, मुंबई	२२५	०
२७६	म्यु. चाळ नं. ३, साधुभिदीक रोड फ्रॉफर्ड मार्केट, मुंबई नं. १	१२५	०
२७७	सेंट्रल रेल्वे नवी चाळ, परेल	५१	४
एकूण रकम		४,३८६	४

ऑफीसांत जमलेली रकम

शुक्र. नं.	कोणामार्फत वर्गणी मिळाली	रु.	आणे
३०	ऑफिस	२,७८०	१४
४०	"	६२	०
७७	"	८९८	१
१४६	"	१,७६६	५
१७७	"	८८	०
१८४	"	९१९	१२
२००	श्री. वि. ल. डोळस गुठर्जी यांचे मार्फत	१०५	०
२२१	"	१५८	०
२२५	"	१६०	०
२२७	"	११९	०
२७६	श्री. एम्. आर्. कदम, यांचे मार्फत	९९	०
२८०	श्री. विठ्ठल काशिनाथ उपशाम यांचे मार्फत	१०८	०
१४०			
२८२	"	७२०	४१
२८६	"	२४२	५
३०५	"	४६	०
३१०	"	३	०
एकूण रकम		८,२७१	९१

हॉरक-महोत्सव

मुंबईतील वार्डे व चाळ-रुमिदयांची एकूण जमलेली रकम

वार्ड नं.	चा. क. नं.	वार्डाचे नांव	रु.	आणे
१	१ ते १३	कुलाबा	३०२२	४
२	१४ - २२	फोर्ट	२२५७	८
३	२३ - २८	फ्रॉफर्ड मार्केट	३९७२	०
६	२९	भेंडीबाजार	२८७	०
१०	३० - ३३	धोबीतलाव	१२१८	३१
१४	३४ - ३५	वाळकेचर	३८५	०
१५	३६ - ३७	ताडदेव	१२११	०
१७	३८ - ४६	कामाठीपुरा	२५२७	४
१८	४७ - ६५	साडवारी-मासगांव	५२८६	४
१९	६६ - ७२-अ	लव्हेलेन	२६३५	८
२०	७३ - ८६	आसोपाडा	२४५४	८
२१	८७	झार्की रोड	७३७	०
२३	८८ - ९१	शिवडी	९५६	०
२४	९२ - ९३	आंबेवाडी	८६६	६
२५	९४ - १०५	परेल	२८२७	१३
२६	१०६ - १२८	नायगांव-दादर	८७३०	११
२६-अ	१२९ - १३६	बडाला	१९६२	१५१
२८	१३७ - १६४	रावळी कैप (मिमतगर)	३७५४	५
२९	१६५ - १८५	डिवाईल रोड	८४३१	१५
३०	१८६ - १९३	एल्फिन्स्टन रोड	२६९६	८
३१	१९४ - २१६	बरळी	६४४७	४
३४	२१७ - २२६	माटुंगा	४१८	१३॥
	२२७ - २३५	वाट्टे-खार	९००	४
	२३६	सांताक्रुस	२४३	११
	२३७ - २४८	कुर्ली	२८९३	४

वॉर्ड नं.	चा. क. नं.	वॉर्डचे नांव	रु.	आणे
२४९	२५५	घाटकोपर	९३०	०
२५६	२५८	ठाणे-जिल्हा	६६३	८
२५९	२७७	इतर चाळ कमिटीचा	४,३८६	४

वार्ड व चाळ कमिटीचांनी जमविलेली एकूण रक्कम ७३,१११ ७।

हीरक महोत्सवाची ऑफिसांत जमलेली एकूण रक्कम + ८,२७५ ९।

मुंबईची हीरक-महोत्सवाची एकूण रक्कम ८१,३८७ ०॥

हीरक महोत्सवाच्या वेळेस इमारत फंडाच्या पुस्तकांत मुंबई बाहेरून आलेली एकूण रक्कम } ३६,६१२ १५॥

हीरक महोत्सवाच्या येळीत अर्पण केलेली एकूण रक्कम १,१८,००० ०

टीप:- इमारत फंडाच्या १,५४,१६० रु. ५ आ. १० पै या रकमेतच वरील ३६,६१२ रु. १५ आ. ६ पै रक्कम समाविष्ट आहे.

इमारत-फंड

मुंबईतील चाळ कमिटीचा जमलेली एकूण रक्कम

चा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
१	रेतीचा घळा, कुलाबा	३१९	०
२	पायलेट बंदर, मिलीटरी चा. नं. ९, कुलाबा	८२	०
३	सेंट जॉर्ज्स हॉस्पिटल, कार्टर्स चाळ कमिटी	४००	०
४	ओब्रीतलाव, स्थानिक पंच कमिटी	१०६	०
५	चंदनवाडी, म्यु चाळ नं. २	१५९	०
६	एन्. एम्. आय्. डॉकवाई	५०१	०
७	बिबलपाडा, फोराम रोड	१५२	०
८	कामाठीपुरा, स्टेबल चाळ कमिटी	२६२	०
९	श्री. गजानन प्रसन्न बालमिश्र मजल मंडळी बटाव्याची चाळ, फॉर्कलॅंड रोड, भायबळ्या	१०१	०
१०	बी. पी. टी. रेल्वे दगड चाळ, माणकेघर रे रोड, माझगांव	८२	८
११	बी. पी. टी. रेल्वे चाळ, माझगांव	७८	०
१२	बी. पी. टी. रेल्वे चाळ नं. १७ नवाच टँक, माझगांव	११	०
१३	लव्हेलेन, चाळ कमिटी	२६	०
१४	आर्मीपाडा चाळ स्ट्रीट, बी. आय्. टी. चाळ नं. ९, ११ व २२	१९६	०
१५	आर्मीपाडा, चाळ स्ट्रीट	२५	०
१६	आर्मीपाडा, मदनपुरा चाळ स्ट्रीट, चा. नं. ३ ४ था मजला	३२	०
१७	शिवडी, इमारत फंड कमिटी बी. डी. डी. चाळ नं. १३	२९९	०
१८	नवीन कॅम्प, शिवडी चाळ कमिटी	६२	०
१९	शिवडी डेबर कॅम्प, चाळ कमिटी	१३२	०

क्र. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२०	गव्हर्नमेंट गेट, सरकारी लाळ चाळ, परळ	३१८	८
२१	केन सेक्शन मिळ राईट, सॅ. रेन्चे परेळ	११५	१४
२२	दीनबंधू आविडकर समाज सेवा संघ परळ पोथबावडी, सिमित चा. नं. १ तळ मनळा	६७	०
२३	नायगांव, चाळ नं. ६, ७ व १६ बी,	७५	०
२४	नायगांव, बी. डी. डी. चाळ नं. १७ ए,	३	०
२५	नायगांव, बी. डी. डी. चाळ नं. ७ ए,	२६६	०
२६	नायगांव, बी. डी. डी. चाळ नं. ७ बी,	४४	०
२७	नायगांव, बी. डी. डी. चाळ नं. २३ बी.	४३	०
२८	कोहीनूर मिम्स चाळ नं. १० नायगांव	३८	०
२९	कासारवाडी, इमारत फंड कमिटी	६०७	०
३०	एन् वार्ट स्टेबल, दादर मेन रोड	७८	०
३१	नायगांव, चाळ नं. १२	४	०
३२	नायगांव बी. डी. डी. चाळ नं. ८ बी	१२६	०
३३	नायगांव, न्यू लेबर कॅम्प	१,४२३	०
३४	भोईबादा पोलीस स्टेशन, नायगांव	४६	०
३५	अॅन्टॉप विहिलेज वडाळा, चाळ कमिटी	३२५	०
३६	अॅन्टॉप विहिलेज वडाळा डॉ. आविडकर समाज सेवा संघ	३३१	०
३७	महिमा (मरीची चाळ)	१०७	०
३८	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. १८ पहिला माळा	१०५	०
३९	डोसाभाईची चाळ, म्हरीचा तबेला करी रोड पुलाजवळ	४०	०
४०	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. ३	०५	०
४१	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. ६	१०	०
४२	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. २७	६९	८

४३	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. ३२	१४	०
४४	बी. डी. डी. चाळ नं. ७ ए	६५	०
४५	नायगांव, बी. डी. डी. चाळ नं. १२ बी,	५८	०
४६	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. ३०	२९	०
४६-अ	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. २०	७८	०
४७	डिवाईल रोड, बी. डी. डी. चाळ नं. २९	२०	८
४८	वरळी, बी. डी. डी. चाळ नं. ९२	१४३	०
४९	वरळी, बी. डी. डी. चाळ नं. १०६	२१६	०
५०	वरळी, चाळ नं. ४०	९८	०
५१	वरळी, चाळ नं. ९६	५९	०
५२	वरळी, पठाण चाळ, चाळ कमिटी	२	०
५३	वरळी, बी. डी. डी. चाळ नं.	४१८	०
५४	वरळी, चाळ नं. १२	५	०
५५	वरळी, चाळ नं. ७५	१६९	०
५६	मवी पाली, वांद्रा दांडा रोड, चाळ कमिटी	६६	०
५७	स्वदेशी मिल कुर्ली, त्रासन साते	३०	०
५८	स्वदेशी मिल कंपनीची चाळ, कुर्ली	५१	०

चाळ कमिटीची एकूण रक्कम ८,८८३ १४

इमारत-फंड

ऑफीसांत जमलेल्या एकूण रकमा

क्र. नं.	एकूण रक्कम		क्र. नं.	एकूण रक्कम	
	रु.	आणे		रु.	आणे
१	२३२	०	६	६३	०
२	११२	०	७	३२४	४
३	१०३	०	१३	१३५	०
४	१००	०	१५	१२९	०
५	१,०९४	०	१९	४५	०

ऑफीसांत जमलेल्या एकूण रकमा

बुक नं.	एकूण रकम		बुक नं.	एकूण रकम	
	रु.	आणे		रु.	आणे
२०	३८	०	७०८	६६६	०
८३	५८७	५१	७०९	७५	०
८५	७०	८	७१०	९३	०
१०८	१०,८०२	१५	७११	७२२	९
११२	४७,१८१	५	७१२	४७५	६
१४५	१७३	०	७२६	८२७	१०
१८२	२२७	६	७३९	१,६१४	८
२२०	७१३	०	७४०	२२४	०
३४५	३८९	१२	७४१	१,३३५	०
३४६	७६६	५	७४२	३२,६४४	१३-७१
३४८	१२१	०	७४३	५९४	०
३४९	१२४	०	७४४	५११	८
५९०	५९	०	७४५	२३२	०
६५२	१०५	०	७४६	३०४	०
६५४	९१४	८	७४७	३७	०
६५५	५१५	०	७४८	३८८	०
६५७	२५७	०	७५०	६०२	०
६६७	४७७	०	७५१	१,७३१	२
६७१	८३	०	७५२	५३१	०
६७४	१६	०	७५३	९५	०
६७८	५०६	३	१०३४	२३१	०
६८३	३,८४१	८	१०४१	४७४	५
६८४	५६१	६	१०५०	८१	०
७०३	७७३	०	१०५९	९९९	०
७०७	५६३	४	१२०१	२९३	०

बुक नं.	एकूण रकम		बुक नं.	एकूण रकम	
	रु.	आणे		रु.	आणे
१२०३	१४३	०	१२७८	४२०	६
१२३५	२८५	४	१२७९	५३	८
१२५१	८१२	८	१३१०	२४७	१२
१२७५	२७३	१२			

ऑफीसांत जमलेली एकूण रकम १,२०,२२१ ८-१०

काढी बुकांची जमलेली रकम

बुक नं.	कोणामार्फत रकम मिळाली		रु.	आणे
	रु.	आणे		
१८५	श्री. रुपाजी राष्ट्रजी मरचंडे यांचे मार्फत	१०१	०	
५२०,७७	श्री. विठ्ठल रघुनाथ गावकवाड यांचे मार्फत	२१	०	
५९२	श्री. बी. डी. डोळस यांचे मार्फत	१,००१	०	
१००५	श्री. के. वी. भातेराव यांचे मार्फत	४६	०	
११५१		१६५	८	
१०४०		४१४	१२	
एकूण रकम			<u>१,७४९</u>	<u>४</u>

इतर कमिठ्या

अनु. नं.	कमिठीचे नाव	रु.	आणे
१	ठाणे, स्टार्टन रोड, पंचायत रजि. नं. २४७	१९	०
२	ठाणे, बौद्ध ज्ञाती पंचायत रजि. नं. २११	३२	०
	डॉ. आंबेडकर रोड		
३	कल्याण महिला मंडळ, कोळसे बाडी	९५	६
४	रोडवुल्ड कास्ट्रस फेडरेशन,	२,७१९	०
	मुंबई व सवर्न		
५	गुमिस्त्रिपल कामगारांची वर्गणी	१,६५२	८
	श्री. महामेसुया मार्फत		

अनु. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
६	पुणे, सादरशी सी. एफ्. व्ही. डी. यू. व्ही. पी. पुणे नं. ३	५००	१२
७	भोर, जि. पुणे इमारत फंड कमिटी	२५९	१
८	८४, माने मावळ जि. पुणे	२१७	०
९	दौंड तासुका इमारत फंड कमिटी गायनो टेकरो, वणकरवास कालोळ	६०९	०
१०	उत्तर गुजराथ जि. मेहसाणा	१३४	०
११	दलित विधस्त मंडळ, कुलाबा	३,५७९	०
१२	गोबेडे मोकेसे शे. का. फे. तर्फे, जि. कुलाबा	५८७	०
१५	वीर बन्सुरता, व्हाया मोमिनाबाद	२०८	८
१६	किर्लोस्कर, दोहद, डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर जयंती डाम्प, जि. पंचमहल	१०७	१२
१७	जमाखूर वार्ड, जहमदाबाद इ. फं. कमिटी	३०३	०
१८	नाशिक जिल्हा इमारत फंड कमिटी	२,६५३	४
१९	नाशिक, गंगापूर धरण	४००	१४
२०	शिध्दण प्रचारक असुर्यय वि. बोर्डींग मंदूरवार पश्चिम खानदेश	८५	०
२१	पुळे शहर इ. फं. कमिटी जि. प. खानदेश	३१३	१४
२२	सेंट्रल रेल्वे, अगाबाळा चाळ, मुसापळ	१,०७९	४
२३	न्यू एरिया बार्ड नं. १०, बिच मोहळा, मुसापळ	१९	०
२४	सोलापूर जि. दलित फेडरेशन इ. फं. कमिटी (सदर रकम १९५२ साली मिळाली आहे.) १९५४ साली मिळालेली रकम खालील प्रमाणे आहे. :-	१,१२०	०
२५	बाशी शहर इमारत फंड कमिटी:- श्री. मुरलीधर बंडू माने यांचे कट्टन श्री. बळी उमानी इदम यांचे कट्टन श्री. डी. बी. सुने (बाशी ता. द. फे.)	५०१ ६ २५०	० ० ०

अनु. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२६	बर्कशॉप बी. एल्. रेल्वे कुर्दवाडी चाळ कमिटी, जि. सोलापूर	१२५	०
२७	सोलापूर शहर इमारत फंड कमिटी:- श्री. एन. एस्. कांबळे यांचे कट्टन श्री. विठ्ठल मन्नाणा कांबळे यांचे कट्टन श्री. बाजीराव लक्ष्मण कांबळे यांचे कट्टन श्री. गिद्धगणेश एम. ए. यांचे कट्टन श्री. रामचंद्र मंगाराम रणभृंगारे श्री. कृष्णा धोडी गायकवाड यांचे कट्टन	६०० ७९ २५० १४५ ७५ ७५	१५ ० ० १२ ० ०
२८	श्री. हरीमाऊ तोरणे गुरुजी यांचे कट्टन	१,६३५	०

अ. नं. २५, २६ व २७ या कमिटीकडून एकूण ३,६१० रु. ११ आ. रकम आली मात्र, यांच्याकडे अनेक पावती पुढे होती. मागणी करूनही श्री. कृष्णा धोडी गायकवाड यांच्या विषय कोणीही पावती पुरतळे आमच्याकडे पत्र न पाठविल्यामुळे, आम्ही शहर इमारत फंडाला रकम देणारांची नावे देऊ शकलो नाही. या बद्दल अतिथय वार्ड पाठविले. आम्ही फक्त श्री. कृष्णा धोडी गायकवाड (माजी म्यु. कमिशनर न्यू पुणेवार पेठ, आंबेडकर नगर, सोलापूर) यांनी वसूल केलेल्या ७५ रु. देणारांची नावे देऊ शकलो. इतरांनी अद्यापही आमच्याकडे पावती पुरतळे पाठविल्यास, त्यांत सर्वांनी देणारांची नावे आम्ही पुरतळी महापालिका देण्याचा प्रयत्न करू.
[१९५२ सालातील रकमांची नावे दिली आहेत.]

वा. क. नं.	चाळ कमिटीचे नांव	रु.	आणे
२९	देगांव, नांदेड इमारत फंड कमिटी	१,०४५	०
३०	कंधार येस बीडबादा, नांदेड इ. फं. कं.	४६४	१
३१	लापूर, जि. उस्मानाबाद इ. फं. कमिटी	३,०००	०
		एकूण रकम	२५,०३६ १२

टीप:- खालील ३ इमारत फंड कमिटींनी वसूल केलेली सर्व रकम आमच्याकडे पाठविली नाही, जी रकम आमच्या मिळाली ती आम्ही जमा केलेली आहे. जी रकम आमच्याकडे आली नाही ती रकम या कमिटींनी परस्पर सर्व केले आहे. सदर कमिटींची माहिती खाली दिली आहे.

इमारत-फंड

क्र. नं.	क नांव	वसूल केलेली रक्कम	दिलेली रक्कम	परस्पर खर्च केलेली रक्कम
		रु. आणि	रु. आणि	रु. आणि
२१	सोलापूर नि.	१,७४० ०१	१,१२० ०	६२० ०
३०	लातूर	४,११६ ५१	३,००० ०	१,११६ ५१
*	मनमाड	२,२२८ ८	० ०	२,२२८ ८

नि. नाशिक
(बु. नं. २४९)

- * सदर रक्कम मनमाड येथील डॉ. आवेडकर विद्यार्थी वसती गृहाच्या इमारतीसाठी खर्च झाली आहे.

—००—

इमारत फंडाची जमलेली एकूण रक्कम

	रु.	आणि
मुंबईतील चाळ कमिठ्यांची जमलेली रक्कम	८,८८३	१४
बॉम्बेतील जमलेली रक्कम	१,२०,२२१	८-१० पै
कोंढी बुकांची जमलेली रक्कम	१,७४९	४
इतर कमिठ्यांची रक्कम	२५,०३६	१२

इमारत फंडाची एकूण रक्कम १,५५,८९१ ६-१० पै

इमारत फंड एकूण रक्कम	१,५५,८९१	६-१० पै
दौरफ महोत्सव एकूण रक्कम	+ ८१,३८७	०-६ पै

एकूण रक्कम २,३७,२७८ ७-४ पै

—०—

दृष्ट

जमा

वसूल

१०

दाख-

१०

३१

सदर

याकडे

आणि

१०

टंकस

१०

अस-

—

कण्या-

१०

आहे न

१०

मरली

१०

जाते.

१०

मिहित.

१०

अटली.

१०

हेवांची

२०

विचइन

१५

आव-

१५

ली ते

१०

उत्तीना

११

१५

अखेर

१,०३१

१०

१०

१०

१०

१०

१०

बॉम्बे शीडथूल्ड कास्टस् इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.

या संस्थेचे

ता. १९ मार्च १९३८ पासून

ता. ३१ मार्च ६५ पर्यंतच्या

द्विशोबाचे तक्ते

(स्वधरीकरणासह)

शेडयूल्ड कास्ट इन्सुरमेंट ट्रस्ट, मुंबई.
 १९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९६५ पर्यंतच्या प्रमाणांच्या तपशील.

जमा

अनु. नं.	मासिक आलेख	वर्षाची		सर्वांमनाचे	श्री. व. मि. आरिंदकर यांचे खाते		जुकमान भरपाई		बँकितून काढलेले		उपनावार		माहे		पुढीची दुःखती		पेसकडून परत आलेले		खाराचे		लाभ अंक	दिवस दिवशीत			
		१.	२.		३.	४.	५.	६.	७.	८.	९.	१०.	११.	१२.	१३.	१४.	१५.	१६.	१७.	१८.		१९.	२०.		
१	१९-३-३८ ते २८-५-४६	७५,८६४-९५	१११-४०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,१००-००	—	—	३५०-००	२५-००	५६८-००	—	—	—	—	—	—	
२	२९-५-४६ ते ३१-१२-४६	१८३-३७	—	५१-९	—	—	—	१,३००-६९	—	—	—	—	५५०-००	—	—	—	—	४-००	—	—	—	—	—	—	
३	१-१-४७ ते ३१-१२-४७	९,१२३-००	—	—	—	—	—	—	३९,१६६-३१	—	—	—	१,७५०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
४	१-१-४८ ते ३१-१२-४८	३,६३०-००	—	—	—	६८-३१	—	—	४,६०३-९४	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
५	१-१-४९ ते ३१-१२-४९	१०,४६१-४४	—	—	—	५२०-३७	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
६	१-१-५० ते ३१-३-५१	२,४०७-००	—	—	—	१,४९६-६२	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
७	१-५-५१ ते ३१-५-५१	१,००५-००	—	—	—	१२०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
८	१-५-५१ ते ३१-५-५१	८७,२३८-०५	३२,४३७-८१	—	—	—	—	—	—	—	१३८-३३	—	३,५४०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
९	१-५-५१ ते ३१-५-५१	३१,१५६-७८	—	—	—	—	—	—	३-३७	—	—	—	३,९६०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१०	१-५-५१ ते ३१-५-५१	२५,३३७-३७	—	—	—	१०२-१२	—	—	१,९०,०००-००	—	१,८२४-८७	—	१,८००-००	—	१,२२२-६५	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
११	१-५-५१ ते ३१-५-५१	२,७५१-८७	—	—	—	१,५८५-००	—	३,८५०-००	१,०००-००	—	८५-००	—	२२०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,९०,०००-००	
१२	१-५-५१ ते ३१-५-५१	५६४-५०	—	—	—	—	—	३,८५०-००	२२८-२५	—	—	—	५५०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१३	१-५-५१ ते ३१-५-५१	४६-५०	—	—	—	१६०-००	—	४,३९०-००	—	—	—	—	९५४-२२	—	६६०-००	—	१००-५३	—	—	—	—	—	—	—	
१४	१-५-५१ ते ३१-५-५१	३२-५०	—	—	—	—	—	२,५३०-००	९,२३६-११	—	—	—	१,२९१-०२	—	१५०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१५	१-५-५१ ते ३१-५-५१	—	—	—	—	—	—	—	७,२०३-५८	—	—	—	१८-०६	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१६	१-५-५१ ते ३१-५-५१	९-७५	—	—	—	—	—	—	२,१४,००९-५९	—	—	—	१,९३६-५२	—	२५०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	२,००,९६०-३१
१७	१-५-५१ ते ३१-५-५१	—	२०,८६४-७४	—	—	—	—	—	३०,४७६-४८	—	—	—	२७०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,२९,४८२-४९
१८	१-५-५१ ते ३१-५-५१	—	—	—	—	—	—	४,८६२-५०	११,०२६-१७	—	—	—	१,३२०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,४१,८९४-६१
१९	१-५-५१ ते ३१-५-५१	—	—	—	—	—	—	२०,४३५-००	२५,९७५-२४	—	—	—	१२६-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,८४,५६७-२८
२०	१-५-५१ ते ३१-५-५१	—	—	—	—	—	—	४,०३०-००	७,४८९-२५	—	—	—	१,७७५-००	—	५०-००	—	२-६६	—	—	—	—	—	—	—	३,९६,९४१-११
एकूण एकूण		२,४९,८११-०८	५२,४४०-०२	५१-०९	४,०५२-४२	४३,८४७-५०	५९,४८९-९८	५९,४८९-९८	१,७३९-०२	२१,५५०-००	१,२२५-८४	३५०-००	१,२२५-८४	३५०-००	२९-००	५६८-००	—	—	—	—	—	—	—	—	२०,६०,८४४-६१

* वर्षा १ एप्रिलला सुरु होते व ३१ मार्चला शेवटी.

गोर्दाराती सर्व दिवस चालू नात्यांत दिला आहे.

शेड्यूल्ड कास्ट इम्प्रूवमेंट ट्रस्ट, मुंबई.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९६५ पर्यंतच्या उभाखांचाचा तपशील.

जमा

येणे वाच दिवशीत	व्याज		सिद्धाचे स्पोडींग कर		वेणे भाडे		वकीलांचे अॅटव्हान्स.		इन्कमटॅक्सचे परत मिळालेले		पुरतडे	परिचा	अॅड. मिनी. अन कमिशन, परत.	जगवदक	मु. बी. डी. टी. डिपॉझिट.	कोर्ट खर्च.	अनामत खर्च.	दीरक महोत्सव वेणे.	पक्क जमा.		
	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	रु.	पैसे	
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५४८-०९	—	—	—	—	—	—	८६,५६८-८४
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	२,०९२-१५
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५०,०३९-३१
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	८,३०२-२५
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१०,९८१-८१
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	३,९०३-३२
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,१२५-००
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,२६,३५४-२३
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	३५,१२०-१५
—	—	४६५-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	८-२५	—	—	—	—	—	२,२४,७३०-२६
—	२८५०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	२८-००	—	—	—	—	१-२५	—	—	—	—	—	२,०२,३९५-१२
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५-५०	—	—	—	—	—	५,१९८-२५
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५-५०	—	—	—	—	—	६,२१६-०५
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१९३-१२	—	—	—	—	१३,५०२-०५
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	७,२३१-३४
—	४,०१९-२०	—	—	२,३२८-००	—	—	—	—	—	४,९९४-४०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,२८,५००-७७
४-००	७,७४७-८२	—	—	१,०२८-६९	५,६००-००	—	—	—	—	—	—	१५०-००	५,२५०-००	—	—	—	—	—	—	—	४,९७,८७४-२५
४-००	८,२८५-५१	—	—	१४०-००	४०३-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,६७,९३५-८१
३-००	९,१०८-३४	—	—	१२०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५-००	—	—	—	५,४०,३४१-८६
—	५,९७३-३८	—	—	१२०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	६,३६,३९४-२१
१६-००	३७,९८८-२५	४६५-००	—	३,७३६-६९	६,००३-००	४,९९४-४०	२८-००	१५०-००	५,२५०-००	५४८-०९	२८-५०	१९३-१२	५-००	७-५०	—	—	—	—	—	—	६०,५४,८३७-५३

सोईलाठी सर्व दिवेच चानू नामांत दिला आहे.

बॉम्बे ग्रोट्यूल्ड कास्टम् इंप्रूव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९३५ पर्यंतच्या जमाखात्याचा तपशील.

अनु. नं.	वारिशी अखेर	छापाई		ऑफिस खर्च		टायपिंग	अल्प मीटरदला	स्टेशनरी	लिहिणावळ	पोस्ट खर्च		गाडी खर्च	सरभाई वेत	हमाली	वर्गणी वसुलीचा खर्च		समांचा खर्च		फर्निचर
		रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे					रु. पैसे	रु. पैसे				रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	
१	१९-३-३८ ते २८-५-४६	२३४-००	—	—	—	—	—	—	—	—	१९५-८०	—	—	—	७९-७५	७८-६२	—	—	—
२	२९-५-४६ ते ३१-१२-४६	—	—	—	—	—	—	—	—	३५-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—
३	१-१-४७ ते ३१-१२-४७	६०७-००	—	—	—	—	—	—	—	—	१२-००	—	—	—	—	—	—	—	—
४	१-१-४८ ते ३१-१२-४८	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१९-००	—	—	—	—	१७-००	—	—	—
५	१-१-४९ ते ३१-१२-४९	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
६	१-१-५० ते ३१-३-५१	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
७	१९९१-५-२	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
८	१९९२-५-३	२,१०६-००	—	—	—	—	१९-६५	—	८२-१२	२०-००	—	—	—	—	३९१-५०	३४२-७५	—	—	—
९	१९९३-५-४	१७८-००	—	—	—	—	५६-०५	—	८२-०५	४७-५६	—	—	—	—	८९५-९४	५-३७	—	—	६८-००
१०	१९९४-५-५	७४२-५०	—	—	—	२००-००	६३-९८	—	११२-३७	१४१-७५	१,४६०-००	—	—	—	७०५-५०	१,२०९-९४	—	—	२७९-११
११	१९९५-५-६	५३३-७५	—	—	—	८००-००	२९-८१	—	१६-८४	९१-५६	—	—	—	—	२८९-६९	—	—	—	—
१२	१९९६-५-७	१२-२५	—	—	—	१,२००-००	६-००	—	१-८९	१९-००	—	—	—	५-००	१५९-३४	—	—	—	—
१३	१९९७-५-८	—	६५-००	२१-२५	१,२००-००	१२-४७	५७-५०	९-४८	१६-४०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१४	१९९८-५-९	७-५०	६५-००	१२-२५	१,१००-००	१९-८८	१५-००	६-४१	२०१-५४	—	—	—	—	१-००	—	—	—	—	—
१५	१९९९-५-१०	१९-४५	६०-००	४१-९५	१,२००-००	१४-०२	१०-००	१९-९७	१५९-६३	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१६	१९९०-५-११	२०-००	६०-००	५४-००	१,२००-००	२१-८२	—	२४-९८	१५३-२१	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१७	१९९१-५-१२	—	६५-००	५६-२५	१,२००-००	२१-८७	३-००	३९-५१	१६६-०३	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१८	१९९२-५-१३	—	६०-००	२९-००	१,२००-००	७-८४	२०-००	१४-२७	१७१-८५	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१९	१९९३-५-१४	—	६०-००	३९-२५	१,२००-००	१२-७५	—	१३-९५	११२-६५	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
२०	१९९४-५-१५	४५-००	६०-००	२०-९४	१,२००-००	३७-२५	—	२०-४१	१६१-५१	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	एकूण काम	४,५०५-४५	४९५-००	२७१-९३	११,८००-००	३९८-३९	१०५-५०	५०४-२५	२,७३८-५६	१,४६०-००	६-००	२,४६५-७२	१,७७३-४४	३४९-११					

* वरी १ एविलला मुद होतें व ३१ मार्चला संपतें.

सीईवाडी सर्व खोब चांद माण्यांत दिला आहे.

बॉम्बे ग्रेडग्युन्ड फास्टम् इन्व्हर्मेट ट्रस्ट, मुंबई.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९३५ पर्यंतच्या जमाखात्याचा तपशील.

खर्च

प्रकार	पुस्तक	वर्तमान पत्रे	किराकोज	टार्ले बोर्डिंग	मदत खाते	भारत भूषण विहींग पत्र	जनता खास अंक	माहे वसुधीया खर्च	बंकेत टिकेते	आगेवदत	उपजमा	पिनस दिवेसिदत
क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले	क. वेले
—	—	१६२-५०	१२६-५१	३३८-००	—	१,७३०-३७	५६८-००	२००-००	३३,५६१-९८	५९,२०५-८५	—	—
—	—	—	०-३८	—	—	—	—	५-००	७५१-०९	—	—	—
—	—	—	५-००	—	—	—	—	२०-००	१०,२२९-००	—	—	—
—	—	—	१५-००	—	—	—	—	—	३,५७९-००	—	—	—
—	—	—	७-९५	—	—	—	—	११०-००	१०,५५३-५०	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	१५०-००	२,४०७-००	—	—	—
—	—	—	५-००	—	—	—	—	१२०-००	१,०००-००	—	—	—
—	—	—	११६-०९	—	—	—	—	१००-००	१,२०,७०१-१७	—	२,१०५-१२	—
—	—	—	२१७-७७	—	—	—	—	१२०-००	२५,८८१-०५	—	५,१९५-१७	—
—	—	—	११९-१५	—	—	—	—	१२०-००	२५,७३७-१२	—	१,१७५-२८	१,९०,०००-००
२४-००	—	—	३४-६२	—	२१८-१०	—	—	१२०-००	८,२५७-००	—	१,३१३-५५	१,९०,०००-००
—	—	—	९-१२	—	—	—	—	१२०-००	२,४३८-२५	—	४२२-५९	—
—	—	—	१२-१८	—	—	—	—	१२०-००	१,४००-००	—	९५४-२२	—
—	२-००	—	२३-५५	—	—	—	—	६०-००	१,९९३-१२	—	७१८-१५	—
—	—	१४-००	२५-५१	—	—	—	—	—	—	—	५८०-९५	—
—	—	१४-००	३१-४८	—	—	—	—	—	२,११८,५६-८१	—	१,९३६-५२	१,९९,०००-००
—	५-१७	७-००	४६-१७	—	—	—	—	—	३२,७९३-४६	—	२८०-००	४,५९,२३०-३१
—	०-४४	७-००	४५-४१	—	—	—	—	—	५,००२-५०	—	१,३२०-००	४,५०,१८०-१५
—	—	—	५१-७७	—	—	—	—	—	२०,४३५-००	—	१२६-००	५,१३,६७५-६२
—	—	७-००	२२-५७	—	—	—	—	—	४,५७८-०३	—	१,३७५-००	३,२२,९२०-३०
२०-००	८-११	२११-५०	११२-०४	३३८-००	२१८-१०	१,७३०-३७	५६८-००	१,३६५-००	५,९२२,९३५-०२	५९,२०५-८५	१७,५००-४३	२३,२५,०१७-३७

अर्जाबाबी खर्च विशेष बाबू जाण्यांत दिवा आहे.

[पुढें पान]

बॉम्बे प्रोड्यूसर्स कास्टम् इन्फ्रॉर्मेट टक्स सुबर्ग.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९६५ पर्यंतच्या अमास मोखा तपशील.

खर्च

क्र. सं.	साहित्य प्रकार	मु. टॅक्स		टोकाराईड टॅक्स		गार्ड टॅक्स		पन्थीक ट्रस्टची		इमारतीसाठी		इमारत सुवस्ती		सामान खरेदी खाते		अॅडव्हान्त वकीलाचे		वर्गीय इमारत फंड वेगळे		वर्गीय हीरक महोत्सव वेगळे		
		रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	
१	१९-३-३८ ते २८-५-४६	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
२	२९-५-४६ ते ३१-१२-४६	५०३-५६	—	—	—	—	—	—	—	७९७-१२	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
३	१-१-४७ ते ३१-१२-४७	१,०००-१२	—	—	—	—	—	—	—	३८,१५९-१९	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
४	१-१-४८ ते ३१-१२-४८	६२६-७५	—	—	—	—	—	—	—	४,०४५-५०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
५	१-१-४९ ते ३१-१२-४९	४१०-३७	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
६	१-१-५० ते ३१-३-५१	४१०-३७	—	—	३१२-७५	—	—	—	—	६२३-५०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
७	१९५१-५२	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
८	१९५२-५३	—	—	—	—	—	—	२५-००	—	—	—	४७-९०	—	—	—	—	—	२१०-००	—	—	—	
९	१९५३-५४	—	४८-३७	—	—	—	—	—	—	१२८-०६	—	—	—	—	—	—	—	५४१-७५	—	१,५२९-००	—	
१०	१९५४-५५	—	८८७	—	९-३७	—	—	१८२-१२	—	४३-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—		
११	१९५५-५६	—	—	—	—	—	—	—	—	१८-३५	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१२	१९५६-५७	—	९-३७	—	—	—	—	२७३-१९	—	१२७-७३	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१३	१९५७-५८	—	९-३७	—	—	—	—	—	—	२,३१-५९	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१४	१९५८-५९	—	८८७	—	—	—	—	—	—	१-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१५	१९५९-६०	४,२७६-१३	१७-७४	—	—	—	—	—	—	७०-७५	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१६	१९६०-६१	२,८९९-४८	८८७	—	—	—	—	—	—	७७-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१७	१९६१-६२	२,९२९-२०	८८७	—	—	—	—	—	—	७७-९४	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१८	१९६२-६३	३,००२-३४	८८७	—	—	—	—	—	—	२-५०	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
१९	१९६३-६४	३,१७८-७०	८८७	—	—	—	—	—	—	२-५०	—	—	—	—	—	—	—	१,२००-००	—	—	—	
२०	१९६४-६५	३,१९३-७०	८८७	—	—	—	—	—	—	३२४-१६	—	—	—	—	—	—	—	१४०-००	—	—	—	
	एकुल एकूण	२२,४३७.७२	१४६-१४	३२२-१२	२,२०५-८६	४३,००१-८१	३,९९१-३२	७२-३५	१,३४०-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५	१,५२९-००	७५१-७५

* वर्ष १ एप्रिलला सुट होई व ३१ मार्चला संपते.

दोहासाठी सर्व हिरोव चासू मागविले दिना आहे.

बॉम्बे शहर प्लान कास्टम् इम्प्लिमेंट ट्रस्ट, पुंर्वा.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९३५ पर्यंतच्या जमाखर्चाचा तपशील.

खर्च

पुढीची दुसऱ्या	बँक बमिशन	कोट लव्ज	मिळार्ष रपोर्टरा क्व	वि. वि. मवेरीस ट्रीटमेंट	अदवाड खाते	टेलीफोन खाते	अनामत खाते	मुकसान भरपाई केनाकेरची दुसऱ्या	बी. व. मि. आबेडकर खाते	इलेक्ट्रिक खाते	सर्टिफिकेट पी खाते
रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
१०-००	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
६८९-००	—	४८०-०३	४६५-००	१४-२५	—	—	—	६४-१०	६८५-७२	—	—
—	—	५१०-००	—	१९-२५	—	—	—	—	—	—	—
—	२-०६	२८-००	—	१४-५०	—	—	—	—	—	—	—
३-००	—	३९-००	—	—	—	—	—	—	—	१-३७	२-००
—	—	७,४१०-९७	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	६२७-२५	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	६,०९०-६४	—	—	—	—	—	—	—	—	—
००-००	—	२८७-३१	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	४६३-०६	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	३६-९०	—	—	—	—	५-००	—	—	—	—
—	—	१,०८६-४७	—	—	८१४-८०	१५-२०	—	—	—	—	—
७८९-७०	२-०६	१७,०६५-९३	४६५-००	४८-००	८१४-८०	१५-२०	५-००	६४-१०	६८५-७२	१-३७	२-००

सौराहाडी सर्व दिवेव चानू नाम्यात दिला आहे.

बॉम्बे ग्रेड्यूएट कास्टम् इन्फ्रॉर्मेट दस्त, सुंदर.
१९ मार्च १९३८ ते ३१ मार्च १९३५ पर्यंतच्या उमावर्जांचा तपशील.

क्र. सं.	तारीख अन्वये	बगोटी कमिश्नर कार्याची स्टॅम्प पो.	वेअरमन यांचे खाते.	बी. अच्युताचरण विभाग यांचे खाते.	चारदें अकौंटिंग पो.	ट्रिपोलिट म्युनिसिपालिटी	इकम टॅक्स खाते	ट्रस्ट सोसायटी र. अ. प्रमाण रजिस्टर पो.	ट्रिपोलिट रेल्वे पाव	ट्रिपोलिट कॉलेक्टर ऑफिसिमानाची	एकूण खर्च
		रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे	रु. पैसे
	१९-३-३८ ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	८६,५६७-४४
	२०-५-४६	—	—	—	—	—	—	—	—	—	२,०९२-१५
	२९-५-४६ ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	५०,०३९-३९
	३१-१२-४६	—	—	—	—	—	—	—	—	—	८,३०२-२५
	१-१-४७ ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१०,९८१-८९
	३१-१२-४७	—	—	—	—	—	—	—	—	—	३,९०३-६२
	१-१-४८ ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,१२५-००
	३१-१२-४८	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१,२६,३५४-२३
	१-१-४९ ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	३५,३२०-१५
	३१-१२-४९	—	—	—	—	—	—	—	—	—	२,२४,७४९-१९
	१-१-५० ते	—	—	—	—	—	—	—	—	—	२,०२,४०५-६९
	३१-३-५१	—	—	—	—	—	—	—	—	—	४,८८७-२९
	१९५१-५२	—	—	—	—	—	—	—	—	—	६,४३७-७५
	१९५२-५३	—	—	—	—	—	—	—	—	—	१३,५७०-०९
	१९५३-५४	—	—	—	१००-००	—	—	—	—	—	७,२३८-२८
	१९५४-५५	—	—	—	५०-००	—	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९५५-५६	—	—	—	५०-००	—	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९५६-५७	—	—	—	५०-००	—	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९५७-५८	१-००	—	—	५०-००	—	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९५८-५९	—	७-००	१,८५४-८८	१०२-००	—	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९५९-६०	—	—	—	१०२-००	१००-००	—	—	—	—	४,९१४-२३
	१९६०-६१	—	—	—	५०-००	—	४,९१४-२३	—	—	—	४,९१४-२३
	१९६१-६२	—	—	—	५०-००	—	—	५०-००	४-००	—	४,९१४-२३
	१९६२-६३	—	—	—	५०-००	—	—	—	६-००	५,०००-००	४,९१४-२३
	१९६३-६४	—	—	—	८०-००	—	—	—	—	—	५,४०-३६०-१०
	१९६४-६५	—	—	—	६०-००	—	—	—	—	—	३,३६,३८६-९०
	एकूण एकूण	१-००	७-००	१,८५४-८८	७९५-००	१,०००-००	४,९१४-२३	५०-००	१०-००	५,०००-००	३०,५४,८७७-५६

* वर्ष १ एप्रिलला सुद्धा होतं व ३१ मार्चला सुद्धा.

सोईलाठी सर्व विशेष खातू जाणवत दिला आहे.

एकूण खर्च ३०,५४,८७७-५६
+ अन्वयेची दिवाळ ३०-२०
एकूण रु. ३०,५४,८७७-५६

परिशिष्ट - ८ वे (नियम १७ (१) वहा)

बोडपुल्ड कार्टर्स इन्सुरन्स ट्रस्ट, मुंबई १७.

दिनांक ३१ मार्च १९६५ अर्थात् पर्यंतचे बॅलन्स शीट

रजिस्टर नं. अ. ६७० (मुंबई)

फंड आणि देणी	रुपये		पैसे		जिद्दी आणि मात्तमत्ता	रुपये		पैसे	
	रुपये	पैसे	रुपये	पैसे		रुपये	पैसे	रुपये	पैसे
ट्रस्ट फंड मागील ताळेबंदावरून :-			१,२३,३८७	८३	स्थावर मालमत्ता :-				
कांही इतर संकल्पित फंड :-					जमिनीची किंमत.			३६,५३५	००
वित्तव्यय फंड,					इमारतीची (आर्किटेक्ट आणि ट्यूटो यांनी संमत केलेल्या किंमती वरून)	४५,०००	००		
मागील ताळेबंदावरून			१,८६,९०६	८३	घजा :- गेल्या सालापर्यंतची झालेली घट	२४,३००.००			
कर्जे :-					चावू सालापर्यंतची झालेली घट	१,३५०.००		१९,३५०	००
इंगामी कर्जे (श्री. एस. ए. उपशाम यांचेकडून					रफामेची गुंतवणूक :-				
उत्तमवार पेतलेले,)			४००	००	फिनसट डिपॉझिट खाती बँक ऑफ इंडिया मध्ये			२,७५,११९	०५
देणी :-					फर्निचर फिक्शर आणि डेड स्टॉक (W. D. V.)				
ऑर्डिट पी.					मागील ताळेबंदावरून	४७	१०		
रेल्वे डिपॉझिट सेक्रेटरी यांस.			६०	००	घजा :- चावू सालापर्यंतची झालेली घट	१५	२०	३१	९०
उत्पन्न आणि सर्व त्यांचा हिशेब.					बँडव्हाउन्सेस :-				
मागील ताळेबंदावरून शिल्लक					बकीलाखाटी			१,४३७	००
अधिक जादा रक्कम.	३०,६४६	७६			श्री. तेंडुलकर आणि श्री. लामोलकर यांच्याकडून				
	१,८५५	६१	३२,५०२		कोर्ट खर्चाच्या पोटी. (संशयित)			३८६	२४
					श्री. अण्णासय्यमकडून मुगुलपल टॅक्सच्या पोटी, (संशयित)			१,८०४	८८
					जमिन अपभोक्षीयनखाती मुंबईचे कमीवटर यांचेकडे.	५,०००	००		८,६२८
					येणे असलेले उत्पन्न :-				
					भाड्यापोटी.				३,०७०
					रोकड आणि बँकेतील शिल्लक :-				
					गेल रक्कम चावू खाती, स्टेट बँक ऑफ इंडिया वादर शाखा.	४८७	६९		
					मॅनेजिंग ट्रस्टी श्री. उपशाम यांचे हाती आलेली रक्कम.	३७	२७		५२४
एकूण रुपये			३,८३,२५९	०३	एकूण रुपये			३,४३,२५९	०३

वरील ताळेबंद माझ्या माहितीप्रमाणे ट्रस्टचे फंड आणि देणी आणि त्याची मालमत्ता व जिद्दी वा बाबतच्या दिशेबाची विषयसनीय माहिती दर्शवितो.

(सही) एस. ए. उपशाम सेक्रेटरी

ट्रस्टीखाती

बोडपुल्ड कार्टर्स इन्सुरन्स ट्रस्ट, मुंबई १४.

वा तारलेच्या अहवालाप्रमाणे (ऑडिट रिपोर्ट)

(सही) पी. जी. भागवत

चार्टर्ड अकाऊंटंट्स.

शारील २३-८-१९६५

काही पावती बुकाबंद व काही रकमांबंद खलासे

१) आतांपर्यंत इमारत फंडासाठी व हीरक महोत्सवासाठी ज्या कमिठ्यांनी कामे केली त्या कमिठ्यांच्या समासदांची नावे, त्यांच्याकडे ज्यांनी रकमा दिल्या त्यांची त्यांच्या रकमासह नावे दिली आहेत.

२) काही कमिठ्यांनी पैसे मात्र पाठविले. पण पावती बुके पाठविली नाहीत, त्यामुळे त्यांच्याकडे पैसे देणारांची नावे देता आली नाहीत त्या बदलही सुलभा केला आहे.

३) काहींनी पैसे जमा करून, परस्पर ते दुसऱ्या कामाकरिता खर्च केले. अशा पैकी मनमाडची कमिठी. बु. आर. आर. पवार यांच्याकडे अविदकर सत्यवादी मंडळ, नाशिक रोड, यांनी इमारत फंडासाठी १०१ रु. रकम दिली होती असे श्री. जी. टी. पगारे, ज. सेक्रेटरी, अविदकर सत्यवादी मंडळ, नाशिक रोड, पवार बाडी यांच्या दि. ४-११-५२ च्या पत्रावरून समजते. (पावती बुक नं. २४९ पा. नं. २४३४६)

४) इमारत फंड दि. १९-३-१९३८ रोजी स्थापन झाला. त्यानंतर इमारत फंडाची १००० पावती बुके छापून घेतली होती. सध्या म्यु. कामगार संघाचे ऑफिस अथे अदि टेपेच ही पुरतके ठेविली होती. दि. १०-५-४७ रोजी बु. जगन्नाथ ग. भातनकर यांच्याकडून त्या पुस्तकांचा खर्च घेतला. तेव्हा २६८ पावती बुके आम्हाला मिळाली नाहीत. बु. जगन्नाथ ग. भातनकर यांना आम्ही भरणा पावती बुक नं. ५ वर्गीणी बसू करणामाठी दिले होते. या पुस्तकांतील भरणा पावत्यावरून, ५,००० रु. आम्ही त्यांच्याकडून बसू करून घेतलेही होते. परंतु पुढे त्यांनी ते भरणा पावतीबुक महाळ केण्यामुळे ही ५,००० रु. रकम कोणाची? हा तपशील आम्हाला देता आला नाही. तसेच त्या भरणा पावती बुकांत आजूही काही रकम जमली होती की काय हेही समजण्यास मार्ग नाही.

नापगांव श्री. डी. डी. चाळ नं. ७ ए. या चाळीतील रहिवाड्यांनी इमारत फंडाचे २१२ रु. बु. जे. जी भातनकर यांच्याकडे दिले होते. त्यावरून त्यांनी आम्हाला पोहोच पावती दिली नाही अशी त्यांनी आमच्याकडे तक्रार केली होती. हे पैसेही त्यांनी ऑफिसात भरणा केलेले नाहीत.

५) एच्. एम्. आय. डोंकपार्डे येथील कामगारांनी इमारत फंडासाठी ६२० रु. ६ आणे रकम जमविली होती. त्यापैकी, ५०१ रु. व पावती पुस्तके त्यांनी दिली. त्यांचे प्रेसिडेंट बु. वसंत गणपत भातनकर यांनी ११९ रु. ६ आणे रकम भरणा केलीच नाही असे सेक्रेटरी श्री. एल्. एस्. रोकडे यांनी आम्हास बळविले आहे.

६) श्री. टी. बी. भोसले श्री. इ. यांनी इमारत फंड पावती बुक नं. १८९ दि. ८-१-४४ रोजी घेतले. आतांपर्यंत त्यांनी ते पुस्तक परत केलेले नाही किंवा त्यांत काही रकम जमली असल्यास तीही त्यांनी भरणा केलेली नाही.

७) खाशेल मंडळींनी इमारत फंडाची पावती बुके मागवून घेतली. पण, त्यांनी ती परतही केली नाहीत किंवा त्यांत जमलेली रकमही पाठविली नाही. या सर्व मंडळी बरोबर पत्र व्यवहार केला होता. पण, कोणाही उत्तर पाठविले नाही. अजूनही त्यांनी पावती बुके व पैसे पाठविल्यास ते जाहीर केले जातील.

नांव व पत्ता	पावती बुक संख्या	मेल्याचा दिनांक
१) श्री. खै. टी. मधाले, माजी एम्. एल्. ए. यांगली	१०	९-९-५२
२) ,, एम्. श्री. नेरलीकर, ,, ,, पूर्णा, जि. परभणी	१५	१०-१-५५
३) ,, श्री. जे. आराख, मोमिनाबाद जि. बीड	१०	२०-१२-५२
४) ,, लष्णाकुमार म्हाणे, मु. पो. पेंबळी जि. उरमानाबाद	२०	५-६-५१
५) ,, बाबुराव देविदास जाधव, मु. पो. शेगांव, जि. अहमदनगर	१०	१६-२-५५

रकमा पत्ता—
'मुबार' १९ वा रस्ता,
गार, मुंबई-५२

श्री. अ. उपशाम
सेक्रेटरी,
श्री. एम्. डे. का. इन्सुरन्स ट्रस्ट, मुंबई.

अ. नं. १) एन्. एम्. आप. डॉकयार्ड येचील कामगारांनी इमारत फंडासाठी
६ आणि रकम जमविली होती. त्यापैकी, ५०१ रु. व पावती पुस्तके
२४ १) श्री. टी. बी. भोसले बी. इ. यांनी इमारत फंड पावती बुक नं. १८९
३० -४४ रोजी घेतले. आतापर्यंत त्यांनी ते पुस्तक परत केलेले नाही किंवा
*) रकम जमली असल्यास तीही त्यांनी भरणा केलेली नाही.

१) खाडील मंडळींनी इमारत फंडाची पावती बुकें मागवून घेतली.
ती परतही केली नाहीत किंवा त्यांत जमलेली रकमही पाठविली
सर्व मंडळी बरोबर पत्र व्यवहार केला होता. पण, कोणीही उत्तर
ही. अजूनही त्यांनी पावती बुकें व पैसे पाठविल्यास ते जाहीर
ठ.

नांव व पत्ता	पावती बुक संख्या	नेल्याचा दिनांक
श्री. टी. मच्छले, भांबी एम्. एल्. ए. सांगली	१०	९-९-५२
ए. म. डी. नेरलीकर, ,, ,, पूर्णा, जि. परभणी	१५	१७-१-५५
श्री. जे. आराख, मोमिनाबाद जि. बीड	१०	२०-१२-५२
गणकुमार शाने, सु. पो. वैक्ली जि. उस्मानाबाद	२०	५-६-५३
जूरख्य देविदास जाधव, सु. पो. हेगांव, जि. अहमदनगर	१०	१३-२-५५

या पत्ता-
१९, वा रस्ता,
मुंबई-५२

शां. अ. उपशाम
सेक्रेटरी,
योग्ये शे. का. इन्सुव्हमेंट ट्रस्ट, मुंबई.

जमेकडील रकमांचा खुलासा :-

जमाखर्चाच्या तक्त्यातील कांही रकमांचा खुलासा करणे जरूर आहे म्हणून तो पुढील प्रमाणे करित आहोत.

१) श्री. य. मी. आंबेडकर यांच्या नांवावर जमा केलेली व खर्च दाखविलेली जी रकम आहे ती माह्याबदलची आहे. ट्रस्टच्या जागेवर त्यांनी जे नीत माहोत्री भरले होते त्यांच्याकडून ते दरमहा ३३० रु. भाडे घेत होते. सदर वसूल केलेले भाडे व प्रेसचे भाडे मिळून दि. ३१-३-१९५१ रोजी त्यांच्याकडे ६,६५९ रु. ९ आणि येणे होते. त्यापैकी, अद्यापही ६,१७४ रु ११ आणि त्यांचेकडून याबयाचे आहेतच. त्यांनी ट्रस्टसाठी जे म्यु. टॅक्स किंवा इतर टॅक्स भरले होते त्या रकमा तसेच भाडे-वसुलीसाठी ट्रस्टने त्यांना अल्प मोबदला म्हणून दरमहा १० रु. मंजूर केले होते. या सर्व रकमा त्यांच्याकडून येणे असलेल्या रकमांपैकी आल्या असे समजून त्यांच्या नांवे जमा केल्या आहेत.

२) नुकसान भरपाई : ट्रस्टच्या जागेवर असलेल्या लोकांना काढून टाकण्याबद्दल हायकोर्टात केस चालू आहे. त्यांच्याकडून जी रकम मिळते तिला भाडे न म्हणता नुकसान भरपाई असे म्हटलेले आहे.

३) बँकेतून काढलेली रकम : जमा झालेली सर्व रकम प्रथम बँकेत भरली जाते व नंतर खर्चासाठी किंवा अन्य कारणासाठी बँकेतून रकम काढली जाते. उदा० दि. ८-१२-१९५४ रोजी बँकेतून १,९०,००० रु. काढलेले आहेत. सदर रकम खर्चासाठी काढली नसून फिक्स डिपॉझिटमध्ये ठेवण्यासाठी काढली.

४) उसनवार : दरमहा खर्च होणाऱ्या रकमेला ट्रस्टच्या चेअरमन साहेबांची मंजुरी घेऊन, पुढील महिन्याच्या खर्चाचा अंदाज करून, चेअरमन साहेबांकडून चेक घेतला जातो. कांही वेळा असे होते की हा अंदाज चुकतो व कांही आकस्मिक कारणांसाठी सेक्रेटरींना स्वतःचे पैसे खर्च करावे लागतात. अशा वेळी ते उसनवार खाल्याला जमा करावे लागतात व तो खर्च मंजूर झाल्यावर सेक्रेटरींना ते परत मिळतात. नंतर ते पैसे उसनवार खाल्याला खर्च लिहितःत.

५) भाडे, नुकसान भरपाई व येणेभाडे मिळून दि. ३१-३-६५ अखेर ७७,१३४ रु. १९ पैसे मिळाले आहेत.

६) मासत भूखण्ड प्रिंटिंग प्रेस, नोरबाग रोड बकल (शिखांच्या किर्डींग मधून), नायगाव काम रोडला (कोहिनूर मिल समोर) मेणवास १,७३० रु. ३७ पैसे टुस्टचे खर्च झाले होते. रपापैकी, ३५० रु. प्रेस काढून परत मिळाले ते जमा केले आहेत.

७) झाडांचे-टुस्टच्या जागेवर एक बिचेचे झाड होते. ते विकून आलेले २९ रु. जमा केले आहेत.

८) 'जनता' खास अंक- महापरिनिर्वाण पदस्य पूज्य डॉ. बाबासाहेब आविडकर यांच्या सुवर्ण-महोत्सवानिमित्त जनता पत्राचा खास अंक काढण्यासाठी १९४२ साली सुवर्ण महोत्सवकमिटीला टुस्टने ५६८ रु. खर्चासाठी दिले होते. ते परत मिळाल्यावर जमा केले आहेत.

९) फिक्स डिपॉझिट खाते : दि. ८-१२-५४ रोजी बँकेतून १,९०,००० रु. काढून ते ६ महिने मुदतीच्या फिक्स डिपॉझिटमध्ये ठेवले. ६ महिन्यांनंतर त्याचे २,८५० रु. व्याज मिळाले. ते बँकेत भरले आहे. त्यानंतर बाबासाहेबांनी बँक ऑफ इंडिया, बँकेला कळविले की, दर सहा महिन्यांनी येणारे व्याज टुस्टला न देता पुढील फिक्स डिपॉझिटमध्येच जमा करावे. त्याप्रमाणे दि. ३१-३-६५ अखेर या फिक्स डिपॉझिटची रक्कम २,३१,६८५ रु. ६८ पैसे झाली आहे. यातील मूळचे १,९०,००० रु. बजा केल्यास ४१,६८५ रु. ६८ पैसे व्याजाचे आहेत. याशिवाय पहिल्या सहामाहांचे २,८५० रु. व बाबासाहेबांच्या महापरिनिर्वाणानंतर बँकेने व्याजाऐवजी देणगी म्हणून दिलेले २०,८६४ रु. ७७ पैसे मिळून ६५,४०० रु. ४५ पैसे व्याजाचे होत आहेत.

२०,८६४ रु. ७७ पैसे दि. ९-९-६१ रोजी टुस्टला मिळाल्यानंतर टुस्टने आणखी ४,१३५ रु. २३ पैसे त्यांत घालून दुसरे २५,००० रु. चे फिक्स डिपॉझिट घेतले आहे. (दि. २९-९-६१ रोजी) सदर फिक्स डिपॉझिटची रक्कम दि. २९-३-६५ अखेर २८,६९२ रु. ९७ पैसे झाली आहे. यात ३,६९२ रु. ९७ पैसे व्याजाचे आहेत. टुस्टने तिसरेही एक फिक्स डिपॉझिट दि. १४-१०-६३ रोजी २०,००० रु. चे घेतले आहे. त्याची दि. १४-१०-६४ रोजी २०,७५७ रु. ३ पैसे रक्कम झाली आहे. यात व्याजाची रक्कम ७५७ रु. ३ पैसे आहे.

येणे प्रमाणे तिन्ही फिक्स डिपॉझिट वरील दि. ३१-३-६५ अखेरपर्यंत व्याजाची एकूण रक्कम ६९,८५० रु. ४५ पैसे होत आहे.

१०) व्याजखाते-व्याजखात्यांत ३७,९८८ रु. २५ पैसेच टाकविले आहेत. याचे कारण हे आहे की, बाबासाहेबांच्या महापरिनिर्वाणंतर दि. ९-९-६१ पर्यंत फिक्स डिपॉझिटची पावती बदल न शकल्यामुळे, बँकेने व्याज दिले नाही. म्हणून आम्ही व्याजाच्या ऐवजी देणगी म्हणून २०,८६४ रु. ७७ पैसे. स्वीकारले. म्हणून सदर रक्कम व्याजांत आली नाही. शिवाय फि. डॉ. ची पावती बदलावयास उशीर लागल्यामुळे. बाकीचे व्याज माझे मार्च १९६५ अखेर मिळू शकले नाही. म्हणून तेही वरील व्याजाच्या रकमेत वेळ शकले नाही.

११) सिद्धार्थ स्पेटींग क्लब : या क्लबच्या कार्यकर्त्यांनी त्यांच्या खेळाच्या खर्चासाठी ४६५ रु. घेतले होते. खेळाच्या उत्सर्जातून ते टुस्टला मदत देणार होते. परंतु झालेल्या खेळांत त्यांना म्हणण्यासारखे उत्सर्जन आल्यामुळे ते टुस्टला काही मदत देऊ शकले नाही. मात्र, घेतलेली रक्कम त्यांनी परत केली आहे. महापरिनिर्वाण पदस्य पूज्य डॉ. बाबासाहेब आविडकर यांच्या परवानगीने सदर व्यवहार झाला होता.

१२) बकिलांचे अडव्हापत : ६,००३ रु. परत मिळाल्याचा उल्लेख आहे. पापैकी, ५,५०० रु. सॉटिमिटर कोठारी यांना कोर्ट-खर्चासाठी दिले होते. याबद्दल अगोदर पृ. नं. २२, कॉलम अं. १० वर मजकूर आलाच आहे. बाकीची रक्कमही इतर बकिलांकडून खर्चे बजा जातात परत मिळालेली आहे.

खर्चाकडील काही रकमांचा गुलामा :-

१३) अन्न-मोबदला खाते-आपल्या समाजातील संस्थांच्या जमाखर्चातील हे नवनिर्वाण खाते आहे. जाता पर्यंत समाजातील कार्यकर्त्यांनी सार्वजनिक काम किंवा कोणत्याही संस्थेचे काम करावयाचे तर ते कोणत्याही प्रकारचा मोबदला न घेताच केले पाहिजे अशी प्रथा होती. परंतु या प्रथेमुळे, संस्था चालविणारे बरेच कार्यकर्ते सार्वजनिक पैसांचा हिशेबच ठेवत नसत किंवा ठेवता तरी तो जतनेला टाकवीतच नसत. त्यामुळे त्यांनी त्या संस्थेच्या काही पैसांचा अपहार केला व्हावा ही ही समजण्यास मार्गच नसे.

काही संस्थांच्या बाबतीत कार्यकर्त्यांनी संस्थेच्या पैशांचा अपहार केला असे उघडकीस आले तर पुढे ती संस्थाच नामशेष होत असे.

सदर बाबतीत बाबासाहेबांनी प्रामाणिकपणे काम करणाऱ्या कार्यकर्त्यांसाठी अल्पमोबदलाची नवीनच प्रथा पाहली.

बाबासाहेब आंबेडकरांनी मुंबईत 'इमारत फंड' दि. १९-३-३८ रोजी स्थापन केला. सुरवातीला दोनच माणसे हे इमारत फंडाचे काम वरील असत. अध्यक्ष स्वतः डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर व सेक्रेटरी श्री. शांताराम अनानी उपशाम ही ती दोन माणसे होत.

या इमारत फंडाच्या बाबतीत बाबासाहेबांनी सर्व जनतेस सांगितले होते की, निरनिराळ्या ठिकाणच्या लोकांनी आपल्यातील प्रामाणिक माणसांची कमिटी नेमून आपली इमारत फंडाची वर्गणी लावण्याकडे जावी व सर्वांनी वर्गणी दिव्यावर ते पैसे नेण्यासाठी मला बोलवावे. मी स्वतः तुमच्या राहाण्याच्या ठिकाणी येऊन ते पैसे घेऊन जाईन.

या नियमांना अनुसरून मुंबई मधील पुष्कळ चाळीतील लोकांनी इमारत फंड असा करून तो नेण्यासाठी बाबासाहेबांना निमंत्रण दिले.

बाबासाहेब आंबेडकर विशेषतः शनिवारची एकच तारीख २-३ ठिकाणच्या लोकांना देत व सेक्रेटरीसह त्या ठिकाणाला भेटी देत व त्यांनी दिलेल्या पैस्या स्वीकारून सेक्रेटरीच्या स्वाधीन करित. सेक्रेटरी त्या लगेच बँकेत नोंद घेऊन त्या बाबासाहेबांना दाखवीत. सदर रकमा बाबासाहेबांच्या नावानेच बँकेत जमवण्या जात असण्यामुळे, बँकही दरमहा त्यांना हिशेब देत असे व त्यावरून सर्व रकमा बँकेत येण्या की नाही हे त्यांना पाहता येत असे. १९३८ साली श्री. शांताराम अनानी उपशाम हे मुंबई म्युनिसिपालिटीच्या मराठी शाळेवर मुख्य शिक्षक होते व पुढे १९४२ साली ते या शाळांवर शिक्षणाधिकारीही झाले. त्यावेळी त्यांना सर्व अलाउन्स घरून ४०० रु. पगार होता. सारांश त्यावेळी त्यांची आर्थिक परिस्थिती चांगळ अल्यामुळे काही मोबदला न घेतांच ते प्रामाणिकपणे काम करित होते. १९३८ पासून १९५५ पर्यंत आशा रीतीने १७ वर्षे विनामोबदला काम केल्यावर १९५५ साली शिक्षणाधिकारी असतानाच

म्युनिसिपालिटीच्या नोकरीतून ते सेवानिवृत्त झाले. त्यावेळेपासूनच त्यांनी मातणी न करताही बाबासाहेबांनी त्यांना दर महा १०० रु. अल्पमोबदला देण्यास सुरुवात केली व ट्रस्टबरोबरच प्रेस, प्रबुद्ध भारत व मुंबई राज्य कनिष्ठ गांवकामगार असोसिएशनची हिशेबाची जपवण्याही त्यांच्याकडेच सोपविली. अशा रीतीने अल्पमोबदला खाते सुरु झाले.

१९४४ साली इमारत फंडाच्या ट्रस्ट करण्यात आला व तो चॅरिटी कमिशनरकडे रजिस्टरही करण्यात आला. तेव्हा सुरवातीपासूनचा सर्व जमाखर्च ट्रस्टींना सादर करण्यासाठी बाबासाहेबांनी सेक्रेटरीला आज्ञा केली. ट्रस्टीची ही पहिली सभा दि. २९-५-४६ रोजी झाली. त्यावेळी सेक्रेटरीने पहिल्यापासूनचा सर्व हिशेब ट्रस्टींना दाखविला. तो सर्व विनचूक हिशेब पाहून बाबासाहेबांनाही समाधान वाटले.

१९५५ ते मार्च ६३ अखेर पर्यंत सेक्रेटरींना दरमहा १०० रु. अल्पमोबदला मिळत होता.

एप्रिल १९६३ पासून सेक्रेटरींना कामांत मदत करण्यासाठी श्री. जे. आर्. मोरे (एम्. ए. एल्.एल्. बी., एस्. टी. सी.) यांची असि० सेक्रेटरी म्हणून ट्रस्टींनी नेमणूक केली. तेव्हापासून वरील दरमहा मिळणारा १०० रु. अल्पमोबदला सेक्रेटरी व असि० सेक्रेटरी या दोघांत ५०-५० रु. असा विभागण्यात आला.

निरनिराळ्या संस्थामध्ये आज्ञम सेवकाची मुदत जास्तीत जास्त २० वर्षे असते. मी आतापर्यंत इमारतफंडाची अर्थातच बॉम्बे शे. वा. इ. ट्रस्टची १९३८ ते १९६५ अखेर २८ वर्षे सेवा केली आहे. माझे बघही आज ६५ वर्षांपेक्षा अधिक झाले आहे. तरी सेक्रेटरीच्या कामातून ट्रस्टींच्या परवानगीने सेवा निवृत्त होण्याची मी इच्छा प्रदर्शित करित आहे. हा अहवाल प्रसिद्ध करण्यामुळे माझ्यावर काही लोकांकडून करण्यात येणारे दोन आरोपही नाहीसे होतील अशी आशा आहे. पहिला आरोप हा की, मी माझ्या एका मुलाला इमारतफंडाच्या पैशांतून अमेरिकेला शिक्षणासाठी पाठविले. वास्तविक, तो मध्यवर्ती सरकारच्या 'हिंदुस्थान स्टील' कंपनीतर्फे अॅट्रिटीस म्हणून फक्त १० महिने अमेरिकेत होता. त्यासाठी त्याला त्या कंपनीला बँड

विद्युत बांधा लागला होता की, अमेरिकेडून शिक्षण घेऊन परत आल्यानंतर कमांत-कमी ५ वर्षे त्या कंपनीत काम केले पाहिजे किंवा अगोदर जावपाचे अस-न्यास घीस हजारा रु. कंपनीस तुकसान भरपाई म्हणून दिले पाहिजेत. या साठी त्याला या कंपनीच्या कलकत्याजवळील दुर्गापूरच्या पोलाद कारखान्यात ७ / ३१ वर्षे काम करावे लागले.

आमच्या या मुलाच्या अमेरिकेतील शिक्षणासाठी आम्हाला एक पैशाचाही खर्च आला नव्हता उलट, सरकारी नियमाप्रमाणे तो अमेरिकेत जितके महिने होता तितके महिने प्रत्येक महिन्याला त्याच्या २५० रु. पगाराच्या ८० टक्के पगार म्हणजे २०० रु. चा चेक त्या कंपनीकडून त्याच्या कुटुंबाच्या खर्चासाठी प्रत्येक महिन्याला आम्हाला मिळत होता. सरकारचा नियमच आहे की, 'त्याचा कोणीही अधिकारी त्याच्या हक्काने परदेशी गेला असेल तर तो जितकी मुदत परदेशी असल तितक्या मुदतीत दरमहा त्याच्या पगाराच्या ८० टक्के रकम त्याच्या कुटुंबाला खर्चासाठी घावयाची.'

वास्तविक, परदेशी नाऊन शिक्षण घेण्याची ही सुवर्णसंधि आपल्या समाजातील विद्यार्थ्यांना समजाऊन घावयास पाहिजे होती. परंतु ते बाबलाच राहिले ! उलट उपशाम घुरूनींनी आपल्या मुलाला 'इमारत फंडातील पैशाने शिक्षणासाठी परदेशी पाठविले' हे पुढे आले ! हे विधान कसे दिशाभूल करणारे आहे हे वर आलेच आहे.

माझ्यावर दुसरा आरोप हा आहे की, मी खारला १९ व्या रस्त्याला डॉ. आवेडकर हीसिंग सोसायटीत एक घर बांधले आहे. हे घरही मी इमारत फंडाच्या पैशांतून बांधले. असे दिशाभूल करणारे विधान काही लोकांनी केले.

वास्तविक, माझ्यापेक्षा कमी उत्पन्नाच्या माणसांनीही या हीसिंग सोसायटीत घरे बांधली आहेत. मला तर दरमहा ४०० रु. पगार मिळत होता मग, मला घर बांधण्यासाठी इमारत फंडाचेच पैसे कशाळा पाहिजे होते !

खरी मोष्ट ही आहे की, हे घर मी माझ्या प्रॅक्टिझंट फंडाच्या पैशांतून बांधले आहे.

माझ्यावरलेचे दिशाभूल करणारे वरील विधान मी जेव्हा ऐकले तेव्हा काही जाहीर समोतून, खोटे विधान करणारास मी जाहीर आव्हान दिले होते की वरील घर मी इमारत फंडाच्या पैशांतून बांधले असे जो सिद्ध करील त्याला ते घरच बक्षिस देण्याची माझी तयारी आहे. परंतु हे बक्षिस मिळविण्यासाठी कोणीही मागेचा पूत पुढे येऊ शकला नाही.

वास्तविक, इमारत फंडाचे पैसे बँकेत भरण्याचा अधिकार फक्त मला होता. बँकेतून पैसे काढण्याचा अधिकार 'ट्रस्ट' च्या चेअरमन् शिवाय कोणालाही नाही.

बाबासाहेबांनी एका जाहीर समेत या ट्रस्टबद्दल असे सांगितले की, 'हा ट्रस्ट सरकारांत रजिस्टर केला आहे. या ट्रस्टचा प्रत्येक वर्षाचा बमाखर्च अकाऊंटंट कडून तपासून घेऊन तो चॅरिटी कमिशनरला सादर करावा लागतो. या ट्रस्टच्या पैशांची अफरातफर कोणीही करू शकणार नाही. जो करील तो तुहंगांत जाईल.'

प्रामाणिकपणे काम करणाऱ्या माणसालाही लोक कसा घास देतात हे दाखविण्यासाठी एवढे सविस्तर विद्वांस लागले.

१४) ठाणे वॉर्डिंग : पूर्वी ठाणे येथे बाबासाहेबांनी एक विद्यापीठ वसतिगृह बांधिले होते. त्यासाठी ट्रस्टचे ३३८ रु. खर्च झाले होते.

१५) मदत खाते : निरनिराळ्या परीक्षांमध्ये चांगल्या मार्कांनी पास झालेल्या विद्यार्थी व विद्यार्थिनी यांना ट्रस्टतर्फे मदती दाखल बक्षिसे वाटली. (२३८ रु. १० आणे.) व बुद्धजयंतीसाठी ६० रु. मदत केली. एकूण २९८ रु. १० आणे.

१६) जागेबद्दल : ४९.२०४ रु. ८४ पैसे खर्च दाखविला आहे. तो म्यु. टॅक्स, जागेचे भाडे, खरेदीची किंमत इत्यादि धरून वरील आकडा दाखविला आहे. सादर जागा प्रथम भाड्याने घेतली होती व नंतर तीच जागा खरेदी केली आहे.

१७) इमारत फंड येमें व हीरक-पहोरसव येगे रकमारेकी, जेवज्या रकमा वसूल करता आल्या तेवढ्या वसूल केल्या आहेत.

१८) कोर्ट-खर्च : कोर्ट खर्च म्हणून १७,०६५ रु. ६३ पैसे खर्च दाख-विला आहे. मात्र, ल्यपिकी, सॉलिसिटर कोटारी यांस दिलेले ५,५०० व

बॅंकिमिस्ट्रिटर बनरज यांची फी म्हणून दिलेले ५,२५० रु. मिळून १०,७५० रु. ट्रस्टला परत मिळालेले आहेत. म्हणजे आतापर्यंत खरा कोर्ट खर्च ६,३१५ रु. ६३ पैसे एवढाच झालेला आहे.

१९) चेन्नरमन् साहेब यांच्या खात्याला ७ रु. खर्च द्यावाजिते आहेत. ते त्यांना ट्रस्टच्या कामासाठी वापरण्यासाठी पोस्टाची ७ रु. ची तिकीटे विकत घेऊन दिली होती.

२०) चार्टर अकाऊंटंट फी : दर वर्षी ट्रस्टचा हिशेब तपासण्यासाठी नी फी दिली जाते ती एकूण ७९५ रु. आहे

२१) कलेक्टर ऑफिसांत भरलेले डिपॉझिट : ५,००० रु. ट्रस्टच्या जागेवर हॉयस्कूलसाठी इमारत बांधावयाची आहे. त्यासाठी ट्रस्टच्या जागेला लागून असलेले दोन ट्रॉट्स सुमारे २००० चौ. यार्डस जागा ट्रस्टला अंकार करून मिळणार आहे. त्यासाठी ही ५००० रु. रक्कम कलेक्टर ऑफिसात डिपॉझिट म्हणून भरलेली आहे.

२२) नवेव्या व जुर्नीच्या इतर बाबी समजण्यासारख्या आहेत. त्याबद्दल जादा सुलाशाची आवश्यकता नाही.

गोकुळदास पास्ता रोड
दादर, मुंबई-१४.
दि. ३१-३-६५

आपला सर्वांचा नम्र,
शांताराम अनाजी उपशाम
सेक्रेटरी
बॉम्बे शेड्युल्ड कॉस्ट्स ई. ट्रस्ट, मुंबई.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची भाषणे

(इमारत फंडासंबंधी)

खालील इमारत फंडाबद्दल बाबासाहेबांनी केलेली भाषणे मिळविण्यास आम्हास जरेच परिश्रम कधीच लागले. शेवटी ती श्री. केरुजी शिखराम साळवे मुखर्जी, वीड कॉलनी, पार्थ परोड, कुर्ली, यांच्याकडे मिळाली. श्री. साळवे हे मुळावे नाशिक जिल्हातील रहिवासी. सध्या मुंबईत म्युनिसिपालीटीच्या मराठी शाळेत शिक्षक आहेत. त्यांना लहानपणापासून बाबासाहेबांच्या भाषणांचा संग्रह करण्याचा छंद. येथे फक्त इमारत फंडाबद्दलची भाषणे दिली आहेत मात्र, त्यांच्याकडे १९३० सालपासून, बाबासाहेबांनी केलेल्या अनेक भाषणांचा संग्रह आहे. या त्यांच्या छंदामुळेच केवळ ही भाषणे आम्हाला या अक्षरांत देता आली याबद्दल आम्हांी त्यांचे अंतःकरणपूर्वक अभिमानाने कर्गीत भावीत.

डाॅ. अ. उपशाम, सेक्रेटरी
बॉम्बे शे. का. ई. ट्रस्ट, मुंबई.

इमारत फंडाची १ ली सभा दि. १९-३-१९३८ रोजी झाली.

अध्यक्ष- कै. तटणीस, विविधवृत्त्यांचे संपादक

ति. : माळगांव, ताडघाडी, १०१ रु. ची थैली अर्पण केली.

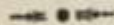
डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे भाषण

* मुंबईमध्ये अस्पृश्य वर्गाची कितीतरी मोठी वस्ती आहे. परंतु सर्वत्र मुंबईमध्ये अस्पृश्य वर्गाची सार्वजनिक अशी एकदि इमारत नाही. ही गोष्ट फार कमीपणाची आहे. ही उणीव आपण भरून काढलीच पाहिजे. आज मिळालेली थैली ही या इमारत फंडाला देत आहे.

आज आपल्यामध्ये मुंबई शे. का. इन्सुरमेंट ट्रस्ट तर्फे इमारत फंडाची विधायक चळवळ सुरू आहे आणि आतापर्यंत नमतेल्या इमारत फंडातील मोठा वाटा सामान्य लोकांचा आहे. शिकलेल्या लोकांचा वाटा त्यांत फार थोडा आहे.

आपन्त्यातील शिकलेल्या लोकांना शेड्यूल कास्टचे म्हणून दुसऱ्याच्या अगोदर नोकऱ्या मिळतात याबद्दल मला आनंद वाटतो. मात्र, हे शिकलेले लोक नोकऱ्या मिळान्यावर समाजाला विसरतात याबद्दल फार वार्ड वाटते. अस्पृश्य वर्गासाठी एक सार्वजनिक इमारत बांधायची यांत काही राजकारण नाही. नोकरीवाऱ्या लोकांनी राजकारणात पडावे असे मला सांगायचे नाही. तुम्ही तुमची नोकरी योग्य रितीने करा. मात्र ज्या समाजाच्या नावावर तुम्ही नोकरी मिळविली त्या समाजाला विसरू नका. राजकारणाव्यतिरिक्त इतर सामाजिक, शैक्षणिक इत्यादि बाबतीत समाजाला आर्थिक मदत करा आणि तीही सर्वथ आपण्यांत फक्त एक मद्दिन्याच्या पगारा इतकी. ही मागणी काही फार नाही. आमचे शिकलेले नोकरीवाले लोक या गोष्टीचा विचार करतील काय ?

● बरील मजकूर हा बाबासाहेबांच्या एका भाषणातील उतरात आहे.

दि. ३-१२-१९३८. स्थळ:- पोरब रोड.

अध्यक्ष:- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

प्रत्येक चाळीतील लोकांनी आपल्यातर्फे पांच माणसांची कमिटी नेमून चाळीतील अठरा वर्षांवरील स्त्री-पुरुषांची सानेसुमारी करावी. म्हणजे त्या चाळीतील लोकांकडून किती रुपये मिळाले पाहिजेत हे मला समजेल. प्रत्येकाने आपल्या ऐवती प्रमाणे पैसे द्यावेत. मुंबई स्कून्स कमिटी लक्षायांतील प्रत्येक शिक्षकाकडून अर्धा पगार घेणार आहे. आज आपल्या कार्याचा त्याच न्याय प्रमाणात वाडण्यामुळे समान व राजकारण यांची सूत्रे ह्यालविण्याकरिता स्वतःची इमारत असणे अत्यंत आवश्यक होय. ज्या लोकांनी इमारत फंडाला २३५ रु. दिले त्याबद्दल मी त्यांचा अभारी आहे. इमारत फंडाला वर्गणी देणाऱ्यांची नवि जनता पत्रांतून प्रसिद्ध करण्यांत येतील. (तशी ती बेळोवेळी प्रसिद्ध केळी आहेत.)

दि. २६-२-१९३९. स्थळ:- चवुर.

अध्यक्ष:- श्री. भाई डी. धी. प्रधान

इमारत फंडाचे महत्त्व किती आहे हे माझ्या आगोदरच्या वक्त्यांनी सांगितलेले आहे. या फंडाकरिता निदान दोन लाखाचा तरी निधी जमविणे आवश्यक आहे. आतापर्यंत वासाठी जमा झालेली रक्कम पासेगालाहि पुरणार नाही. या फंडाची मला जेव्हा कल्पना सुचली तेव्हा शेवटच्या बाजीरावाच्या दानशूरपणाची मला आठवण झाली. त्याने एका भिक्षुकाला त्याचे समाधान होईपर्यंत त्याच्या डोक्यावर रुपये ओतून केलेल्या दान-धर्माची गोष्ट वाचून, मीहि मला कुणी या फंडाकरिता असे दान द्यावयास तयार असण्यास तितके कष्ट सोमून माझ्या डोक्यावर रुपये ओतून घेत राहिन. भिक्षुकवृत्ती स्वीकारण्याशिवाय या इमारत फंडाची पूर्णता लवकर होणार नाही.

दिनांक १८-६-१९३९. स्थळ:- नार् एम्. भट, श्यामकूल हॉल.

अध्यक्ष:- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

महिनीनो व वेंपूनो, अस्पृश्य समाजाकरिता सार्वजनिक कार्यासाठी मुंबईत एक प्रशस्त इमारत बांधणे नक्कर आहे. असे मी वर्षे सन्वावर्षापासून तुम्हाला सांगितले होते व त्यासाठी महार जातीने विशेष पुढाकार घेऊन फंड जमा करावा असे सांगितले होते. त्या माझ्या सांगण्याप्रमाणे काही ठिकाणच्या लोकांनी फंड जमा करून आतापर्यंत मजजबळ दोनअडीच हजार रुपये आणून दिले आहेत. मुंबईसारख्या ठिकाणी आपल्या सार्वजनिक कार्याला पुरेशी पेटेल अशी इमारत बांधण्यासाठी कमीतकमी एक लाख रुपये खर्च घेणार आहे. एकंदर परिस्थितीचा विचार करिता १-२ महिन्यातच या कार्याची 'मूव्हमेंट' रोवली गेली पाहिजे. तेव्हा तुम्ही या पुढे स्वस्त न बसता आजपासून या कार्याला सुरुवात करा. हरेक चाळीतील माणसांनी आपल्यातील ४-५ किंवा चाळ मोठी असल्यास ५-१० योग्य माणसांची कमिटी नेमा. त्यांच्या मार्फत आपल्या चाळीतील माणसांचे सानेसुमारी काढा. कमिटीतील सभासदांची नावे एक-दोन दिवसांत कळवा.

व्यवसायकारी कर्तो काढावी याबद्दल तुम्हाला स्वतंत्र-मदर पक्षाच्या ऑफिसांत माहिती मिळेल. ८-१५ दिवसांत तुम्ही आपापल्या चाळीतील व्यवेसायारी काढून स्वतंत्र-मदर पक्षाच्या ऑफिसमध्ये श्री. उपशाम मख्तर यांच्याकडे आणून या मदर महिती आणून दिवसानंतर वर्गणीची रक्कम कसो जमा करावयाची याबद्दल तुम्हास मागणून माहिती देण्यांत येईल. या सारकार्याला, ज्यांचा पगार महिना ३० रु. पर्यंत आहे त्यांनी कर्मातकमी २ रु. व ज्यांचा पगार ५० रु. आहे त्यांनी ५ रु. व ५० रु. पेक्षा जास्त पगार असणाऱ्यांनी आपला अर्धा पगार घावा. तसेच शिक्षक व हार्कच्या नोकरांवर असणाऱ्यांनी एक महिन्याचा पगार वाचव्यास पाहिजे.

दिनांक २६-८-१९४०. स्वच्छ:- दामोदर हॉल.
अध्यक्ष:- महकेंद्रुषा, अध्यक्ष, म्यु. कामगार संघ

संघाचे विद्यमाने जरी तुम्ही येथे जमला असलांत, तरी त्या संघासंबंधी आज मी तुम्हाला काही सांगणार नाही. मी आज तुम्हाला अत्यंत महत्त्वाची गोष्ट सांगणार आहे. ती ऐकून घेण्याकरिता व यशस्वीपणे पार पाडण्याकरिता मी तुम्हाला आज येथे बोलाविले आहे. आपल्या सर्व चळवळीचे सार आपल्या वर्तमानपत्रांत आहे. आणि ते वर्तमानपत्र मेळी २०-२२ वर्षे कोणत्यानाकोणत्या स्वरूपांत तुमच्यासमोर आहे. प्रथम मुक्तायक, नंतर बहिष्कृत भारत व आजची जनता ही त्याचीच निरनिराळी स्वरूपे आहेत. 'जनतेला' जन्म देणारा 'भारत भूषण' छापखाना आहे. या दोन्हीही संस्था माबरीच्या पिठाप्रमाणे मी सांभाळल्या आहेत. एका जागेवरून दुसऱ्या जागेवर पिठाचे संरक्षण करण्याकरिता माबरीच्या नाचाचे लागते. त्याप्रमाणे 'जनता' व 'छापखाना' यांना मला अनेक संकटांतून नाचवावे लागले आहे. पण अशी स्थिती निघाची होऊन भागणार नाही.

'जनता' व 'छापखाना' यांबद्दल परत आज संकट झोटावले आहे. ती उघा जाणेत आहेत ती जागा सोडून जाण्याबद्दल मला नोटीस लागलेली आहे. म्हणून जनता व प्रेस यांना आता दुसरीकडे निवाऱ्याच्या जागेवर नेणे प्राप्त आहे. ही निवाऱ्याची जागा वापुडे तरी तातुऱ्याच्या स्वरूपाची असता कामा नये. म्हणून

आपली स्वतःची इमारत बांधणे हा अगदी तातडीचा प्रश्न झाला आहे. हा प्रश्न तुम्ही एकट्याने सोडवावयाचा नाही हे न्वरे. तुमच्याप्रमाणे इतरांमध्ये हा बोला पटणार आहे. आणि इतरांना या कार्यातील आपला योग्य हिस्सा उचलण्याची विनंती करण्यांत येईल. पण तुम्हालाच प्रथम बोलावण्याचे कारण तुम्ही इतर लोकांपेक्षा अधिक संघटित आहात. म्हणूनच तुम्हाला संदेश देणे अधिक सुलभ आहे. तुमच्या संघाचे ५००० समासद आहेत. या सर्व समासदांकडून प्रत्येकी दोन रुपये प्रमाणे एकंदर दहा हजार रुपये तुम्ही जमविले पाहिजेत. पहिल्या महिन्यांत प्रत्येकाने एक रुपया घावा, व नंतर एक महिना सोडून दुसऱ्या महिन्यांत प्रत्येकाने आपल्या हिस्साचा दुसरा रुपया घावा. या कामा करता एक कमिटी नेमण्यांत येईल. त्या कमिटीच्या चिटणीसाचे काम श्री. शंताशाम आनाजी उपशाम हे करतील. माझ्या सहाची पाथी पुस्तके काढण्यांत येतील व त्यांतील पावया घेऊन ज्याने त्याने आपला हिस्सा पुरा करावा. मला येथे स्पष्ट सुळासा केला पाहिजे तो असत- तुम्ही हा जो पैसा देणार तो युनियनचे समासद म्हणून नव्हे तर तुम्ही एक अपृष्टय जातीचे घटक म्हणून तो पैसा देणार आहात. हा पैसा महकेंद्रुषा यांचे मार्फत वसूल केला जाईल. युनियनच्या मार्फत नव्हे. या कंडावर तुमच्या युनियनचा कोणत्याही प्रकारे अधिकार नाही. तेव्हां हे काम जातीचे आहे असे जाणून तुम्ही या कार्यास ताबडतोब सुरुवात करा. असे तुम्हाला माझे आमहाचे सांगणे आहे. आज मला अधिक काही बोलावचे नाही.

दि. २३-११-१९४०. स्वच्छ:- वाळी.
अध्यक्ष:- डॉ. वाचासाहेब अंबिडकर

प्रिय भगिनीनो व बंधूनो, आज समेचा निश्चित वेळ कोणता हे पुष्कळ लोकांना ठाऊक नसण्यामुळे त्यांना मुकेंडेऊन लावळक मापण करण्याचा माझा इरादा नाही. ज्या कारणासाठी मी आले आहे त्याबद्दल थोडक्यांत माहिती सांगणार आहे.

'इमारत कंडाचा प्रश्न हाती घेण्याला कोणते कारण घडने असेल तर आपल्या समाजाच्या भविष्य काळाचे दुष्प टोळ्यासमोर उभे राहावे हेच होय.

माझ्या आयुष्यांत जेवढे करणे शक्य होते तेवढे मी केले आहे. १९१९ साठी सार्वजनिक चळवळ सुरू झाली. तेव्हा अस्पृश्य समाजांत मुळीच जागृती नव्हती. आपण माणसे आहोत याची जाणीवही नव्हती. ब्राह्मण, मराठे, पाटील बगैरे स्पृश्य लोक कोट्याप्रमाणे आपणास बागवत होते. सर्व म्हटला की, सर्व लोक भितात. व्याप्रमाणे पाटील, तळाटी, कुळकर्णी यांना अस्पृश्य समाज बाबत होता. सुहृदांच्या काळात आपल्या लोकांना म्युनिसिपॅलिटी, लोकलबोर्ड, कॉमिन्सल यामध्ये प्रवेश मिळणे कठीण होते. त्याच ठिकाणी आपले लोक स्वाभिमानाने मांडीला मांडी लावून आपल्या हिताकरता आज झगडत आहेत. (टाळ्या) आपल्या फेरी गृहमंत्री किंवा शिक्षणमंत्री झाला असता, पण तसा योग आला नाही. जेथे पहापायाच्याची जागा देखील मिळणे महाग होती तेथे आपल्या पैकीं डेप्युटी कलेक्टर होत आहेत. ज्याने गृह्य पाहिले त्यानेच जर शंभर पाहिले तर त्याला अभिमान व आनंद वाटणे स्वाभाविक आहे.

आपण आपल्या चळवळीचा पड्डा बराच गांठला आहे. तरीपण आपणास बरेच कार्य अजून करावयाचे आहे. 'वा कार्याच्या मार्गांत गांधी व कॉंग्रेस हे दोन अस्पृश्यांना मोठे दुरू आहेत.' नुकत्याच झालेल्या मुळाखतीच्या वेळी व्हाईसरॉयने गांधींना विचारले 'तुम्हाला स्वराज्य पाहिले पण तुम्ही मजे रजवाडे, मुसलमान व अस्पृश्य यांची विन्हेवाट काय लावणार!' पण गांधी आपल्या पत्रकांत म्हणतात, गजेरजवाडे व मुसलमान यांच्याशी आम्ही तडजोड करू पण अस्पृश्याबद्दल विचारणारे तुम्ही कोण! अस्पृश्यांचे आम्ही वाटेल ते करू! गजेरजवाडे व मुसलमान यांच्याशी गांधी तडजोड करण्यास तयार असतात. पण अस्पृश्य समाजाचा प्रश्न सरकारने विचारल्याबरोबर गांधींच्या अंगाचा तीळपापड होतो. अस्पृश्य समाजाच्या प्रगतीच्या मार्गांत हा एक खडक आहे. हा खडक माझ्या हयातीत नाहीसा करता आला तर तुमचे भावी आयुष्य सुखकर ज्ञान्याविना राडाणार नाही. (पंचंड टाळ्यांचा कडकडाड)

मला एक मोठी चिंता वाटत असते, ती ही की, आजपर्यंत आपण केलेली एकदुट व प्रगती तुम्ही पुढे करीत ठिकवाल! एक खांची तंबूत आज तुम्ही सुखासमाधानाने बसता. पण त्या तंबूचा खांब कोसळला तर मग पुढची स्थिती काय होईल! याकरिता त्या तंबूच्या आजूबाजूला खांब व दोर बांधून मजबूत करण्याचा

मी विचार केला आहे. म्हणूनच इमारत फंड उभारला आहे. माझ्या पश्चात तुमच्या कोणीही परामर्श करू नये. त्याचप्रमाणे तुम्हाला सार्वजनिक कार्य चांगल्यारीतीने करता येवे. आजदेखील आपणापुढे हजारो अडचणी आहेत. पण पैशाच्या अभावी त्या तशाच राहून गेल्या आहेत. इमारत फंडाच्या उत्पत्तीतून जो निधि जमेल तो आपली गाऱ्हाणी दूर करण्याच्या उपयोगी पडेल.

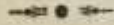
मी आपल्या समाजांत जास्त शिकलेला आहे. म्हणून सरकारजवळ अधिकार्याची जागा मला मागता आली असती. मी अधिकारीही झालो असतो. पण मग माझ्या अज बंधवांचे काय झाले असते! मी अस्पृश्य समाजाकरिता माझ्या स्वार्थाकडे व संसाराकडे नजर न ठेवता हे कार्य करित आहे. ज्याला जितके कार्य करता येईल तितके त्याने करावे. तसेच इमारत फंडाला जितकी मदत करता येईल तितकी मदत आपण अवश्य द्यावी. मनुष्यमात्राला तीन ऋणे असतात. (१) आईकावाचे, (२) कुत्र-देवतेचे, (३) समाजाचे. ज्या समाजांत आपला जन्म झाला आहे त्या समाजाचे उपकार आपण न विस्मरता देवले पाहिजेत. उपकार फेडण्याची संधी तुम्हाजवळ चाटून आली आहे. तिचा फायदा नकरावा. व इमारत फंडाला प्रायेक खी-पुरुषांनी १८ बरोबरीत बंधकार असला तरी दोन दोन रुपये द्या.

तुम्ही निल्हाकार, तालुकावार व देशावार संघ स्थापन करून काम करित असता. हे मला मुळीच आवडत नाही. मी कोणताही भेदाभेद मानित नाही. आपल्यांत भेदाभेद उत्तम ज्ञान्यास हिंदू समाज त्याचा फायदा घेऊन आपल्या चळवळीचा नाश करील. मला पुढारीपणाची मुळीच ह्याव नाही. आपणाला पुढारीपणाची ह्याव कशाचा पाहिजे! याचा आपण विचार करा. आपणास पुढारी पाहिजेत असेल तर तो शत्रुन तोड देण्याकरिता, आपल्या कल्याणाकरिता झटणारा, आपल्या हिताच्या आड येणाऱ्या गांधी, नेहरू, बल्लभभाई पटेल यांच्याशी दोन हात मेलण्याचा असाच पुढारी आपणास ह्या. तर मीही अशा माणसास पुढारी म्हणावयास तयार आहे. (टाळ्या) वाटेल त्या दगडाला सोदून काढून माढती होता येत नाही. (इंशा) चाळीच्या पटांगणात तलवारीचे हातधारे करणारा पण रणांगणांत गुप्तगुप्त करून पळत सुटणारा योद्धा काय कामाचा! 'वाडवानी' जन्मभर श्रीकृष्णाची सेवा केली. शेवटी स्वर्गाला नेण्याविषयी श्रीकृष्णाना विनवू

लागले. तेव्हा श्रीगुण म्हाणाला 'मीच ओख्या जगन्नाथाला वाहात चाललो आहे' अशाच प्रकारची स्थिती आपल्या चळवळीतून बाहेर आहेत त्यांची ज्ञानी नाही म्हणजे खांनी पुष्कळ मिळविले. आपल्या कार्यात कार्यकर्त्या मंडळीची उणीव आहे. ही उणीव शिक्षक वर्गाने भरून काढावी.

इमारती करतां घेतलेली जागा अपुरी आहे असे आपले लोक म्हणत आहेत. अधिक जागा घ्या आम्ही पैसे मिळवून देतो असे त्यांचे म्हणणे आहे. जास्त जागा घेण्याचा माझा विचार आहे. अर्थात आपल्याला या कार्याकरतां २-२॥ लागू रुपये खर्च येईल. त्या करितां मी कांही योजना तयार केल्या आहेत. ज्यांचा मासिक पगार ३० रु. किंवा अधिक असेल त्यांनी आपला एक महिन्याचा पगार दिल्यास त्यांचे नांव इमारतीच्या बोर्डावर लिहिण्यांत येईल.

मी खेडोपाडी मागणी करणार आहे. पण खेडेगांवात प्रत्येक माणसावर मागणी न करतां गांवाची वर्गणी म्हणून त्या गांवाचे नांव लिहिण्यांत येईल. तेव्हां मित्रहो, आपला मासिक काळ उज्वल ठेवावयाचा असेल, तुमच्या समाजाचे कल्याण करावयाचे असेल तर तुम्ही कर्तव्य म्हणून हे कार्य पार पाडा!

दि. २४-११-१९४०. स्थळ:- चिखलपाडा, पोगस रोड.

अध्यक्ष:- डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर

प्रिय मगिनीनो व वंपुजनहो, आजच्या सभेत इमारत फंडाकरिता जमा-केलेली रकम स्वीकारून येथील मंडळीना आशिर्वाद देणे या पलिकडे कांही बोलणे असे मला वाटत नाही. मला जे कांही बोलावयाचे होते ते कालच्या बरळीच्या सभेत सांगून टाकले आहे. शिवाय माझ्या अगोदरच्या वक्त्यांनी जे कांही बोलावयाचे ते सांगून टाकले आहे. तेव्हां माझ्या पारहाळीक भाषणाची अपेक्षा करू नये. या कार्यास सुरुतीच सुरुवात झालेली आहे. व त्याचा ठसा जितका चांगला उमटवितो येईल तितका उमटविणे क्रमशःच आहे. अर्थात राष्ट्राच्या भाषणाचा गोपबारा मी सांगणार आहे. तसेच ज्यांना इमारत फंडाची कल्पना झाली नसेल ती त्यांना करून देणे आवश्यक आहे. येथे जमलेल्या

प्रत्येक स्त्री-पुरुषाने विचार करावा की गेल्या वीस वर्षांत आपली बरीच प्रगती झालेली आहे. तसेच ती प्रगती कायम करायची राहिल याचाही विचार करावा. गेल्या वीस वर्षांत समाजाच्या प्रगतीची नबाबदारी माझ्या शिरावर होती. मी ते माझे कर्तव्य म्हणून समजतो. पुष्कळ लोकांना माझे कार्य नापसंत वाटत असेल आणि म्हणून ते माझ्यावर टीकाही करतात. सामाजिक व राजकीय कार्यकर्त्यांवर टीका ही व्हावयाचीच. मी देखील दर आठवड्यास 'ननतेतून' गांधीवर टीका करतोच! अर्थात माझ्यावर टीका करण्याचा कांही माणसांना अधिकार आहेच. मात्र, टीका करतांना स्वतःचे मत शुद्ध असावे. त्यांत कसल्याही तऱ्हेचा कल्प अगर अडी ठेवून टीका करू नये. मला सार्वजनिक कार्यात उपलब्ध असलेल्या साधनांचा आणि गांधीना उपलब्ध असलेल्या साधनांचा तारतम्य दृष्टीने विचार करावा. आपली सर्वांची वीस वर्षांपूर्वी स्थिती काय होती? आतां कशी आहे? या सर्वांचा विचार केला तर माझ्या नांवावर केव्हांही शून्य पडणार नाही.

माझ्या ज्योबरीने कार्य करित असलेले इतर पक्ष देखील हिंदुरथानांत आहेत. ब्राह्मणेतर पक्ष सन १८५० पासून कार्य करित आहे. मराठ्यांचे राजे देखील त्याला दोन-दोन पैशांची मदत करित आहेत. "विजय मराठा" या पत्रास त्यांनी तीस हजार रुपये मदत केली आहे. तर मला अवघे अडीच हजार रु. मदत केलेली आहे. यांतच मी वीस वर्षे हा कारभार चालविला आहे. पण ब्राह्मणेतर पक्षाचे काय झाले? आज व्हाईसरॉय मुंबईत आले तर शेकडो लोकांच्या भेटी घेतात. परंतु आमच्या भास्करराव नाथवांचा मागमूसही नाही.

वीस वर्षांपूर्वी मी हे सार्वजनिक कार्याचे झाड लावलेले आहे. त्याला आतां पालवी फुटलेली आहे. उद्या फळें येण्याचा रंग दिसत आहे. झाली ही प्रगती अखंड करायची राहिल याची व्यवस्था करणे प्राप्त आहे. आतांपर्यंतचे कार्य झाले ते शुष्क झाले, निष्फळ झाले असे कोणीही म्हणू शकणार नाही. आणि जो म्हणेल तो माझा शत्रू असला पाहिजे. मी म्हणतो ते सत्य आहे. हे कार्य 'पाया शुद्ध' आहे. कोणापुढेही दांत विचकण्याचा प्रसंग न येईल अशी व्यवस्था करणे आवश्यक आहे.

पुष्कळ लोक कॉंग्रेसमध्ये जातात. कॉंग्रेसचे लोक त्यांच्या हातावर पावली ठेवतील तर माझ्या हातावर बंधा ठप्या ठेवतील अशी माझी खात्री आहे. (टाळ्या)

मुंबईतील कॉॅंग्रेसचे एक मोठे पुढारी श्रीयुत मुलामाई देसाई मला म्हणतात तुम्ही सेवामामला चला व गांधीजी वोला ! पण माझ्याने हे शक्य होणार नाही.

मी लहानपणी पुराण वाचले आहे. त्यांत दुसऱ्याचे अन्न खाणारा कधीहि स्वतंत्र असू शकत नाही. भीष्म, द्रोण वगैरे लोकांना कौरवांची वाजू खोटी आहे हे माहीत होते. गादीवर पांडवांचा हक्क होता. लडाईत पांडवांनाच विजय मिळणार हेही माहीत होते. तरी देखील ते कौरवांच्या आज्ञेचेच लडले. एकाने विचारले तुम्ही हे असे का केले ? भिष्माने सांगितले आम्ही त्यांचे अन्न (भात) खातो म्हणून.

आमचे स्वतंत्र हिंदूलोकाची पावपिटी करून मिळणार नाही. त्यांच्याशी लागून चालून करून भागणार नाही. आमच्या वाड-वडीलांनी ते सर्व काही करून पाहिले त्यांनी त्यांच्या (हिंदूंच्या) समोर लुगरी घेतली नाही. पायांत नेहे घातले नाहीत. वगैरे अनेक गोष्टी करून पाहिल्या; पण काय उपयोग झाला ? त्यांच्याशी संग्रामांत दोन हात करून झगडाच करावयास पाहिजे. त्या शिवाय दुसरा मार्ग नाही. (टाळ्या)

मला त्यांचा भात (अन्न) खावयाचा नाही. मला स्वतःला समानाचा उद्धार करावयाचा आहे. एकादा गरीब मनुष्य अपल्या गोवर्डीस टिगळ लावून शरीर कसेतरी झाकतो. त्याप्रमाणे मी आजपर्यंत सामाजिक कार्य चालविले आहे. शिक्षा मागून स्वातंत्र्य मिळणार नाही. हे सांगितलेलेच ठीक. या वर्षी वर्षीत माझ्या हातून एकही चूक झाली नाही अशी माझी मनोदेवता मला सांगते. कोणीही माणसाने, माझ्याकडून अथूक एक चूक झाल्याने सामाजिक नुकसान झाले असे सिद्ध करून द्यावे. आतां पर्यंतचे कार्य निराशा जनक नाही. जे करावयाचे ते आत्मबळानेच करावयाचे आहे. आपल्याला पैशांची आवश्यकता आहे. राजकारण पैशावाचून चालणार नाही. माणसाच्या संसारास पैशांची जडरी लागते. आपल्याजवळ पैसा नाही. कॉॅंग्रेस मार्गे पैशांच्या येण्या आहेत. त्यांना या कार्यास एक रुपये खर्च झाला तर आपणास निदान एक पावळी तरी खर्च लागणारच. महाड आणि नाशिकचे सत्याग्रह आम्ही मोकळी माणून पार पाडले आहेत. पण हे कोठवर चालणार ? चागरीडा त्रिद्व असल्याने तीव्र पाणी गवून जाणार हे खास ! तेव्हा काहीतरी कायमची

व्यवस्था असावी असे माझे मत आहे. इमार्तीसाठी अंदाजे दोन अडीच लाख रुपये खर्च येईल. त्याच इमार्तीपामून वर्षाला ५-६ हजार रुपये भाडे मिळेल तर आपली स्थिती सुधारेल. आपण सर्व लोकांनी तनमनधनाने या कार्यसाठी झटले पाहिजे. कोणी म्हणतील डॉ. साहेब बेकारापामूनही पैसे मागताने. पण मला असे विचाराने वाटते की, मनुष्य आयुष्यभर बेकार असू शकतो काय ? माहिना दोन महिने बेकार असू शकेल. पण जन्मभर बेकार असू शकणार नाही. बेकार असतांना जीवनाला आवश्यक असणाऱ्या गोष्टी त्याला मिळतात. इतकेच नव्हे तर तो आपली तलफ देखील भागवितो. कोणाही माणसास आपली दोन रुपये वर्गीण भरण्यास हरकत नाही.

तिसरे असे की, ज्याचा पगार तीस रुपये किंवा त्याहून जास्त आहे अशांनी स्वतःचा पगार घावा. बहुतेक लोक आपले नांव इमार्तीवर यावे अशी अपेक्षा करतात. आपले नांव इमार्तीवर यावे असे असेल तर एक महिन्याचा पगार देणगी दाखळ देणे प्राप्त आहे. या पेश्यां जास्त सवलत ती कोणती पाहिजे ?

एखाद्या माणसाच्या अंगात हुशारी असल्यामुळे त्यास काम मिळू शकते. पण बहुतेक शिक्षक-शिक्षिकिणी व कारकून वगैरे लोक समानाच्या दुर्दैवाचा फायदा घेतात. अशा लोकांनीच समानाचा फायदा करण्यास पुढे आले पाहिजे. मला त्याचे काय ? माझे नांव हिंदूस्थानच्या त्रिकोणांत आहे. मी आज आहे उघा नाही. माझ्या कार्याचा इतिहास जर कोणी लिहिला तर तो बराच मोठा होईल. असे मला वाटते. पण माझ्या पश्चात काय ? मी आहे तो पुष्कळसे होईल. आज पावेतो पुष्कळ मनल मारली आहे. 'अजून दिल्ली बहुत दूर आहे' अजून पुष्कळ मनल मारावयाची आहे. हा एक खांबी तंबू मी उभारला आहे. त्यास चोदकडून खुंट्या मारून मनवूत करणे आवश्यक आहे. तसे न केले तर उंचावर गेलेला पतंग कमी कापल्यानंतर नसा खाळी येतो तशी तुमची स्थिती होता कामा नये. माझ्या नंतर तुमचा मार्ग फार विकट आहे तो सुखकर व्हावा म्हणून मी हे कार्य करीत आहे. तरी वंपू-भगिनीनी या कार्यास नेटाने सुरवात करा ! अशी सूचना करून मी माझे मापण संपवितो.

दि. १५-१-१९४१. स्पष्ट:- धिबडी.

अप्यथा:- मि. मोरेश्वर वासुदेव बांदे.

सदर वस्तीत मी प्रथमच आलो आहे. सदर वस्ती थोडी असून सुद्धां खांनी एक मोठा समारंभ घडवून आणण्याबद्दल मला फार समाधान वाटत आहे.

इमारत कंडाच्या सामाजिक कार्यां-प्रित्यर्थ प्रत्येक खी-पुरुषाने (२५ रु. पगाराचे आंतील) व बेकार माणसाने सुद्धां प्रत्येकी दोन रु. एकांच आधुण्यांत देणे हे त्याचे एक सामाजिक कर्तव्यच आहे असे मी समजतो.

सुद्धामुळे लोखंड, सिमेंट इत्यादि सामानांच्या किमती प्रमाणाबाहेर वाढल्या आहेत. सदर इमारतीस सुमारे २॥ लाख रुपये खर्च येईल. चांभार, दारलोक हेही आपणले समाजासाठी नवीन स्वतंत्र इमारत बांधणार आहेत असे ऐकतां! करितां आपण त्यांचे आधीं सुखं केलेलें काम जर लवकर पुरे झाले नाही तर ती एक कर्वाणगा आणणारी बाब होईल. आपण समारंभ घडवून आणण्याबद्दल मी आपले आमार मानतो.

दिनांक १५-२-१९४१. स्पष्ट:- फलटण रोड, मुंबई.

अप्यथा:- मि. बांदे स्वहस्त.

समाविपनी, भगिर्नाथो व बंधुनो! बऱ्याच वर्षांनंतर आज मी या ठिकाणी आलेलो आहे. लहानपणी त्या वेळेस मी एल्फिस्टन हायस्कूलमध्ये जात होतो त्या वेळेस याच ठिकाणी माझे कांही नातलग राहात होते. त्यांचे मला जेवणाचे आमंत्रण होते, म्हणून मी आलो होतो. त्या दिवसापासून नाही तो मात्र आजच मी येथे येत आहे.

एकंदरीत आजपर्यंत जे समाजकार्य होत आले आहे त्याचा बारा येव-पर्यंत वाहात आला आहे असे मला वाटत नव्हते. त्याचे कारण असे की, या ठिकाणी अजून कसलीही चांगली समा झालेली आहे असे माझ्या ऐकिताने नव्हते. तथापि आज येथील लोकांनी ही समा घडवून आणली त्याबद्दल मला समाधान वाटत आहे.

मी दुसरी सगळी कामे बाजूला ठेवून हे इमारतीचे काम हाती घेतले आहे. या इमारतीची आपल्याच किती जरूरी आहे याची तुम्हाला चांगली

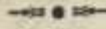
कल्पना असेल जसे मला वाटत नाही. तुम्हापैकी प्रत्येकाला माहीत असेल की आपल्या समाजाची कारकीर्द महाड सत्याग्रहापासून सुरू झाली. तुम्ही कुलाबा आणि रत्नागिरी जिल्ह्यांतल राहाणारे असल्यामुळे तुम्हाला महाडविषयी माहिती असणे शक्य आहे. या महाडच्या सत्याग्रहाचा माझ्या मनावर फार मोठा परिणाम झालेला आहे. त्या सत्याग्रहापासून मी जर काय शिकलो असेन तर ते हे की, आपण आपल्या उजर्तीचे काम करावयास लागलो तर स्पृश्य लोक आपल्याला भयंकर त्रास देतात. महाडच्या ठिकाणी आपले लोक जेबावयास बसले असतांना स्पृश्य लोकांनी त्यांना मारलें. मी त्या वेळेस डाक बंगल्याकडे असतांना मला पण या स्पृश्य लोकांनी माराडा घातला. परंतु तेथे पोलिस असल्यामुळे त्यांना मला काही करता आले नाही.

आ वेळेस सत्याग्रहास आलेले लोक आपापल्या गांवी गेले त्या वेळेस बऱ्याच लोकांतून स्पृश्य लोकांनी आपल्या पुरुषांना तर मारलेच पण आपल्या स्त्रियांना देखील मारल्याने मारण्यास मागे पुढे पाहिले नाही. इतकेंच नसून बऱ्याच स्पृश्य लोकांनी, आपल्या लोकांनी लावलेल्या जमिनी देखील काढून घेतल्या आणि बराच नाच केला. हा नाच कुलाबा जिल्ह्यांतल आपल्या लोकांनी १/२ वर्षे काढला. परंतु खेदाची गोष्ट ही की, आम्ही मुंबईत राहाणारे लोक त्यांच्याकरिता कांहीही करू शकलो नाही. याचे कारण काय? त्याचे कारण दुसरे तिसरे कांही नसून त्या लोकांची दुःखे निवारण करण्यासाठी आपल्या-जबळ पैसा नव्हता आणि याच काणामुळे माझ्या मनावर असा परिणाम झाला आहे की, आपल्याला आपला सामाजिक लढा लढविण्यासाठी आपणजबळ पैसा असणे अत्यावश्यक आहे. तो पैसा आपणाला या इमारतीपासून मिळेल असे मला वाटते.

आजपर्यंत आपले बरेचसे सामाजिक काम झाले आहे आणि होत आहे. परंतु जोपर्यंत मी जीवंत आहे तोपर्यंत हे ठीक आहे. परंतु माझ्या नंतर काय? आपल्यामध्ये अजूनपर्यंत म्हणावी तितकी सुधारणा झालेली नाही. आपल्याला पुढे लढा लढविणे फक्त प्राप्त आहे. त्याकरता ही इमारत झाल्यावर माझ्या नंतरच्या लोकांना मोर्सेकर होईल. यांत संशय नाही. त्यांच्याकरिता मी जर एकादी योजना करून ठेवली नाही तर ते मला दोष दिव्याशिवाय राहाणार नाहीत.

ही इमारत शाब्दिकर तिथ्यापासून सालीना ५/६ इजार रूपये उत्पन्न येईल असा माझा अंदाज आहे. या उत्पन्नाचा विनियोग आपल्या लोकांना स्पृश्य लोकांकडून होणाऱ्या त्रासाचे हरण करण्यासाठी करण्यांत येईल.

उपायमागणे एकादा शेट आरण्या मुलांकरिता एलादी इमारत किंवा चाळ बांधून देवतो त्याचप्रमाणे ही इमार बांधण्यात माझा हेतू आहे. माझ्या नंतर या इमारतीपासून तुम्हाला फारच मदत होईल. परंतु तुम्ही सर्वांनी एकोप्याने राहिले पाहिजे. म्हणून सर्वांनी या कामाकरिता मदत करणे अत्यावश्यक आहे.

दि. २६-८-४१. स्थळ:- कानारवाडी.

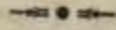
अव्यय:- मे. डी. वि. प्रधान.

बंधूने व भगिनीने ! तुम्ही आज इमारत फंडासाठी १३८ रुपयांची येडी देणार आहात असे मला प्रथम सांगण्यांत आले होते. इतकी थोडीशी रक्कम तुम्ही देणार आहात म्हणून तुम्हाला मी दोष देण्याच्या उद्देशानेच येथे आलेलो होतो. परंतु इमारत फंडाचे जनरल सेक्रेटरी श्री. उपशाम यांनी तुम्ही आज पर्यंत दिलेल्या रकमेचा पाटा वाचल्यावर माझ्या मनांत तुमच्या विषयी फार आदर निर्माण झालेला आहे. येथे दोनशे चर असतांना तुम्ही एकंदर ८०० रुपयांची मदत दिलेली आहे. ही गोष्ट तुम्हाला भूषणावह आहे म्हणून मी तुमचे अभिनंदन करतो !

आपल्या समाजाची इमारत असणे कां आवश्यक आहे हे आपणाला सांगितलेच आहे. त्याबद्दल मी जास्त बोलू इच्छित नाही. तथापि थोडक्यांत सांगायचे म्हणजे हे की, आपला समाज अत्यंत गांजलेला आहे. आपल्या समाजावर २००० वर्षांपासून इतर लोकांचे जुद्धम होत आले आहेत. आणि आपण जो झगडा करित आहोत तो गेल्या २० वर्षांपासून करित आहोत. २००० वर्षांपासून होत असलेल्या जुद्धमांचा नायनाट करण्यासाठी २०-२५ वर्षे काय पण अजून आपणाला कितीतरी पिका झगडा करावा लागेल. तो झगडा पुढे सतत चालू राहावा म्हणूनच आपणाला इमारतीची जरूरी आहे. इमारती पासून आपणाला जे उत्पन्न येईल त्यापून आपणाला हा झगडा चाटू देवता येणे

शक्य आहे. म्हणून इमारतीची जास्त जरूरी आहे. परंतु मी या इमारतीच्या बाबतीत फार मोठ्या अडचणीत सापडलो आहे. कारण या इमारतीचा अंदाज ३-४ लाखांचा आहे. येवढा बोवा आपल्या लोकांवर लादणे शक्य नाही. कारण आपले लोक कांही श्रीमंत नाहीत. श्रीमंत स्पृश्य लोकांकडून देखील कांही आशा नाही. कारण आपण त्यांच्याशी वादतो. कौपेसकडून घेणे देखील चांगले नाही. कोणाकडून कर्ज काढावे तर ते पण शक्य नाही. कारण युद्ध चाटू असल्यामुळे सरकारने लोखंड, सिमेंट वगैरे इमारतीला लागणाऱ्या सामानांवर निषेध घातल्यामुळे कोणालाही हे सामान मिळणे अवशक्य झालेले आहे. म्हणून आपल्या इमारतीच्या कामाची सुरवात लांबणीवर पडत आहे.

इमारतीकरिता घेतलेल्या जागेची किंमत ३७,००० रुपये आहे. त्याचे वार्षिक न्याज २,५०० रु. घावे लागते. आणि सामान मिळत नसल्यामुळे इमारत, लढाई बंद होईपर्यंत बांधता येत नाही. म्हणून आपण जर या जागेची किंमत देऊन टाकली नाही तर वर्षाच्या वर्षाला बांधा लागणाऱ्या व्याजातच आपली जमलेली रक्कम संपते की काय याची मला फार काळजी वाटत आहे. म्हणून निदान ही जमिनीची किंमत देऊन टाकण्याकरिता आपल्या लोकांनी जग शपाटवाने पैसे जमा करण्याच्या कामांत पराकाष्ठा केली पाहिजे. तुमच्यावर मी जादा बोवा लादू इच्छित नाही कारण तुम्ही तुमच्या वाट्याची रक्कम दिलेली आहे. परंतु हे मी इतर ठिकाणच्या लोकांना उद्देशून सांगत आहे:

दि. ११-१-१९४२. स्थळ:- डाकघाई, आर. आव. एन. कॅन्टरी मार्फत

अव्यय:- डॉ. वाशासाहेब आंचेडकर

बंधूने व भगिनीने ! आज या ठिकाणी इमारत फंडाची समा आहे म्हणून मी इजर राहिलो आहे. वास्तवीक १०० रु. येथीलकरिता प्रत्येक ठिकाणी मी इजर राहाण्याचे ठरविले तर मला माझे आयुष्यही पुरणार नाही. परंतु हे १०० रु. फक्त २२ मुलांनी जमा केलेले आहेत ही गोष्ट आनंदाची आहे. दुसरे कारण असे की डाकघाई मध्ये चाईवा खारयांत आपले ४००/५०० कामगार आहेत. त्यांनी या कामास अद्याप हातभार लावलेला नाही. कदाचित मी सांगितले

असतां ही मंडळी इमारत फंडास मदत करतील असे मला सांगण्यात आल्यावरून मी या ठिकाणी हजर राहिलो आहे. या ठिकाणी ती माणसे हजर आहेत की नाहीत हे मला माहित नाही. परंतु जे हजर असतील त्या माणसांनी आपल्या इतर कामगारांना सांगून या मुलांनी वाळून दिलेल्या उदाहरणाप्रमाणे इमारत फंडास मदत करावी अशी मी त्यांना विनंती करतो.

इमारतीकरता मी सांगितल्याप्रमाणे लाख सत्त्या लाख माणसांनी दोन रुपये प्रमाणे देणगी दिली असती तर आता ती इमारत कदाचित आपण प्रत्यक्ष डोक्यांनी पाहिलीही असती. इमारत फंड जमा होण्यास इतका अवधी लागला यात परमेश्वराचा कांही संकेत असावा. आणि मजबूत इतके पैसे जमा झाले असते तरी कदाचित मी ही इमारत बांधला नसती. कारण हल्लींची युद्धजन्य परिस्थिती होय. लडाई युगेपेक्षा (पश्चिमेच्या) एका कोपऱ्यांत सुकें झाली. ती आता पूर्वेस आपल्या दारानेचळ आली आहे. बॉम्बेच्या मान्याने इमारती, शहरे वेचिराव होत आहेत. अशावेळी आपली इमारत जर बॉम्बे हल्ल्यात चळी पडली तर असमर्थ असूद्य समाजाला ती परत उभो करणे मुश्किल झाले असते. इमारतीस अवधी लागला ही परमेश्वराची कृपाच असावी असे मला वाटते. तथापि रा. उपशाम मास्तर यांनी सांगितल्याप्रमाणे जागा तरी आपल्या मालकीची करून घेणे जरूर आहे.

लडाईमुळे माणसे विवंचनेत आहेत. अशा जरी परिस्थिती असली तरी आपण सर्व लोक लडाईत मरणार नाही हें खास! कांही मरतील व कांही जगतील. तेव्हां मेलेल्यांनी जगणाऱ्यासाठी कांही तरी विचार करणे अगत्याचे आहे. लडाईत काय होईल असा अदृशविषया करणे योग्य नाही.

हस्तक्ष आहेत.

डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांची इमारत फंडाबद्दलची खालील भाषणे मी, देविदास पोखर्णीकर यांच्या 'डॉ. आंबेडकर भाषण संग्रह' भाग १ ला या पुस्तकांत घेतली आहेत. कळायें.

शां. अ. उपशाम

भेकेटरी, बॉम्बे रो. का. ई. ट्रस्ट, मुंबई.

दिनांक १४-७-१९५२ रोजी मुंबई येथील रामोदर हॉलमध्ये असूद्य निमित्त मंडळींची सभा झाली. सद् सभेला डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर हजर होते. याप्रसंगी बाबासाहेब म्हणाले.

मिनिर्नो व बंधून्ने! तुम्हाला मी आज निमंत्रण देऊन या ठिकाणी बोलाविले आहे. त्याचा हेतु हा आहे की, १९३८ साली मी मुंबईत इमारत फंड स्थापन केला हे सर्वास माहित आहे. या इमारत फंडाची आतापर्यंतची माहिती तुम्हांस सांगावी व पुढे काय करावयाचे आहे ते ठरविण्यासाठी आजची सभा घेतली आहे. १९३८ साली इमारत फंड स्थापन केलावर चाळी चाळीतून या फंडाचा प्रचार करण्यांत आला व असूद्य बांधवांकडून या फंडासाठी वर्गणी जमा करण्यांत आली. परंतु या फंडाला आज १४ वर्षे होऊन गेली तरी आपल्या इमारतीला मूर्त स्वरूप आले नाही. याला अनेक कारणे आहेत. मात्र मी स्वतः १९४२ पासून मुंबई सोडून दिल्लीला गेलो हें याला मुख्य कारण आहे. माझ्या गैरहजेरीत या फंडाचे काम जोमाने झाले नाही. मी असण्याशिवाय कांही होत

माही ही शिक्ती चरी माही. परंतु तसे झाले ही गोष्ट खरी आहे. माझ्या गैर-हजेरीत मेल्या १० वर्षांत लोकांच्या मनांत अनेक संशय उत्पन्न झाले. इमारत कंदाचे काय झाले? किंवा पुढे काय होणार? याची कोणाचाच कल्पना नाही. मी तुम्हांला आता कांही अंफडे सांगणार आहे. त्यावरून इमारत कंदाचे काम वेग नव्हते तर ते सुभावस्थेत चाटून होणे असे दिसून येईल. माझ्या मते आता-पर्यंत या कंदात खरेच पैसे जमले आहेत. इतके की, त्याची तुम्हांला स्वप्नांतही कल्पना करता येणार नाही.

आज हा इमारत फंड १,११,२२८ रु. ४ आ. ३ पै इतका झाला आहे. अस्पृश्य समाजाच्या इतिहासांत इतकी मोठी रक्कम जमल्याचें हें पहिलेंच उदाहरण आहे. एक लक्ष, अकरा हजार, दोनशे अड्यावीस रुपये चार आणे, तीन पै या रकमेत आपल्या लोकांची रक्कम फक्त ३१,७०९ रु. ४ आ. (एकतीस हजार, सातशे नऊ रुपये चार आणे) एवढीच आहे. बाकीची ७५,५०० रु. (पंचासतर हजार, पाचशे रु.) रक्कम मी वरच्या वर्गाच्या माझ्या मित्रांकडून मिळविली आहे. या रकमेपैकी, ३६,५३५ रु. रक्कम जागा खेदीकरिता खर्च झाली आहे. मात्र, आज ही जागा विकायवास काढली तर दीड लक्ष रुपये कोणीही देईल इतक्या महत्त्वाची ती जागा आहे. या रकमेतून दुसरा मोठा खर्च झाला. प्रेसची इमारत बांधण्यासाठी. प्रेससाठी इमारत बांधण्यास ३५,००० रु. खर्च झाले आहेत वरील दोन्ही बाबींसाठी मिळून ७१,५२५ रु. खर्च झाले असून, बाकीचे ३९,६९३ रु. ४ आ. ३ पै एवढी रक्कम इंपीरियल बँकेत जिल्हा आहे.

आपल्या लोकांनी जी रक्कम दिली आहे. त्यापैकी, निरनिराळ्या ठिकाणच्या लोकांनी, संस्थानी व व्यक्तींनी २५ रु. किंवा त्यापेक्षा अधिक रक्कम दिली आहे. अशाची २५,७०९ रु. ४ आ. एवढी रक्कम आहे. २५ रु. पेक्षा कमी रक्कम देणारांची १,००० रु. रक्कम आहे, व जिचा तपशील समजला नाही अशी ५,००० रु. रक्कम आहे. या पांच हजार रुपयांचा तपशील कां समजला नाही? तर लोकांनी नेलेली पावती पुस्तके परत आणून दिली नाहीत, म्हणून समजला नाही. त्या पावती पुस्तकांत आणलीही पैसे जमा झाले असण्याचा संभव आहे. व हे जास्त जमलेले पैसे लोकांनी खाळे असा संशय उत्पन्न होणेही साहजिक आहे. तरी हा संशय नाहीसा करण्यासाठी लोकांनी नेलेली सर्व पावती पुस्तके राखिलेल्या

पेशासह परत केली पाहिजेत. पुस्तके परत न करणे किंवा जमलेले पैसे न देणे ही फसवणूक आहे. व कायद्याने अशा फसवणूकीला गुन्हा ठरविले आहे हें सर्वांनी लक्षांत घ्यावे.

आतां हा फंड जमवून मुंबईत एक हॉल बांधावा असा माझा विचार आहे. या हॉलचे जे काही उत्पन्न येईल त्या उत्पन्नातून आपल्याला आपल्या विद्यार्थ्यांना शिक्षणासाठी मदत करता येईल किंवा आणखी काही लोकांच्या हिताची कामे करता येतील. हा किंवा पुढच्या वर्षी हॉल बांधून पुरा झाला पाहिजे.

हा हॉल बांधण्यास पावणे दोन लाख रुपये खर्च येईल असा अंदाज आहे. आज आपल्याजवळ इंपीरियल बँकेत ३९,६९३ रु. ४ आणे ३ पै एवढी रक्कम आहे. सध्या इमारतीची जागा लोकांना भाड्याने बांधण्यासाठी दिली आहे. तेव्हा ते कांही उत्पन्न मिळते. परंतु हॉल बांधायचा झाल्यास या लोकांना मोठिसा देऊन काढावे लागेल. लाबेली हें उत्पन्न बुडेल.

हॉल बांधण्यासाठी १ लाख रुपये खर्च येईल व हॉलमध्ये फर्निचर ठेवणे व इतर सोयी करणे यामाठी पाऊण लाख रुपये लागतील असा माहितगार लोकांचा अंदाज आहे. कदाचित थोडी कमी किंवा थोडी जास्त रक्कम खर्च होण्याचा संभव आहे.

तेव्हा एवढी रक्कम कशी उभी करावयाची हा प्रश्न आहे. तुम्ही मला माझ्या ६० व्या वाढदिवसानिमित्त ६०,००० रु. देण्याचें ठरविले आहे. त्यापैकी, आतापर्यंत काहीतरी अकरा-बारा हजार रुपये जमलेत असे मला समजले आहे. हीरक-महोत्सवाची प्रतिज्ञा तुम्ही केली आहे. ती पुरी करण्याची इर्षी तुम्ही बाळगिली पाहिजे. नाहीतर, बोलाचाच मात, बोलाचीच कटी, जेऊनी त्त झाला? असे होता कामा नये.

१२ हजार रुपये तुम्ही जमविले आहेत. तर बाकीचे ४८ हजार रुपये तुम्ही उभे केले पाहिजेत. तुम्ही ६० हजार रुपये मला दिले तर, मी ते कांही माझ्या मित्रांत घालणार नाही. हॉलसाठीच मी ते देणार आहे. माझ्या हयातीत हें हॉलचें कार्य झाले पाहिजे अशी माझी फार इच्छा आहे. तरी तुम्ही पैसे जमविण्याच्या कामाला लाग.

कांही लोक सार्वजनिक कामाला पैसे देतात. परंतु जे मध्यस्त असतात ते लोक हा पैसा मधल्या मध्येच मद्य करतात आणि खातात. तेव्हा आपण दिलेला पैसा ज्या कामासाठी दिला ते काम होईल की नाही याबद्दल संशय असल्यामुळे कांही लोक पैसेच देत नाहीत.

असे जसेल तर तुम्ही पैसे माझ्याकडे आणून घ्या. मी ते स्वीकारायला तयार आहे. आतापर्यंत मी स्वतः कधीही पैसा घेतलेला नाही. आता मात्र, या कामासाठी पैसे घेण्याची माझी तयारी आहे. तरी ज्यांना कोणाला पैसे माझ्याकडेच आणून घ्यावयाचे असतील त्यांनी ते दररोज संध्याकाळी ७ ते ८ च्या दरम्यान माझ्या बंगल्यावर (राजगृह, दादर) आणून घ्यावेत. तेथे श्री. उपशाम मास्तर हे तुम्हाला पावती देतील. ते या फंडाचे एक ट्रस्टी आहेत व हिशोबाचे कामही त्यांच्याकडेच आहे. माझा मुक्काम महिना दीड महिनाच मुंबईत आहे. मी सप्टेंबर महिन्याच्या पहिल्या आठवड्यात मुंबई सोडून दिल्लीस जाणार आहे. तरी मी जाण्यापूर्वीच लोकांनी पैसे माझ्याकडे आणून घ्यावेत.

तुम्ही मला साठ हजार रुपये दिले तर, जवळ जवळ १ लाख रुपये आपल्याजवळ तयार होतील. तरीही हॉल बांधण्यासाठी आपणास जाणवती पाऊण लाख रुपये कर्ज काढावे लागणार आहे व ते मी काढणार आहे. हॉलच्या २१, २॥ लाख रुपयांच्या तारणावर ते मला कोणीही देऊ शकेल. मात्र मागाहून हे पाऊण लाख रुपयेही तुम्हास फेडावे लागणार आहेत.

मुंबईत हॉलला किती मागणी आहे हे तुम्ही जाणतांच. दरमहा १,००० रुपये हॉलचे उत्पन्न सहज येऊ शकेल. दरमहा १५-२० हजार रुपये फेडण्यास थोड्याच वर्षांत हॉल आपल्या मालकीचा होऊ शकेल.

दुसरी एक दितगुजाची गोष्ट मी तुम्हाला सांगणार आहे. 'जनता' पत्रासाठी एक ट्रस्ट असावा असे मला वाटते. 'जनते' ला कांही त्रुट आली तर ती या ट्रस्टच्या पैशांतून भरून काढता यावी. आपल्याला वर्तमान पत्राची अत्यंत जरूर आहे. आपल्यावर होणारे जोर, बुद्धम व अत्याचार आणि मान्हाणी जनतेला कळविण्यासाठी आपल्याला 'जनता' वर्तमानपत्र चालवणे आवश्यक आहे. या कामासाठी मी निराळा पैसा जमा केला आहे. ते ३२,००० (वर्षीस

हजार रुपये) मी तुम्हास आपल्या हॉलसाठी विन न्याजी कर्ज म्हणून देण्यास तयार आहे. मात्र पुढे सदर पैसे तुम्ही मला परत दिले पाहिजेत. माझ्याकडे तीन प्रकारांनी पैसे जमा आहेत. (१) इमारत फंडाचे, (२) जनतेचे व (३) फेडरेशनचे. फेडरेशनचे पैसे हे मला निरानिराळा पातांतून मिळालेले आहेत व ते फक्त रानकारणासाठीच खर्च करावयाचे आहेत. म्हणून ते या कामासाठी मला देता येत नाहीत.

पूर्वीचा 'इमारत फंड' मुंबई सरकारच्या विश्वस्त कायद्यान्वये शेटपून्ड कास्ट इंस्ट्रुमेंट ट्रस्ट, मुंबई या नांवाने रजिस्टर केला आहे. तेव्हा या पैशांच्या बाबतीत कांही अफरातफर होईल ही काळजी घालण्याचे कारण नाही. कारण सरकारकडून दरमहा हा हिशेब तपासला जाणार आहे.

शेवटी समारोप करतांना डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणाले, मुंबईत सर्व लोकांच्या मालकीचे हॉल आहेत. मुंबईत घरकाम करणाऱ्या तिलोरी कुणबी यांनीही परळला 'बाघे हॉल' नावाचा स्वतःच्या मालकीचा हॉल बांधला आहे. ते आपल्या मानाने फार घोडे लोक आहेत. असे असूनही त्यांनी स्वतःच्या मालकीचा हॉल बांधला आहे. या गोष्टीची ईर्ष्या धरून तुम्ही ताबडतोब कामास लागले पाहिजे. मी परत सांगतो की, पावती पुस्तके परत न आल्यामुळे जे जे हिशेब पुरे झाले नाहीत त्या सर्व हिशेबांची पावती पुस्तके व गोळा झालेला पैसा तुम्ही आणून दिला पाहिजे. जे लोक तसे करणार नाहीत त्यांची गय केली जाणार नाही. त्यांच्यावर मी कडक उपाय योजना केल्याशिवाय राहाणार नाही. एवढे बोलून डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांनी आपले मापण संपविले.

—*—

मुंबईतील विद्यार्थी कॉलेजमध्ये दिनांक १७-८-१९५२ रोजी
डोडपून्ड कास्ट इंस्ट्रुमेंट ट्रस्टच्यावतीने सभा
घेण्यात आली होती. त्याप्रवेर्णी सार्वजनिक
हॉलसंबंधी बाबासाहेब म्हणाले.

अस्पृश्यांच्या उद्धारसाठी एका माणसाला एका युगांत जे कांही करता येणे शक्य होते ते मी केले आहे. मात्र कांही मार्ग यशस्वी झाले, कांही झाले नसतील पण माझे कार्य मी पैश्यांमि चालूच ठेवले आहे. २५ वर्षांत

मी तुमच्यासाठी जे कार्य केले ते एवढ्या अवघीत एका व्यक्तीने कधीही कुठेही केलेले नाही. हे मी गर्वाने सांगत नाही तर आत्मविश्वासाने सांगतो. ही वस्तुस्थिती आहे. माझ्या कार्याची दिशा तीन पद्धतींची होती!

(१) अस्पृश्य समाजात प्रथम स्वाभिमान निर्माण करणे! हे कार्य पृथ्वीमोलाचे मज्ज घाटले. मी राजकारणात पदव्यापुर्वी अस्पृश्य समाज कोणत्या पातळीवर होता. कसा माणुसकीदान बनला होता, याचे मी एक उदाहरण देतो. वीस पंचवीस वर्षापूर्वी जळगाव येथे दरवर्षी महान भोजने घालण्याची प्रथा होती. ती भोजने झाल्यावर त्यांच्या उष्ट्या पत्राबद्ध्या ते उकिरल्यावर टाकात असत. तेथे आमचे अस्पृश्य बसत असत आणि पत्राबद्ध्या गोळा करून उकिरल्यावरून नेत असत. काही काही वेळा त्यांच्यात या उष्ट्या पत्राबद्ध्यावरून 'मोठे तेंटे माजत असत.'

या अवस्थेत अस्पृश्य समाज होता. केवळ तो माणुसकीदान बनला होता असे नव्हे तर तसे मानण्यांत तो धन्यवाद मानित होता. मानवी अघःपाताची ती कमाळ होती!

मी गेली पंचवीस वर्षे झगडून त्यांना सर्वस्वी सुखी करून शकलो नसलो तरी त्यांच्यांत 'जागृत स्वभिमान' निर्माण केला आहे. अत्यायाविरुद्ध झगडण्याचे सामर्थ्य (Political Consciousness) निर्माण केले आहे. हे काही साधेसुधे नाही.

(२) दुसरी गोष्ट म्हणजे त्यांना राजकीय हक्क प्राप्त करून देण्याची. आपल्याला पूर्वी दिल्ली कॉन्व्हेन्शनचे झड्ड्यांच्यामुढां काम मिळत नसे. आज २५ वर्षांनंतर तेथे अस्पृश्य समाजाचा मंत्री नेऊन बसविला आहे.

(३) तिसरी गोष्ट शिक्षण क्षेत्रातील! २५ वर्षापूर्वी अस्पृश्य समाजात शिक्षणाची सांगी दगडे बंद होती. ती मी उघडी करून दिली आहेत. अस्पृश्य मुलांना उच्च शिक्षणाची सोय व्हावी म्हणून सरकारशी झगडून स्कॉलरशिप्स, बॉशिप्स मिळवून दिल्या आहेत. एवढेच नव्हे तर त्यांना "आपले म्हणता" येईल असे प्रगतिमान "सिद्धार्थ" नांवाचे कॉलेज मी त्यांच्यासाठी काढून दिले आहे. या कॉलेजांत ३०० अस्पृश्य विद्यार्थी आहेत. दरवर्षी त्यांना २,००० रु. च्या स्कॉलरशिप्स दिल्या जातात. त्यांना राहण्यासाठी बोर्नगळ कोर्टींग काढले

आहे. तसेच औरंगाबादला याच कॉलेजची शाखा उघडली आहे.

(४) आतां एक गोष्ट करण्याची माझे मनें अपुरी राहिली आहे. ती म्हणजे मुंबई शहरांत आपल्या समाजाच्या मालकीचा एक हॉल बांधण्याची तो हॉल बांधण्याचा माझा हेतु फार भिन्न आहे. मुंबईत इतर हॉल आहेत. तेथे नाटक, तमाशा वगैरे खेळ होतात. केवळ तशा तऱ्हेच्या करमणुकी करण्यासाठी हॉल बांधण्याचा माझा हेतु नाही.

हा हॉल बांधण्यांत माझा एक महत्त्वाचा उद्देश आहे. अस्पृश्य समाजावर इराबडी स्पृश्य हिंदुकडून खेळ्यांवर अत्याप होत आहेत. आजच मला एक पत्र आले आहे की, अहमदाबादच्या एका खेळ्यांत अस्पृश्य समाजाच्या वस्ती-भोवती स्पृश्यांनी तारेचे कुंपण घाटून त्यांना कोटून टाकून त्यांचे जीवन असहा केले आहे. अशा एक ना हजारो तक्रारी प्रत्येकी माझ्याकडे येत आहेत. ती दुःखे तुमच्यापेक्षा मला जास्त कळतात. ह्या दुःखाचे निवारण करण्यास एक मध्यवर्ती निधी हवा आहे, त्यासाठी पैशांची जरूरी आहे.

दुसरी गोष्ट ही की, या सर्व तक्रारी एकत्र जमवून ठेवण्यासाठी मुंबईला आपल्या समाजाची एक मध्यवर्ती कचेरी हवी आहे.

त्या कचेरीत काम करणाऱ्या लोकांना पगार घ्यायला हवा पण या गोष्टी जमणार कशा!

तेव्हा हॉल बांधून झाला तर वर्षाला लाखभर रुपये माठवण्या रुपये आम्हाला मिळतील. हे ठिकाण मध्यवर्ती आहे. तेव्हा हॉल बांधून झाला तर ही एक मोठी अडचण दूर होईल.

केवळ माझे नांव घेऊन जयजयकार करण्यापेक्षा जी गोष्ट माझ्यादृष्टीने अत्यंत मोलाची आहे ती करण्यासाठी प्राणांच्या मोलांने तुम्ही झटा. मी हॉल बांधण्याच्या कार्याला फार मोठे महत्त्व देतो. त्यामुळे अस्पृश्य समाजावर खेडोपाडी प्रदधान्या अत्याचारांचे तात्काळ आपल्याला निर्दोळन करतां येईल. तेव्हा तीन महिन्यांच्या आंत तुम्ही कार्यासाठी खेड्यापाड्यांतून 'एक लाख' रुपये जमवून घाटवा.

प्रत्येक गावांमधून "दहा दहा" रुपये जमवा आणि मुंबईला शेटवुन्ट कार्ट इन्फ्रुव्हमेंट ट्रस्टचे सेक्रेटरी श्री. शांताराम अनाजी उपशाम यांच्याकडे पाठवा.

ती हॉल बांधण्यास मला दसग्याला सुरवात करावयाची आहे. मला एक लाख रुपयांची तुट आहे. तेव्हा प्रत्येक गांवाकडून दहा दहा रुपये प्रमाणे भायेंक सादरक्यांतून एक एक हजार रुपये जमवून पाटविण्याचे कामास आजपासून लागू.

—*—

दिनांक २८-९-१९५२ रोजी मुंबईतील नरेंद्राक येथे खास इमारत फंडाकारितां सभा येण्यांत आली होती. याप्रसंगी याबाबतचेच म्हणाले—

“भगिनीनो व बंधूनो, आजकाल बऱ्याच लोकांचें मन राजकीय कामांत गुंतले आहे. माझे मन मात्र आज राजकारणांत नाही. सध्यां माझे सर्व लक्ष आपण जो इमारत फंड स्थापन केला त्याकडे आहे. मुंबईत अनेक जातींच्या इमारती आहेत. ब्राह्मणांची ज्ञातिगृहे आहेत. मराठ्यांची ज्ञातिगृहे आहेत. क्षत्रियांची ज्ञातिगृहे आहेत. एवढेंच नव्हे तर कुणव्यानीही आपले ज्ञातिगृह किंवा हॉल बांधलेला आहे. त्याप्रमाणे असुरूप समाजाचेही एक ज्ञातिगृह किंवा हॉल मुंबईत असावा ही कल्पना फार जुनी आहे या कामासाठी मी १९३८ साली मुंबईत इमारत फंड स्थापन केला. हे कार्य अंगावर घेऊन आज १०-१५ वर्षे लोटली आहेत. तरीही या कार्याला अद्याप मूर्त स्वरूप आलेले नाही. आतां तरी हे कार्य पार पाडावयासच पाहिजे असें मी ठरविले आहे. हे कार्य पार पडण्याशिवाय मी दुसरे कोणतेही कार्य हातांत घेणार नाही. तुम्ही सर्वांनी हे काम अतिशय निकडीचे आहे असे समजून प्रत्येकांने खांत अंतःकरणपूर्वक भाग घेतला पाहिजे. या कामासाठी आज मजबूत पुढीलप्रमाणें रक्कम आहे. पूर्वीची शिडक ४० हजार रुपये. मुंबईच्या लोकांनी जमविलेले हॉरक-महोत्सवाचे १८ हजार रुपये (पांत बाहेर गांवचे १ हजार रुपये आहेत.) मुंबई बाहेरील लोकांनी इमारत फंडासाठी पाठविलेले ४ हजार रुपये व विनव्यानी मिळालेले ३२ हजार रुपये. बाकीची रक्कम तुम्ही सर्वांनी जमविली पाहिजे. सदर कामासाठी कर्जे उभारण्याचा माझा विचार होता, परंतु तो आता मी सोडून दिला आहे. कारण कर्जे घेतले तर शेकड्या १०-१२ रुपये व्याजास निव्वळ नफ्यासाठी घाबे लागणार. नफ्यासाठी एवढी

रक्कम देण्याची माझी तयारी नाही. तुम्ही सर्वांनी मजकूर घेतले तर कर्जे न घेताही हे काम आपणांस पार पडता येईल. मुंबईत चाळ कमिठ्या नेमून व मुंबई बाहेर काही गांवांच्या गांवकमिठ्या किंवा तातुकाकमिठ्या नेमून हे काम तुम्ही केले पाहिजे. या बाबतीत मी परत काही सांगणार नाही. हे सांगण्यासाठीच मी आज येथे आलों. १ न्या तारखेनंतर मी दिल्लीस जाणार आहे आणि कदाचित बरेच दिवस मी परत येणार नाही. मी येथे नाही म्हणून तुम्ही हे काम पडून ठेवत कामा नये. मी असतांना जे काम चाळते आहे, त्यापेक्षाही वेगाने काम मी मुंबई बाहेर नेण्यावर तुम्ही केले पाहिजे. तुमच्या कामाचे रिपोर्ट मी दिल्लीला नेण्यावर ति रुडे आले पाहिजेत व ते मला समाधान देतील असे पाहिजेत. येथे ज्या संस्थांतर्फे संमेलन येण्यांत आले आहे त्या सर्वांनी हे कार्य आपले आहे असे समजून आपापच्या विभागांत कामास लागले पाहिजे.

आज दसरा आहे. दसरा हा सोन्याचा दिवस आहे. मात्र सोने तुमच्या जवळही नाही आणि मजबूतही नाही. आजचा हा प्रसंग मात्र सोन्यासारखा आहे. येथून जाण्यापूर्वी तुम्ही सर्वांनी 'इमारत फंड' जमविण्यासाठी सोन्यासारखी प्रतिज्ञा केली पाहिजे. तुमच्या प्रतिज्ञेला कस लावला तर ती १०० नंबरी ठरली पाहिजे.

माझी सर्व जनता गरीब आहे. मात्र तिच्यावर माझा विश्वास आहे. ती गरीब असली तरी ती माझ्या हाकेला ओं दिव्याशिवाय राहाणार नाही यावरच माझी खात्री आहे. मात्र, शिकण्या सवरलेल्या लोकांना या प्रसंगी मला दोन शब्द सांगायचे आहेत. गरीब जनतेने दिलेल्या पैशांचा हिशोब त्यांनी व्यवस्थित ठेवावा व एका पैचीही अकरातपर होणार नाही याची त्यांनी काळजी वाळगावी. सार्वजनिक पैशांचा हिशोब व्यवस्थित ठेवून तो जनतेस वेळोवेळी दाखविणे यासारखे पवित्र कार्य दुसरे नाही. तसेच सार्वजनिक पैशांचा अपहार करणे यासारखे नीच कृत्य दुसरे नाही.

मी मुंबईत असेपर्यंत लोकांनी माझ्या बंगल्यावर पैसे आणून घाबेत व मी दिल्लीला नेण्यावर श्री. शांताराम त्रनाजी उराशाम, सेक्टरी, शेडवून्ट कस्ट वंगुव्हेमेट ट्रस्ट, मुंबई यांचेकडे त्यांनी पैसे वाचिले.

वर्षाचे ऑफिस भारत भूयण ब्रिटिश प्रेसमध्ये राहिल, असे सांगून त्यांनी आपले भाषण संपविले.

दिनांक २९-५-१९५३ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांनी मुंबईतील जेबूर विभागाला भेट दिली. स्वर प्रसंगी बाबासाहेबांना १००१ रुपये इमारत फंडाकरिता देण्यात आले याप्रसंगी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर म्हणाले.

भूमिनीने व बंधूने, तुम्ही आतापर्यंत (हे एक हजार एक रुपये धरून) चार हजारवर रकम इमारत फंडाला दिली आहे, अशी माहिती माझे मित्र व शे. का. इंधुवडेते ट्रस्टचे सेक्रेटरी श्री. उपशाम यांनी मला दिली आहे. तुमच्या वस्तीच्या मानाने ही रकम बरीच मोठी आहे. एवढी रकम तुम्ही दिल्याबद्दल मी समाधान व्यक्त करतो. तुम्ही जसे आपले कर्तव्य पार पाडले तसेच आपले सर्व लोक जर इमारत फंडाबद्दलचे आपले कर्तव्य पार पाडतील तर मुंबईतच हा फंड एक लाखावर येईल व आपली इमारत टोलेजंग हॉटेल अशी मला आशा वाटते.

अधिकडील आपल्या समाजातील तरुणांचा, तरुणींचा पोशाख मला आवडतो. नेहमी आपणांजवळ कमीत कमी दोन पोशाख पाहिजेत. एक आपण जो घंदा करतो त्यावेळी घालावयाला एक पोशाख व घंदा संपल्यानंतर शुचिर्भूत झाल्यानंतर घालावयाचा दुसरा पोशाख. मी पाहतो की, आमचे कांही लोक निरनिराळ्या ऑफिसांत व कंपन्यांत कामाला असतात. तेथे त्यांना खात्री युनिफॉर्म मिळत. हा पोशाख त्यांनी कामापुरताच घालावा. बरी आन्यानंतर त्यांनी आपल्याला सोभेत असा पोशाख करावा. नोकरी घेतातलाच पोशाख समा समा-रंभांत किंवा लग्नकार्यांसारख्या खाजगी प्रसंगी वापरणे बरे दिसत नाही.

आपल्या समाजातील श्री-पुरुषांच्या पोशाखांत अतिकडे पुष्कळच चांगला बदल झाला आहे याबद्दल मला समाधान वाटते. मात्र, जुन्या बायकांच्या पोशा-

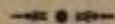
खांत अद्याप बदल व्हावयास पाहिजे. स्वाना शंभर पोलकी असा नवा पोशाख वापरणे आवडत नसेल, तर त्यांनी तो वापरू नये. मात्र, चोळी लुगडी असा जुनाच पोशाख वापरावयाचा असला तरी तो व्यवस्थित वापरावा.

पोशाख भारी किमतीचाच पाहिजे असे माझे म्हणणे नाही. पोशाख साधा का असेना पण तो व्यवस्थित पाहिजे.

पेशवाईत कपडे वापरण्यावर व दागिने घालण्यावर आपल्या लोकांवर पुष्कळच निर्बंध होते. असुर्यांनी मळके व फाटकेच कपडे वापरले पाहिजेत व चांदीचेच दागिने वापरले पाहिजेत. (सोन्याचे दागिने वापरता कामा नयेत.) असा निर्बंध होता. परंतु ते निर्बंध आता नाहीत. तरीही आमच्या जुन्या बाया वेळा, तोडे, फुल्या, मासोळ्या व जोडणी, चांदीचे अचनड व बोनड दागिनेच वापरतात. त्यांनी ते वापरण्याचे सोडून दिले पाहिजे. नाकाला भोक पाहून मालीमोठी नथ नाकांत अडकविणेही बरे दिसत नाही. आपल्या पोशाखातून आपण अमुक एका जातीचे आहोत असे ओळखता कामा नये. नाहीतर कांहीवेळा मोठी पंचायत होते.

मी कॉलेजांत शिक्षण घेत असताना, एकदा लग्न कार्यासाठी आमहाला गांवी जावे लागले. आमच्या चरोबर आमच्या आमपिकी, कांही जुन्या वळणाच्याही बाया होत्या. मी, माझे बंधू व आमच्या कुटुंबातील मंडळींचा पोशाख व्यवस्थित होता. तेव्हा बंदरावर उतरल्याचरोबर हमाली करणाऱ्या कुळवाठ्यांनी आमचे सामान उचलले व ते आमच्याचरोबर चालू लागले. अर्धी अधिक वाट चालून गेल्यावर त्यांच्या लक्षांत आले की, आमच्याचरोबर चाललेल्या त्या जुन्या वळणाच्या बायांची व आमची नात एकच आहे. हे समजण्याचा अवकाश, त्यांनी आमचे सामान खाली ठेवले व हमाली न मागतांच ते लोक पसार झाले. शेवटी आम्हाला २।४ खेपा करून ते सामान मुक्कामावर न्यावे लागले.

शेवटी बुद्धधर्माबद्दल त्यांनी माहिती सांगून प्रत्येकाने बुद्धाचा फोटो (किंमत १० आणे) आपल्या घरांत लावावा असा नमनेच्या लोकांना आदेश दिला.

मुंबईतील रावेळी कॅम्प या ठिकाणाला दिनांक ३-६-५३ रोजी
डॉ. यायासाहेब आंबेडकर यांनी भेट दिली. सर्व
प्रसंगी याचासाहेबांना १,००१ रु. येथील इमारत
फंडाकरिता अर्पण करण्यात आली.
याप्रसंगी डॉ. आंबेडकर
म्हणाले.

“भगिनियो व बंधूतो, येथील जियांनी इमारत फंडाला १,००१ रु. कवूळ
करून आज मी रकम दिली त्याबद्दल मी त्यांचे अंतःकरणपूर्वक आभार
मानतो. या वस्तीत मी आज प्रथमच आलो आहे. आज येथील जियांनी नशी
मदत केली तशीच येथील एका सोसायटी—इमारत फंडाला मदत ते देणार आहेत.
या सोसायटीची कांही रकम म्युनिसिपालिटीत शिल्लक आहे ती रकम ते इमारत
फंडाला देणार आहेत. ती रकम या वस्तीने दिलेल्या सर्व रकमापेक्षाही मोठी
आहे. अर्थात ती वेण्यासाठी मला परत या ठिकाणी यांचे लागणार आहे व
त्यावेळी मी नरुन येईन.

तुम्हांला एक महत्त्वाची गोष्ट आतां मी सांगणार आहे. परवा दिनांक
२७-५-५३ रोजी आपण मोठ्या प्रमाणावर बुद्धजयंती साजरी केली. वास्तविक
आपण ही एक मोठी चांगली गोष्ट केली असे मला वाटते. परंतु कांही वर्तमान-
पत्रांनी या गोष्टीला विपरीत स्वरूप दिले. जेथे ३० हजार लोक हजार होते तेथे
३ हजार लोकच होते असे आमच्या वावतीत डोळ्यांवर कातडे ओढलेल्या वर्तमान-
पत्रांनी ठोकून दिले. कांहींनी तर बुद्धजयंतीच्या बातमीला आपल्या वर्तमान-
पत्रांत घाराच दिला नाही. हे त्यांचे नेहमीचेच आहे. डॉ. आंबेडकरांचे कार्य
म्हटले की, एकतर त्याला प्रसिद्धीच द्यावयाची नाही आणि प्रसिद्धी दिलीच तर
त्या कार्याला गौणत्व तरी आणावयाचे किंवा विपरीत स्वरूप तरी द्यावयाचे.
बुद्धजयंतीवर वर्तमानपत्रांत जी टीका आली आहे त्या टीकेला समर्पक व सविस्तर
उत्तर मी देणार आहे. या वर्तमानपत्रांत आलेल्या टीकेचा तुमच्यावर मात्र,
विपरीत परिणाम होऊं देऊं नका. मी तुम्हांला जे कांही सांगतो आहे ते अगोदर
तुम्ही नीट समजावून घ्या व प्रगच त्यावर विश्वास ठेवावयाचा किंवा नाही
ते ठरवा.

वर्तमानपत्रांत एक पादा नेहमी म्हटला जातो की, कांही जरी केले तरी
अस्पृश्यता जाऊं शकत नाही. ' राजकारणांने म्हणा किंवा धर्म कारणांने
म्हणा, अस्पृश्यता जाणार नाही. ' अशा लोकांना माझ्याबरोबर चर्चा करावयाची
असल्यास माझी तयारी आहे. हे लोक उपजत आंधळे आहेत असे मला वाटते
त्यांनी इतिहास वाचला नाही. जगांत आतांपर्यंत किती परिवर्तने झाली याची
त्यांना माहिती नाही म्हणून ते अशी मूर्खपणाची टीका करतात.

आज या ठिकाणी बसलेला प्रचंड खी-पुरुष समुदाय हाच मागची परि-
स्थिती काय होती व आजची परिस्थिती काय आहे हे समजावून देईल. लोक
काय म्हणतात इकडे तुम्ही लक्ष देऊं नका. ते जे कांही लिहितात ते तुमचा
गौरवसमन करण्याकरिता लिहितात.

सर्व वर्तमानपत्रे माझ्यावर टीका करतात. मात्र, त्यांची मला पर्वा वाटत
नाही. त्यांच्या टीकेमुळे माझे वजन घटेल असे समजण्याचे कारण नाही. मी
दरवर्षाला पाहातो तो माझे वजन वाढतच आहे.

नाशिक सत्याग्रहाची गोष्ट वेऊं. आतां खऱ्या गोष्टी तुम्हांला सांगायचास
हरकत नाही. त्यावेळी फक्त ५।६ प्रमुख लोकच माझ्या मदतीस होते. त्यावेळी
रात्री १२ वाजतां समा घेतली. सत्याग्रहासाठी किती लोक नांव देतात हे आम्ही
पाहिले. त्यावेळी आम्ही काय प्रकार पाहिला ! सकाळपर्यंत आम्हांला एकही
गडी सत्याग्रहासाठी मिळाली नाही. सत्याग्रह केला तर काय होईल याची भीती
लोकांच्या मनांत होती. सकाळी आम्ही एक मिरवणूक काढण्याचे ठरविले.
सुदैवाने म्हणा किंवा दुदैवाने म्हणा या मिरवणूकीतल्या लोकांवर इतर लोकांनी
दगड धोरे टाकले. त्यामुळे प्रथम आम्हांला १५।२० सत्याग्रही मिळाले. नंतर
लोकांच्या लक्षांत आले की, सत्याग्रह करणे यांत स्वामिमान आहे. ही गोष्ट समज-
ल्यावर आम्हांला सत्याग्रही मिळण्यास अडचण पडली नाही. नंतर आम्ही एक
दोन वर्षे नव्हे तर ४।५ वर्षे सत्याग्रह चालवू शकलो. पूर्वीच्या गोष्टीचा विचार
केला तर आतां पुष्कळच सुधारणा झाली आहे असे मला म्हणावयाचे आहे.

आपण शिक्षणाचीच गोष्ट वेऊं. माझ्या वेळी ' मला शक्यते त्यांचे की
नाही ' याचा खल करण्यासाठी ३ दिवस मास्तगांची समा भरली होती. मला
त्यावेळी सरकारकडून ३ रु. स्टॅलॅरशिप मिळत होती. या मुलाला शाळेत घेतले

नाही तर सरकारचा कोप होण्याचा संभव आहे या सवकीवर मला सरकारी हायस्कूलमध्ये घ्यावयाचे ठरले. त्यावेळी मी निम्बळ गावठी पोर होतो. त्यांत ब्राह्मणी जोडा घालावयाचा. पहिल्या दिवशी मी हायस्कूलमध्ये गेलो तर माझ्या ५० वर्षे वयाच्या मावाचे शर्ट घाडून गेली. पायापर्यंत घातलेले शर्ट असा त्यावेळी माझा अवतार होता. त्यावेळी एडिफ्लिग्ट हायस्कूलमध्ये असंख्य मुले शिकावयास होती तर महाराचा मी एकटाच पोर त्या शाळेत होतो.

आज सिद्धार्थ कॉलेजांत पाहा. इतरापेक्षाही आमच्या मुलांचा पोपाख चांगला असतो. पहिल्या वर्षी सिद्धार्थ कॉलेजांत अस्पृश्यांची १५।२० मुलेच होती. परंतु आज पाहा अस्पृश्यांची ३०० मुले सिद्धार्थ कॉलेजांत शिकत आहेत.

दुसरी गोष्ट धर्माची. मनुष्याने स्वार्थच करीत न राहाता थोडा फार परार्थही केला पाहिजे. यासाठीच धर्माची जरूर आहे. तुमच्यासाठी हे सर्व मी करीत आहे. मला हे धर्माने शिकविले.

मुसते पोट भरले म्हणजे सर्व कांही झाले असे समजुं नका. पोट काय रांदरळी सुद्धा भरते, " कबीर काहे कुच उदम बीने । आप खाये, और औरनको दिने. "

या कबीराच्या दोहारामाणे उद्योग करा. आपण त्या व दुसऱ्यांनाही या स्वार्थ व परार्थ दोन्ही साधा. धर प्रंपच सांमाला. मात्र, समान-कार्यालाही मदत करा.

एका लोहित ब्राह्मणाने बुद्धाला दोन प्रश्न विचारिले होते. पहिला प्रश्न हा की, विद्या ही ब्राह्मण, क्षत्रिय व वैश्य या तीन वर्गांनाच शिकविती पाहिजे. शूद्र या चौथ्या वर्गाला शिकविता कामा नये. तें तब तूं का मान्य करीत नाहीस ? याला उत्तर मिळाले तें असे:—

चार वर्ग हे धंदाकरिता पाहलेले आहेत. परंतु ज्ञान हा कांही रोजगारीचा प्रश्न होऊं शकत नाही. ज्ञान हे जीवनाला अव्यंत आवश्यक आहे. ज्ञान नसल्यामुळे आपले अव्यंत नुकसान होते. उदा० नाशिकला एका शेतकऱ्याकडे खत पत्र होते. सर्व कांही व्यवस्थित होते. केस त्याच्या बाजूची न्हावयास पाहिजे. परंतु त्याच्या

वकिलाने त्याला दम दिल्यामुळे विरुद्ध निकाल लागला. हे झाले तें त्या शेतकऱ्याच्या आज्ञानामुळे झाले.

हिंदुस्थानांत जातिभेद राहिला याला मुख्य दोन कारणे आहेत. एकतर सर्वांना शस्त्रे वापरण्याची परवानगी नव्हती व दुसरी गोष्ट अज्ञान. मी पूर्वेजाना पुष्कळ शिष्या देतो की, त्यांनी आपल्यावर होणाऱ्या अन्यायाचा प्रतिकार कां केला नाही ? तर त्याला वर वर्णन केलेली परिस्थितीच कारण होती.

या न्यायाने आतां आपण स्वतःच आपल्यांतोळ कमीपणा घालविण्याचा प्रयत्न केला पाहिजे. इतरांनी मदत केली नाही तरी आपली सुधारणा आपणच केली पाहिजे आणि आपण अशा रीतीने सुधारलो तर इतरांना आपल्याला दोषी ठरविताच येणार नाही. आपला कलेक आपणच काढला पाहिजे. समजा आपल्यातले लोक शिकले, ऑफिसर झाले तर इतरांना त्यांच्या हाताखाली काम करावेंच लागणार व त्यांना मान द्यावाच लागणार. आमची व त्यांची स्थिती एक झाल्यावर आपल्याला कमी लेखणारच नाहीत.

प्रत्येक माणसाची काया, वाचा व मन अशी त्रिगुद्री झाली पाहिजे. अशा रीतीने पवित्र झालेल्या माणसाला अपवित्र कोण म्हणणार ?

त्यांच्यापेक्षां तुमचे कार्ये डोलदार असल्यावर तुम्हांला कोण कमी लेखणार ?

आमच्या उन्नतीचा प्रयत्न आतां आम्हांलाच करावयास पाहिजे.

आमच्या डोक्यावर जे वसलेले आहेत त्यांची घमेड जर उतरावयाची असेल तर त्याला एकच उपाय आहे. आपली सुधारणा आपण केली पाहिजे.

आपण धर्मासाठी सत्याग्रह केला. धर्मातराचा ठराव केला. सर्व कांही केले. आतां आपण आपणें मन पवित्र केले पाहिजे. आपला सद्गुणाकडे अंदा असला पाहिजे. अशा रीतीने आपण धार्मिक वनावयास पाहिजे. आपण शिकलो म्हणजे सर्व कांही झाले असे नाही. शिक्षणाचे महत्त्व आहे यांत शंका नाही. मात्र, शिक्षणाबरोबरच माणसाचे शीलही सुधारले पाहिजे. शीलाशिवाय शिक्षणाची किंमत केवळ शून्य आहे. ज्ञान हे तरवारीसारखे आहे. समजा एखाद्या माणसाच्या हाती तरवार आहे. तिचा सदुपयोग की दुरुपयोग करावयाचा हे त्या माणसाच्या

शीतल अथर्ववेद राहिल. ती त्या तरवारीने एखाद्याचा तूनही करील किंवा एखाद्याचा बचावही करील. ज्ञानाचे तसेच आहे. एखादा शिकलेला माणूस, त्याचे शील चांगले असेल तर तो आपल्या ज्ञानाचा उपयोग लोकांच्या कल्याणासाठी करील. परंतु त्याचे शील चांगले नसेल तर तो आपल्या ज्ञानाचा उपयोग लोकांचे अकल्याण करण्याकडेही लवचें करील. शील हें धर्माचे मोठे अंग आहे. शिकलेली माणसे नुसती पोटाभरून असून मागणार नाही. ज्यांना स्वार्थापलीकडे कांही दिसत नाही, ज्यांना थोडाही परार्थ करता येत नाही, ती माणसे नुसती शिकली म्हणून काय झाले? त्यांचा दुसऱ्याला उपयोग तो काय?

तज्याचा जाय बुरसा। मग तो सद्गुरु होई आरसा.

शिक्षणाचा उपयोग असा झाला पाहिजे.

कै. जोतीबा कुले यांना मी गुरु मानतो. माळी समाजात त्यांचा जन्म झाला व पुढील मराठेही त्यांचे शिष्य होते. परंतु आजची परिस्थिती मोठी चमत्कारिक झाली आहे, जोतीबांचे नांव आज कोणीच घेत नाही.

आज मांग चांभार हे निरवळ उष्ट्याचे धनी झाले आहेत. प्रगतीचे खरे मातक आम्ही आहोत. आज आमच्यावर अन्याय होत आहे. आम्ही चळवळ करितो म्हणून इतर लोक आमच्याकडे लुनशीपणाने पाहतात आहेत. परंतु आमची चळवळ निष्काम बुद्धीने व फलाची आसक्ती न धरतां चालू आहे. आम्हांला आशा आहे की, एक दिवस असा येईल की, या वृक्षाचे धनी आम्ही होऊं. आज जे काही एक न करतां चैन करतात, आपण न कमविलेले स्वात आहेत, त्यांनाच पुढे शरम वाटेल.

दिनांक २८ ऑक्टोबर १९५४ रोजी डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना मुंबईकरांनी पुरंदर स्टेशनमवर १,१८,००० रुपयांची घेती अर्पण करण्यांत आली. सद्गुरु प्रसंगी डॉ. बाबासाहेब म्हणाले.

मित्रहो! आपण ही जी घेता एक लाख, अठरा हजार रुपयांची दिती आहे खरी पण ती अगदीच हलकी आहे. (हंशा) मला थोडासा संशय आला.

ती हा जो मोठा आंकडा मॅनेजिंग ट्रस्टी यांनी बाहीर केला आहे त्याची सारी जबाबदारी मी लांब्याकडे सोपवित आहे.

खरे म्हणजे माझा हीरक-महोत्सव सानरा करून लाजोपर्य ही पैली देण्यांत आली असे आतांच सांगितले. हीरक-महोत्सव हे माझे निमित्त झाले आहे. हे पैसे तुमचेच असून एक हॉल बांधण्यासाठी जमा केले आहेत. त्याला मूर्त स्वरूप यावे म्हणून मी ते माझ्या वयाच्या साठ्याच्या वर्षी घ्यावे असे फक्त म्हटले आहे. हा फंड गोळा करायला सुरुवात बऱ्याच वर्षांनी झाली. १९४२ साली माझी एक्सक्युटिव्ह कमिटीमध्ये नेमणूक झाल्यामुळे मला मुंबई सोडून जावे लागले. तेव्हा पैसे गोळा करण्याचे काम जरा सुस्त झाले होते. म्हणून १९५२ साली परत आपल्यावर पुन्हा ते काम हाती घेतले. परंतु दुर्दैवाने इमारतीसाठी जी जागा घेतली होती तिथे माझेही घातल्यामुळे इमारतीचे काम सुरू करता येईना. माझेहीही काढून टाकणे अशक्य झाले आहे. आतां सांगायला कांहीच हरकत नाही. मी माझे थोडसे बचन लवचें करून मुंबईचा कायदा बदलून घेतला आहे. त्या कायद्यामुळे ते माझेही आतां निघून जातील व इमारतीचे काम सुरू होईल. मी हें जे केले ते जनतेसाठी केले. आणि ही जी रक्कम जमा झाली आहे ती तुमचीच आहे. आपल्या समाजातील या दरिद्री बाया-पुरुषांच्या मिटल्याच्या वामांतून गोळा केलेला हा पैसा आहे. आणि मी कॅरिक्टर आहे. एकपु. कमिटीतचा मॅबर होतो तेव्हा प्रकृतीच्या निमित्ताने या गावी जनतेचा पैसा घेणे बेशरमेची गोष्ट आहे. तेव्हा हा सर्व पैसा एकदां मी सांगून टाकण्याप्रमाणे इमारतीसाठी लवचें केला जाईल. मला स्वांतला एक उदाहरण नको असे येथे मी जाहीर करतो. (टाळ्या मजूर)

मित्रहो! आज या ठिकाणी बसले असतांना माझ्या पूर्वे आयुष्यांत ज्या काही महामोठी झाल्या त्या सर्व चित्रपटासारख्या उण्या गहतात. मी जन्मलो कुठे, माझ्या आई-वडिलांनी कुठे कुठे मला नेले, माझे काय काय केले हे सारे होळ्यापुढे उभे राहिले आहे. परंतु मला इथे एक गोष्ट सांगायची आहे ती ही की, माझ्या वयाला ६० वर्षे पूर्ण झाली याला पुढाचा तरी काय आहे (हंशा) मी कोणत्या साली जन्मलो याचे रेकॉर्ड नाही. कारण माझे वडील सिक्स पावोनियर बटालियनमध्ये होते. नंतर ते मेहनत पावोनियर बटालियनमध्ये गेले. तेव्हा

त्यांना मी त्यांचा मुलगा म्हणून काहीच महत्त्व वाटले नाही. जन्म तारीख लिहून टेंवली नाही, ही किती यत्किंचित गोष्ट आहे. पण तीही त्यांना जमली नाही. आज वी जन्म तारीख आहे ती खरीच आहे असे कोणी सांगू शकत नाही.

परंतु माझ्याविषयी दोन-तीन गोष्टी मात्र निश्चित सांगता येतील. राजपुतान्यांत मद्र मुक्कामी मी जन्मलो. त्यामुळे कोंकणचा माझा काही संबंध राहिला नाही. वडील कोंकणातलेच परंतु नोकरांमुळे त्यांना राजपुतान्यांत जावे लागले. तेव्हा जन्म मद्र मुक्कामी झाला. मी मात्र नको. दुसरी गोष्ट म्हणजे माझा जन्म बरोबर वाराच्या ठोक्याला झाला. त्यावेळी माझे वडील कामावर होते आणि माझ्या आईचं वारंजतपण चाललेले होते. माझा पिंड फार मोठा होता. माझ्या आईला फार त्रास झाला असे म्हणतात. माझ्या वडिलांना चिंता वाटत होती. परंतु एकदां दाईनी त्यांना घेऊन सांगितले "वरात जा मुलगा झाला" त्यावेळी बरोबर ठोके पडून गेले होते.

तिसरी गोष्ट म्हणजे मी मूळ नश्रुत्रावर जन्मलो. आणि ज्योतिषाने सांगितले की हे मूळ फार वाईट आहे. याची आई लवकर मरेल. यामुळे इतर भावंडांना मी अतिशय अप्रिय झालो. जे ते मला छिदकारांत व म्हणत 'हें मूळ आईला वाईट आहे.' शेवटी आमची आई लवकरच वारली. ह्या अशा माझ्या जन्माविषयी तीन गोष्टी सांगता येतील.

माझे बालपण म्हणाल तर माझे मलाच आश्चर्य वाटते. मी बारा तेरा वर्षांचा होईपर्यंत सर्व लोकांना अशा खात्री वाटत होती की हें पोर वराण्याला काळीमा लावणार. याच्या हातून काही होणार नाही. कारण मी बारा तेरा वर्षांचा होईपर्यंत लंगोटीशिवाय दुसरं वस्त्रच नेसलो नाही. (हंशा) शिवाय दारोदार गांवच्या बायकांना विचारी, "तुमची लाकडे फोडाबयाची आहेत. काय! मला शिक्षणांत प्रथम काही राम वाटेना. आई वारल्यावर माझे संगोपन आज्ञाने केले. मला वाटे शिकून काय करणार! सहा महिने मी माळ्याचा धंदा केला. मिलिटरी कॅम्पत वागवागार्हत असायची. तेथील माळ्याच्या पोरान्नी संगत केली. माती, दगड उचलले, जागा साफ केली, नळानं पाणी वागाना घायचे होते पण ते काही होईना. तेव्हा मी घरावरची सर्व कौले काढली आणि त्याच्या नाण्या वेळ्या होत्या. काय पण माझे आयुष्य असे वाटते.

सातान्याला जेव्हा आम्ही होतो तेव्हा इतर सुभेदार मोतेवाईकहि होते. त्यांच्या बगसमेर एक उकिरडा होता. आणि त्या उकिरड्यावर एक उंबराचे झाडहि होते. मी झाडावर चढण्यांत फार पटाईत वानर देखील इतक्या लवकर चढणार नाही. आतां पायाने मी अशक्त झालो. त्या झाडावर चढे आणि त्यावर कांठ टाकून झोपत असे व लहर आली की, त्या उकिरड्यावरील राखेंत उडी घेत असे. त्यावेळी सातान्याला प्लेग आला होता. लोक म्हणत बरेच लोक प्लेगने मेले आणि या पोरालाच प्लेग कां होत नाही. ही अशा माझा परिस्थिती. एकदां कसाई तीन ठपायाला बकऱ्या देईनात. तेव्हा आम्ही उगराणां केली आणि दोन बकऱ्या घेऊन आलो. तेव्हा लंब बांबू घेऊन आम्ही बकऱ्यांना चारा घालीत अयं. रस्त्यांत कोणी ह्या बकऱ्या चांगल्या नाहीत म्हणून सांगितले. बिन शिंगाच्या बकऱ्या चांगल्या म्हणे. असे हुडपणाचें माझे आयुष्य गेले.

वरांत मला बऱ्याच लोकांनी लडिवाळपणाने वागवले. आमची आत्मा होती तिचा मी फार लाडका. तिने सर्वांना सकत ताकीद दिली होती. आईविना पोरगा आहे त्याला घूसफूस करूं नका. आणि यामुळेच मी या स्वातंत्र्याचा दुःखपयोग केला. त्या सर्वांना वाटे की ह्या पोरान्या हातून काही होणार नाही. ज्यांनी ज्यांनी माझे लालन पालन केले त्यांतील कोणी जगली नाहीत. ते आज हें माझं कौतुक पाहायला हजर असते तर मला फार आनंद झाला असता. अशाप्रकार माझे बालपण गेले. तुम्हाला कल्पना नसेल माझ्या आयुष्यांत किती फांती झाली. मी गुराळी झाले असते किंवा काबाडकष्ट करण्याचें काम केलें असते तर ह्या पदाला पोहोचलो नसतो. माझे वडील मला नेहमी सांगत "सावलीतलें काम शीक." या साऱ्या आठवणी एकत्र करून एक चरित्र लिहावे असा माझा विचार आहे. (टाळ्यांचा कडकाडाट) पण चरित्र नाही तरी एक लहानसे "माझे बालपण" म्हणून चरित्रर पुस्तक लिहिणार आहे. त्यांत सर्व गोष्टी मी सुविस्तर देईन.

माझ्यामध्ये काही उपजत गुण होते आणि म्हणून मी या पदाला पोहोचलो. माझे आयुष्य जसे चाललेले होते तसेच चाट्टू दिले असतें तर मी एक निपितर माणूस झालें असतों. पण मला माझी पूर्ण आठवण होती. माझ्या आयुष्याला जे काही बळण मिळाले ते खरे महत्त्वाचें आहे. परिणामामुळे

माझ्या लघुश्याला बळग मिळाले. ते का मिळाले, कसे मिळाले याचे मी कारण देणार आहे.

माझे तीन गुरू आहेत. प्रत्येकाला गुरू असतात तसे मलाहि आहेत. मी काही सन्यासी नाही की वैरागी नाही. पण मला गुरू आहेत. माझे पहिले आणि श्रेष्ठ गुरू बुद्ध होत. मी दहा बारा वर्षांचा असतां माझे वडील कबीरपंथी साधू होते हे मला तेव्हापासून आठवते. माझ्या वडिलांचे घर धर्मासन म्हणता येईल, तसेच विद्यासन असेहि म्हणता येईल. माझे वडील विद्येचे भक्त होते तसेच धर्माचे चाहते होते. माझ्या लहानपणी रामायण, महाभारत इ. सर्व ग्रंथांची त्यांनी माझ्याकडून पारायणे करवून घेतली होती. रामायण, महाभारत वाचून माझ्या मनावर फार मोठा परिणाम झाला. माझे वडिल मला म्हणत, "आपण गरिब असले म्हणून भिण्याचे काही कारण नाही तुं विद्वान का होऊं शकणार नाहीस!" एकदां मी कोणती तरी परीक्षा पास झालो होतो. त्यावेळी चाळीतऱ्या लोकांनी माझ्या वडिलांची इच्छा नसताहि दादा केळुस्करांच्या मदतीने माझा सत्कार करावचे ठरविले. माझे वडिल म्हणायचे, 'नको सत्कार. मुलांचा असा सत्कार केला म्हणजे त्यांना पुढारी झाले असे वाटते.' (इंशा आणि टाळ्या) त्यावेळी दोवडी सत्कार झालाच आणि दादा केळुस्करानी एक बुद्धाच्या चरित्राचे पुस्तक बक्षिस दिले. हे पुस्तक वाचल्यावर माझ्यांत काही निराळाच प्रकाश पडला. लक्ष्मण सीता, राम वनवासाला गेली, घोण्याच्या सांगण्यावरून सीतेचा त्याग, कृष्णाच्या सोळा सहस्र बापका हा गोष्टी काहीतरी भयंकरच वाटल्या. हा गोष्टी माझ्या मनाची पकडच घेईनात. परंतु बुद्ध धर्माच्या त्या अन्यासांने मला जास्त अन्यास करावासा वाटला. आजहि त्या धर्माची पकड माझ्या मनावर कायमची आहे. व माझी अशी ठाम खात्री झाली आहे की, जगाचे कल्याण फक्त बुद्ध धर्मच करू शकत. हिंदू लोकाना आपले राष्ट्र जगवायचे असेल तर बुद्ध धर्मच स्वीकारला पाहिजे असे माझे नेहमीचे सांगणे आहे.

माझे दुसरे गुरू कबीर होत. माझे वडिल कबीरपंथी होते. त्यामुळे कबीराच्या जीवनाचा आणि तत्त्वज्ञानाचाहि माझ्यावर फार मोठा परिणाम झाला. माझ्या मनावरमाणे कबीराला बुद्धाच्या तत्त्वज्ञानाचे खरे रहस्य कळले. मी मोठा कोणा-

लाच म्हटले नाही. गांधीला मी महात्मा म्हटले नाही. कारण कबीराने म्हटले आहे. माणस होना कठीण हे। तो साधू क्या बने। जो माणूस झाला नाही तो महात्मा कसा होईल? आणि माझे तिसरे गुरू म्हणजे जोतीबा फुले होत. ब्राह्मणेत्तरीचे खरे गुरू तेच होत. शिपी, कुंभार, म्हावी, कोळी, महार, मांग, चांभाराना माणुसकीचे बडे फुलवांनीच दिले आणि शिकविले. पूर्वीच्या राजकारणांत आम्ही जोतिबाच्या मार्गानेच जात होतो. पुढे मराठे आमच्यांजून फुटले, कोणी काँग्रेस-धर्मे उठे साण्यासाठी गेले व स्वाभ्यापिकी आमचे रा. व. बोले हे हिंदुमहासभेत गेले. ते येथे हजर आहेतच. कोणी कोठेहि जावोत. [पण आम्ही मात्र जोतिबाच्या मार्गांनी जाऊं. जोडीला कार्ल मार्क्स घेऊं किंवा दुसरे काही घेऊं पण जोतिबाचा मार्ग सोडणार नाही. हे असे माझे तीन गुरू आहेत. त्यांच्या शिकवणीने माझे आवृष्य बनले आहे.

यानंतर माझी तीन उपास्य दैवतेहि आहेत. कोणाची मरीजाई, जोगबा, अशी दैवते असतात. तशी माझीहि तीन दैवते आहेत. माझे पहिले दैवत विद्या होय. विद्येशिवाय मानवाला शांतता नाही आणि माणुसकीहि नाही. विद्या ही सर्वांना अवगत झाली पाहिजे. ती महासागरासारखी आहे. बुद्धाने एकदा म्हटले आहे की, बुद्ध धर्म हा शुद्ध धर्म आहे. येथे भेदभाव नाही. श्रवण, भिक्षु, ब्राह्मण, भेगी मग ते कोणी असोत सारे एक आहेत. माझ्या संघांत येण्यापूर्वी नदीनाल्यांना मग नांव कोणतेहि नवो. यमुना असो, ब्रह्मपुत्रा, गंगा, गोदावरी कोणताहि नदी नवो त्या सर्व नद्या जागल्या प्रांतांतून सागरात गेल्या, त्याचे पाणी एक झाले. हे पाणी मग वेगळे सांगता येणार नाही. हे यमुनेचे की हे गंगेचे, की हे गोदावरीचे! तेव्हा माझा संघ हा महासागराचा आहे. जात पात तुम्ही सर्व एक आहात. तुम्ही विद्येची आवड आहे ना. मग ती सफळ कर. उपासमाणे माणून जगायचा असला तर अज्ञाची आवडपकता आहे, तशीच विद्येचीही आवडपकता आहे. ज्ञानाशिवाय तो काय करू शकेल? आज हिंदुस्थानांत शे. ९० लोक निरक्षर आहेत. ब्रह्मदेशांत शे. ९० सुशिक्षित आहेत. याचे कारण ब्राह्मणांनी आम्हांला विद्या दिली नाही हेच होय. धर्माचे कायदे आमच्या आड आहे आणि आमची विद्या हिरावून घेतली. आमचे लोक समजत की दगड ही विद्या म्हणून आपल्या धार्मिक समजुती

अतिशय रसातलास गेल्या. दगडाची पूजा करणारे मार्वाक आमच्यांत सर्वच आहेत. तुकोबाचे एके ठिकाणी म्हटले आहे.

नवसे तरी कां कन्या पुत्र होती. मग खिया कां पतीपासी रहाती ! पांचे कारण त्यांना विद्या दिली नाही. अत्यंत मोठी वस्तु आहे ही विद्या. माझे विद्येचे वेद मपेंकर आहे. कोणा शास्त्राच्या घरी नाहीत इतकी पुस्तके आतां दिड्डीव्य मजजवळ आहेत. एकूण बीस हजार पुस्तके आहेत मजजवळ ! आहेत कोणा ज्ञान-जाजवळ ! दासवून घाबित त्याने ! ठाकूर आणि कंपनीची माझ्यावर आठ हवा-राची उघारीची बोले पाकलेली आहेत. मला उघारीचा माज कुठेहि मिळतो. जिणे माझी उघारी पकळी जिणे मी दुर्गातच मोटार उभी करतो. इतके माझे विद्येविषयीचे वेद आहे. हे वेद सर्वांना पाहिजे एखाद्याची रांड असते ना. ती दुसऱ्या गावाला असते समजा. आणि रात्री बाग वाजता त्याला आठवण येते. मग तो रात्रीचा उठून स्मरण पाहतां नाही, कांही पाहतां नाही. तो तिच्या घरी जाणारच. एवढे जेव्हा पुस्तकांकर प्रेम होईल तेव्हाच तो विद्येचा सारा पुजारी होईल. मी विद्येची पूजा २५ तास करीत असतो.

माझे दुसरे दैवत विनय होय. मी कोणाची याचना केली नाही. माझे प्रिय असे होते की माझे पोट तर भरले पाहिजे आणि माझ्या लोकांची सेवा केली पाहिजे. वी. परांजपे यांच्या विनंतीने एका महाविद्यालयात एकोनोमिकसचा प्रोफेसर झालो. तेव्हा त्यांनी मला तेरा व्याख्याने देण्यासाठी सांगितले. पण मी म्हणालो, कल चार व्याख्याने देईन पटने तर टेवा नव्हतीतर माझा मार्ग मला मोकळा आहे कारण मला माझ्या लोकांची सेवा करावची होती. त्यासाठी वेळ हवा होता पोयवावर्हाच्या नक्यावरच्या ४८ व ५० नंबरच्या खोलीत मी कपड्यांचा मात आणि कपड्यांचा भाकरी लाड्डी. पण समाजसेवेला सोडून माजी पगाराकडे वळलो नाही. माझा मार्ग निराळा. लोकांनी पैली स्वीकारून स्वीकारून घेईं कांजली. माझ्या माहितीच्या एका पुढाऱ्याने म्हणे ४७ हजारच्या प्रॅमिसरी नोटा तिडून दिव्या होण्या. आणि लोकांनी जेव्हा लावमार रुपयांची पैली अर्पण केली तेव्हा ते फेटले. मला तसे करावचें नाहीं. मी माझे स्वतःचे पोट स्वतःच भरून जी काही सेवा करावची ती केली. मोकरी. मला करावची नव्हतीच. कोणीहि

गव्हर्नर जनरल येथे त्यांच्यासाठी माझी भेजी असः परंतु मी कोणावरहि याचना केली नाही. की मला हे बनवा किंवा मला ही जागा घा. हो, दुसऱ्यासाठी मी कांही केले असेन, पण स्वतःसाठी एक बोटवर चिड्डी विदिदियाचे कोणीहि दासवून घावें. एक्सिन्स्यूटिव्ह कमिशनर म्ह्यावे ही मात्र माझी दांडगी इच्छा होती, ती पुरी झाली. आतां मला ना पेन्शन, ना पगार, ना प्रा. फंड. कांही नाही. एकदां इंग्रजांच्या राज्यांत कमिशनरचीप पाकरली. एकदां कॉमेसण्या राज्यांत. पण तेव्हाहि कॉमेसण्या माझा खटका उडाला. मला जज होतां जति असतें. पण अड-कुन घेऊन करणार काय इ तेव्हा माझे सांगणे देच की दीनता अमूं नये. मी कांही तरी आहे असे मानले पाहिजे. मी परमेधराला कमी नमतो इतका माझा स्वामिमान तळपत आहे. आणि माझे तिसरे दैवत म्हणजे शील होय. माझ्या आयुष्यांत मी दगाबाजी, फसवणूक, अग्रमसिद्धीकरिता पाप केले असे मला आठवत नाही. याबद्दल मला मोठा अभिमान वाटतो. मी विलापतला अनेक वेळां गेलो. पण अजून दास त्याचलो नाही. विडी प्यायलो नाही. मला कसले व्यसन नाही. पुस्तक आणि कपडा मला अधिक प्रिय आहे. शील संवर्धन हा गुण माझ्यात मोठ्या प्रमाणात आहे हे मला सांगायला फार अभिमान वाटतो. अशाप्रकारे माझे तीन गुढ आणि तीन उपास्य दैवते आहेत. यांचा मी बनलेला आहे. या पदाला मी पेट्टोचलो हे त्यांच्याच शक्तीमुळे होय. मी मात्र जेकळ कारण आहे. त्यांचा मी बनलेला एक पुतळा आहे तेव्हा. याचे अनुकरण करा.

तुम्ही माझा समारंभ केलात तो व्यक्तीकरिता केला मसून या तीन दैवतांचा आदर्श म्हणून त्यांच्या कृतार्थ केलात अने म्हणून मी ही पैली स्वीकारित आहे.

१९१९ सालापासून म्हणजे गांधींनी ह्ये पाप टाकता तेव्हापासून मी राजकारणांत आहे. तरीहि त्यांचे माझे जुळले नाही. अनेक प्रकारचे सगटोप आम्ही केले. महाडचा पाण्याचा सत्याग्रह, नाशिकचा मंदिर प्रवेशाचा सत्याग्रह, नानाप्रकारचे सत्याग्रह केले. कोणी सहानुभूती दाखविती नाही. वतमानपत्रांतून आमची व्यंगचित्रे येत. वतभोंदार येत नसत. बातमी छापित नसत. घरे तरी आतां येतात. पूर्वी हाका मारल्या तरी येत नसत. मी बहिष्कृत मास्त्याचा संगदक होतो. १९१९ पासून १९४२ पर्यंत मी संगदक होतो. एकदां केरगला जादिगत पाठविली. त्याचरोबरच जादिगतीने

बील ह. ३ चा... पण परत आली. कारण जागा नाही म्हणून.
टाईम्स ऑफ इंडियाला टेलिफोन केला. त्यांना वाटले कुठली ही भिकारडी प्राप्त
वापला लागली. खांचेहि उत्तर नाही. आणि आतां सारखे पाठीमागे लागतात
रिपोर्ट वा म्हणून. ही अशी परिस्थिती. इतक्या थराला आमची चळवळ गेली.
मी खरोखरच महार लोकांचा अतिशय श्रेणी आहे. महार लोकांच्या बळावरच मी
हें करूं शकलों. हा माझा तीस वर्षांचा अनुभव आहे. महार रणशूर आहे, लडूं
शकतात, लागू करूं शकतात. इतर कोणतीहि जात करूं शकत नाही. तेव्हां
माझ्या दृष्टीने त्यांचे माझ्यावर अनंत उपकार झाले आहेत. मी येथे जातीचाचक
उच्चार करतो याबद्दल कोणी आरोप करीत. पण मी या जातीत जन्मलो याबद्दल
मला मोठा अभिमान आहे. या थराला अस्पृश्य समान आला त्याचे सारे श्रेय
तुम्हां पुढपांना आहे. त्यांत शिवांचाहि मोठा भाग आहे. ३० वर्षांपूर्वीच्या शिवा
फार वेडगळ आणि गलिच्छ राहात. मला त्यावेळी खी त्राता आहे असे म्हणत.
'आम्हांला नाही वामन इत्याच' असे त्या म्हणत. आजची तशी स्थिती नाही.
परंतु आपण अजून शिवरावर पोहोचलो नाही. मध्यावर आलो आहोत. कठडा
चढत आहोत. कधी पाय चमरेत सांगतां येत नाही. अजूनहि आपली संकटस्थिती
मानली पाहिजे. मी पुढारी का तो पुढारी, हें मांडण आतां मिटविले पाहिजे.
सार्वजनिक कार्याला मदत करा. हनारो प्रकारच्या संस्था दानधर्म करून जातीचा
उद्धार करतात. कोकणस्थ ब्राह्मण, देशस्थ ब्राह्मण, सारस्वत ब्राह्मण, प्रभू ब्राह्म-
णांच्या संस्था आहेत. त्यांनी आपल्या जातीच्या विद्यार्थ्यांना विद्यायतना
पाठविले आहे. मोठ्या हुद्याच्या जागा मिळवून दिल्या आहेत. त्या
गोष्टी घ्यानांत घेऊन महिन्याला एक रुपया घ्यावे तर वर्षाकाठी
कितीतरी कार्ये होईल. माझी आतां म्हटली तर आठ दहा वर्षेच राहिली आहेत.
वाचासाहेब आहेत म्हणून तुम्ही कांहीच करायचे नाही असे म्हणून भागणार
नाही. मी आतां राजकारणापासूनच अलिप्त होणार आहे. तुमचे जीवन आतां
तुम्हीच उज्वळ करायचे आहे. त्यावर चिकटी, निस्वाधीनता व वृत्त एकवटून
कार्य करा. मला माझ्या हयातीत तुम्ही आपले कार्य करतां ते पाहू वा. मेरेपुवर
तुम्ही मले फेले की वाईट फेले हे मला कळणार कसे! माझे तुम्हाला निश्चून
सांगणे आहे.

• • •

कांहीं उपयुक्त पुस्तकांची यादी खोकांच्या माहितीसाठी
खाळा देण्यांत येत आहे.

पुस्तकाचे नांव	लेखक	किंमत	टपाल खर्च
बुद्ध देवाच्या जगाला संदेश	स्वामी विवेकानंद	२-२५	१-००
भंगयान बुद्ध और उनका धर्म	डॉ. आंबेडकर	१०-००	२-००
भारतीय संस्कृति और महिला	परमिंद कौर्मबी	२-५०	१-००
धर्मपद (हिन्दी)	—	२-००	१-००
डॉ. आंबेडकरका राजनिति-दर्शन	डॉ. बी. आर. जाटव	६-००	१-२५
डॉ. आंबेडकरका समाज-दर्शन	" " " "	६-००	१-२५
बाबासाहेब के १५ भाषण	—	२-००	१-००
मुद्रोंका खाज याने मुद्र खीन ये?	—	२-५०	१-००
पुना-पैकट वनाय-गांधी	—	२-५०	१-००
The Buddha & His Dhamma	Dr. B. R. Ambedkar	25-00	2-50
Dr. Ambedkar Life & Mission	Dhananjay Keer	20-00	2-50
Thoughts on Linguistic States	Dr. B. R. Ambedkar	4-00	1-00
The Buddha & His Message	N. Gangulee	4-50	1-00
The Social Philosophy of Dr. Ambedkar	Dr. D. R. Jatav	12-00	1-50
The Political Philosophy of Dr. Ambedkar	Dr. D. R. Jatav	10-00	1-50
Thus Spoke Ambedkar	Jullundhar Publication	2-25	1-00
Ranade-Gandhi-Zinnah	Dr. Ambedkar	2-00	0-80
Mahatma Jotirao Phoole	Dhananjay keer	15-00	1-50
Bhagawan Buddha	R. R. Diwakar	2-50	1-00

पेने म. अ. ने. जगोदर पाठक, व्ही. पी. पब्लिशिंग हाउस, वरील सर्व पुस्तके
मिळवण्याचे ठिकाण म्हणजे निमतीबाई अँड कंपनी, पुणे सेक्टर, नाथगांव कॉलेज रोड,
दादर, मुंबई-१४

प्रसिद्ध ज्ञाना ! त्वरा करा. प्रसिद्ध ज्ञाना !!

पती मोनवयाच कादण्यांत आल्या आहेत.

स चित्र

बौद्ध सिद्धांत बोध

बौद्ध तत्वज्ञानाचे यथोचित
वैमार्भिक विश्लेषण करणारे
अभ्यासनीय पुस्तक.

— लेखक —

डॉ. एन्. पी. निकुंभ

बी. ए. एलएल. बी.

पृष्ठ १४६,

चित्रे ६

किं. रु. ३

पुस्तक मालण्याचे ठिकाण —

आनंद प्रिंटर्स अँड पब्लिशर्स

१९० पी. डी. बाबासाहेब आंबेडकर रोड, दादर, मुंबई-१४.